

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1916.

Andra kammaren.

Nr 83.

Onsdagen den 31 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Föredrogos, men blevo ånyo bordlagda bevillningsutskottets betänkande nr 32 och lagutskottets utlåtande nr 44.

§ 2.

Till avgörande förelåg först statsutskottets utlåtande, nr 125, i anledning av väckt motion om anslag till beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor. *Ang. lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor.*

I en inom andra kammaren väckt, till statsutskottet remitterad motion, nr 192, hade herr *Persson* i Norrköping *m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte anvisa ett förslagsanslag av 20,000,000 kronor att i mån av behov utbetalas av tillgängliga medel redan under år 1916 för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor genom reglering av priset å för dem avsedda livsmedel, enligt beslut i varje särskilt fall av Kungl. Maj:t, på förslag av statens livsmedelskommissioner och på villkor av kommunal kontroll i fråga om syftets ernående.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Asplund*, *Eriksson* i Grängesberg, *Nilsson* i Kåbbarp, *Molin* i Södertälje, *Ingvarson* och *Sävström*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av ovanberörda motion, måtte för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor genom reglering av priset å för dem avsedda livsmedel på extra stat för år 1917 under sjätte huvudtiteln anvisa ett anslag av högst 20,000,000 kronor att användas, enligt beslut i varje särskilt fall av Kungl. Maj:t, på förslag av statens livsmedelskommissioner och på villkor av kommunal kontroll i fråga om syftets ernående samt med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1916 disponera erforderligt belopp; samt

av herrar *Kvarnzelius*, *C. G. Ekman*, *E. A. Nilson* i Örebro och *Ström*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
levnadsvillkor.

(Forts.)

på det sätt bifalla ifrågavarande motion, att riksdagen bemyndigade Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vissa i reservationen angivna grunder för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor genom reglering av priset å för dem avsedda livsmedel, enligt beslut i varje särskilt fall av Kungl. Maj:t, på förslag av statens livsmedelskommission och på villkor av kommunal kontroll i fråga om syftets ernående, använda och av tillgängliga medel, mot framtida anmälan till ersättande, förskjuta ett belopp av högst 5,000,000 kronor.

Sedan utskottets hemställan blivit uppläst, gav herr talmannen på begäran ordet till

Herr Eriksson i Grängesberg, som yttrade: Herr talman! Statsutskottet har avstyrkt den motion, som avlämnats av herr Sven Persson m. fl., vari yrkats ett större anslag för dyrtidens bekämpande. Utskottet vill icke i sitt yttrande bestrida, att det råder dyrtid i landet, och det skulle väl falla sig ganska svårt för utskottet att vilja försöka komma med ett dylikt bestridande. I den promemoria, som bifogats utskottets utlåtande, en promemoria, som utarbetats av socialstyrelsens chef och ytterligare någon livsmedelskommissionens ledamot, har intagits en tabell, som visar stegringen av en hel del livsmedelspris från 1914 tills nu. Av denna tabell framgår, att de allra viktigaste livsmedlen stegrats på ett synnerligen oroväckande sätt, i det vissa artiklar visar en höjning med 30, 40, 50, 70, 80 och t. o. m. över 100 %. Jag såg igår av en sammanställning, som gjorts av socialstyrelsens chef, att livsmedels- och bränsleartiklarna gemensamt stegrats med ungefär 30 %, eller något däröver.

Man kan således icke bestrida — och detta har ej heller gjorts av utskottet — att det är en förfärande dyrtid som härskar i landet. Men utskottet tröstar sig med att det ej är bättre ställt i andra länder, utan att det måhända snarare är än svårare ställt där än här. Nu vill jag icke ingå på någon diskussion, huru det kan vara i andra länder härvidlag, därom föreligga för övrigt så olika uppgifter, och vi kunna naturligtvis icke jämföra vårt land med de länder, som äro krigförande, utan vi måste ifråga om jämförelse på detta område helt naturligt hålla oss till de neutrala länderna. Och vilja vi då närmast anställa en jämförelse mellan Sverige och våra grannländer Danmark och Norge, så skola vi finna, att livsmedelsprisen i stort sett ungefär visa en likartad stegring i dessa tre länder. Men faktum kvarstår, hur man än ser på saken, att i vårt land stegringen försigått i ett allt raskare tempo, något som gör, att de mindre bemedlade, ju längre tiden lider, ha desto svårare att reda sig. Två år ha nu förgått, sedan krisen började, och det ligger i öppen dag, att ju längre denna kris pågår, desto svårare måste situationen komma att te sig. Vi ha försökt att i riksdagen göra vad vi förmått för att pressa regeringen att mildra dyrtidens verkningar på de andra vägar som stått till buds, och jag vill visst icke förneka, att regeringen icke visat ett visst tillmötesgående mot våra önsknings. Men jag vill säga, att

jag icke är så alldeles övertygad om att man gjort allt, vad som kunnat göras eller som lämpligen bort göras.

Här ha vi nu i motionen anvisat en annan väg, varigenom vi tänkt oss, att kunna få något billigare levnadsförnödenheter i vissa avseenden. Utskottet har emellertid avstyrkt vår framställning under åberopande av en hel del skäl, skäl, som för övrigt äro rätt så kuriösa. De skäl, som utskottet anfört, träffa nämligen i väsentlig mån icke motionärernas framställning, utan något helt annat. Utskottet börjar med att erinra om att »till lindrande av dyrtidens tryck» — jag citerar uttryckligen utskottets ord — har riksdagen »till förebyggande av eventuellt inträffande arbetslöshet anvisat medel till belopp överstigande 5 miljoner kronor». Detta är emellertid en helt annan sak. Vi ha i vår motion icke alls talat om arbetslösheten, utan helt enkelt om den dyrtid, som råder även bland dem, som icke äro arbetslösa. Dessa miljoner, som anvisats till arbetslöshetens bekämpande, falla således inom ett område, som ligger fullständigt utanför det, som nu är på tal. Samma anmärkning gäller ifråga om den fond, som riksdagen lagt upp för möjliggörande för stenhuggare i Bohuslän att få arbete. Detta ligger också fullständigt utom den fråga, som i dag är föremål för diskussion. Den fråga, som i dag ligger före, rör sig nämligen om dyrtidens tryck i allmänhet, såväl bland dem, som ha arbete, som bland dem, som icke ha arbete.

Vidare talar utskottet om att en del åtgärder vidtagits av kommunerna, såsom t. ex. barnbispisning, utdelning av skodon m. m. Ja, jag vill visst icke bestrida, att en och annan kommun vidtagit åtgärder i den vägen, men jag undrar, om det skett i väsentligt större utsträckning än under normala förhållanden. Även under normala förhållanden finnes det en hel del samhällsmedlemmar, som ekonomiskt äro så svagt situerade, att deras barn icke kunna bevista skolan, med mindre de erhålla hjälp till skodon och mat. Det ligger i samhällets välförstådda intresse, att dessa ekonomiskt betryckta medlemmars utveckling i fysiskt och andligt hänseende försiggår såvitt möjligt ostört, varav följer, att det är en nödvändig sak att vid behov ge dem mat och kläder, och detta är något, som sker redan under normala förhållanden. Huruvida det nu förekommer i större utsträckning än annars, vet jag inte, men om så är fallet, så är det endast på ett fåtal platser och i ett begränsat omfång.

Vidare talar utskottet om att arbetslönerna ökats på en hel del områden och att konjunkturerna på arbetsmarknaden äro synnerligen goda. Ja, att det råder synnerligen goda konjukturer, det veta vi ju, men huruvida arbetslönerna ökas i någon väsentligare mån, därom svävar jag i okunnighet. Det finnes vissa områden, där en lönestegring ägt rum, det är ett faktum, men att denna stegring gjort sig gällande över hela linjen förnekar jag, den har endast förekommit i en tämligen oväsentlig utsträckning. Jag vet även, att man på ett och annat håll har beviljat dyrtidstillägg, man har gett en liten slant här och en liten slant där, allteftersom man haft vett och förstånd. Det sista utslaget av rättfärdighetskänsla hos arbetsgivaren, varom jag hört talas, innefattas i ett meddelande från Malmö, som förekom-

*Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
levnadsvillkor.
(Forts.)*

Ang. lindring
i de mindres
bemedlades
levnadsvillkor.
(Forts.)

mit i tidningarna för ett par dagar sedan och avsåg en fabrik i Malmö, som funnit, att arbetarna hade så låg avlöning, att de icke kunde reda sig, och som därför beslutat att låta utdela *två sillar gratis* per arbetare. Det var dyrtidstillägget på den platsen. Och oftast är det så, att det dyrtidstillägg, som arbetarna få, är motsvarande eller jämförligt härmed, om det också på några håll kan innebära något mer. Ty jag vill icke bestrida, att en del arbetsgivare även lämnat ett mera effektivt dyrtidstillägg, men det har i varje fall endast gällt ett fåtal platser och i övrigt icke rört sig om något större belopp.

Ja, sedan kommer utskottet här in på och talar om, vad staten gjort för dyrtidens mildrande och refererar för ändamålet de åtgärder, som blivit vidtagna. Vi ha sett, till vilket resultat dessa åtgärder lett; de ha lett till att dyrtiden alltjämt härskar på ett oroväckande sätt i vårt land, och de ha således visat, att statens åtgärder alldeles icke varit tillräckliga. Det behöver göras något mer, och vad mer som bör göras, därom kan man naturligtvis tvista.

Vi ha nu tänkt, att man genom anvisande av ett direkt anslag skulle fortgå på den väg, på vilken man tidigare inslagit. Det är således ingen ny väg vi velat anvisa, utan endast en ny form. Förut har man lämnat kompensationsvaror, d. v. s. när någon fått rätt exportera varor, så ha liknande varor måst säljas inom landet till billigare pris. Detta system har således inneburit en beskattning av exportörerna eller producenterna till konsumenternas fördel. Svårigheterna med kompenstationssystemet ha varit och äro fortfarande, att det kommer endast de större platserna till godo, medan de mindre platserna på landsbygden ha ingen nytta av detta system. Detta kan ju bero på att kommunernas organisation icke är så livaktig, att den medger ett tillgodogörande av systemets fördelar — det vill jag ingalunda förneka — men faktum kvarstår i varje fall, att kompensationsvarorna egentligen endast komma de större samhällena till godo.

Nu har utskottet sagt, att vi icke nog klart påvisat, huru vi tänkt oss användningen av dessa medel. Härtill vill jag anmärka, att det har förefallit oss, att man icke bort och kunnat så snävt uppdraga gränserna för den verksamhet vi tänkt oss, utan det måste bli Kungl. Maj:ts och livsmedelskommissionens sak att med en viss frihet röra sig på området, precis på samma sätt, som man gjort i Danmark och precis på samma sätt, som man har för avsikt att göra i Norge. I Norge har man framlagt en kungl. proposition, som går i ungefär samma riktning som vår motion, och denna proposition utgår därifrån, att det skall läggas i regeringens hand att närmare avgöra medlens användning. Detsamma är förhållandet i Danmark. I Danmark har man ställt ett större belopp, än vi här begärt, till förfogande — det skedde i december månad föregående år — och även där har man lagt det närmare bestämmandet i regeringens hand. Man kan tänka sig olika åtgärder, t. ex. att kommunen tar hand om organisation och lämnar tillskott i samma syfte som staten. Man kan tänka sig, att en fraktlindring kan åstadkommas, därigenom att staten direkt betalar meravgifterna i befraktningshänseende. Man

kan också tänka sig andra åtgärder från statens sida för att på vissa viktigare punkter åstadkomma billigare livsmedel.

Det är ganska intressant att undersöka, vad man uti ifrågasättande syfte gjort i andra länder. I det fallet ber jag att få peka på Danmark, och jag ber att få göra det därför, att vi i vår motion refererat till förhållandena där. Men det är inte bara i Danmark, som man försökt gå denna väg, utan det har man gjort även i andra länder. Det gick en notis genom tidningspressen för några dagar sedan, att holländska regeringen hos holländska parlamentet begärt anslag på ungefär 30 miljoner kronor att användas på samma sätt och för samma ändamål, som vi här begära. Själva formen för användningen var icke refererad i tidningarna, men föremålet och syftet med penningarna var detsamma som här. I Danmark har man gått fram efter samma linje. Danska riksdagen antog i december månad i fjol en lag, som gav kommunerna möjlighet att under årets 10 första månader mildra dyrtidens tryck dels genom egna anslag och dels genom bidrag från statskassan. Enligt den lagen skulle bidraget i Danmark utgå med över 20 miljoner kronor för de 10 första månaderna år 1916. Man har där tänkt sig, att det högsta beloppet i någon kommun skulle utgå med 8,50 kronor per invånare, d. v. s. om en kommun har 10,000 invånare, så skulle det bli ett bidrag av 85,000 kronor för ändamålet, och detta bidrag har man tänkt sig skulle täckas så, att staten skall betala 5 kronor och kommunen 3,50 kronor. Det skulle således bli väsentligt mer på statens del än på kommunens. Dessa pengar skall danska staten uttaga av krigskonjunkturskatten, d. v. s. beskattningen av dem, som förtjäna på dyrtiden, och kommunerna skola äga rätt att upptaga skatt på samma grund ungefär som efter den vanliga inkomst- och förmögenhetsskatten, såsom den är lagd i Danmark. Dessa pengar skola användas till dyrtidens bekämpande. Det är sålunda här icke fråga om något som helst fattigunderstöd, och saken har icke något samband med fattigvården, utan anslaget skall uteslutande och direkt gå till dyrtidens bekämpande och får användas och utdelas till personer, som ha en inkomst understigande 1,750 kronor om året, sålunda personer, som inte ha så alldeles blygsamma inkomster, men som i alla fall lida av dyrtiden. Anslagets användning gestaltar sig naturligtvis något olika i olika kommuner, men jag skall be att med några ord få peka på, hur Köpenhamns kommun för sin del använder detsamma. Denna kommun har först och främst beslutat att lämna tillskott till sjukkassorna med 50 öre per dag och medlem, och det har den gjort därför, att det sjukkassebidrag, som utgår, är beräknat efter normala förhållanden, men då det är dyrtid i landet, förslår icke sjukkassebidraget. Därför lämnas som sagt dessa 50 öre som extra bidrag till sjukkassorna, och man har beräknat, att bidraget kommer att uppgå till närmare en halv miljon kronor. På samma sätt förhåller det sig med arbetslöshetskassorna, även där lämnas ett tillskott per dag. Vidare har anordnats barnbespisning för barn mellan 3 och 7 år. Skolorna ha barnbespisning på samma sätt som i Stockholm för barn i skolan, men för barn mellan 3 och

*Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
levnadsvillkor.
(Forts.)*

*Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
levnadsvillkor.*

(Forts.)

7 år har man anordnat bespisning. Man har utgått från den sunda principen, att det är en av de angelägnaste uppgifterna för ett samhälle att se till, att de blivande samhällsmedlemmarna icke bli undernärda och icke få en dålig fysisk utbildning, och man har därför anordnat denna bespisning för ifrågavarande barn till föräldrar med en inkomst understigande 1,750 kronor per år. Vidare är det lämnat ett bidrag av 700,000 kronor till en understödsförening, en stor organisation, som har till syfte att direkt hjälpa de fattiga eller de mindre bemedlade vid iråkad sjukdom, arbetslöshet o. s. v. Men det väsentliga beloppet utdelas på så sätt, att för varje barn, som en familjefar med under 1,750 kronors inkomst har, lämnas ett tillskott med en krona per vecka, således om en familjefar i denna kategori har fem barn, så erhåller han per vecka fem kronor, har han sju barn, får han sju kronor o. s. v. Dessa pengar lämnas icke kontant utan i form av poletter, och dessa poletter gälla som pengar vid inköp av viktigare matvaror och vid erläggande av hyra — det är vissa matvaror, som i förordningen uppräknas och som endast avse de mest viktiga livsmedlen. Detta är sålunda en direkt åtgärd i syfte att möjliggöra för familjerna att erhålla billigare livsmedel och att över huvud pressa ned prisen på de oundgängliga förnödenheterna. Dessutom har man vidtagit en särskild anordning för att skaffa mjölk till barnen, man beviljar en rabatt av 12 öre per liter för barn under tre år. Vi veta, att mjölken i Köpenhamn kostar 24 öre och i Stockholm 22 öre. Den är således icke avsevärt dyrare på det förra stället än här, men ändå har man ansett det nödvändigt att lämna denna rabatt av 12 öre per liter för barn under tre år. Ja, allt detta uppgår för Köpenhamn till 4 1/2 miljon kronor.

Jag har icke anfört detta för att därmed vilja säga, att vi skulle kopiera det danska systemet, utan jag har framhållit det endast som exempel på vad vårt grannland sålunda har gjort till dyrtidens bekämpande. Det har förut vidtagit liknande åtgärder som vi, om ock icke i samma form. Man har sålunda där infört maximipris och spannmålsmonopol i stället för kompenstationssystem. Det är ett faktum, att ju längre dyrtiden pågår, desto svårare blir det för fattiga familjer att få mat och kläder för sina barn. Arbetsavlöningen — det påstår jag bestämt — är för det övervägande antalet arbetargrupper densamma som före krigets utbrott, och då förstår var och en, att ju längre krisen varar, desto svårare blir det att taga sig fram. Maten stiger i pris, kläderna stiga i pris, bränsle och hyror, allting stiger i pris, och till sist kommer man till den gräns, då det måste bli undernäring och svält, även om inte arbetslöshet råder i familjen. Och vi hade trott, att genom det begärda anslaget, om det blir ställt till Kungl. Maj:ts förfogande, skulle man åtminstone i någon mån kunna dyrtiden samt hjälpa och underlätta svårigheterna för dessa hårt pressade familjer. Vi hade tänkt oss, att medlen skulle tagas av dem, som haft konjunkturvinst. Det finns många personer i vårt samhälle, som nu göra stora vinster. Jag träffade på gatan, då jag gick hit, en gammal handelsresande, som jag känner och som meddelade mig, att en bekant till honom

hade 1915 i tantième 80,000 kronor därför att hans principal, en exportfirma, tjänat stora pengar. Detta exempel säger mycket! Det är inom en del exportkretsar en alldaglig företeelse, att de, som haft blygsamma inkomster, nu skörda miljonvinster, och det är väl icke oriktigt, att dessa, som bidraga till dyrtiden i landet lämna något av sina vinster för att om möjligt lindra dyrtiden för dem som hårt pressas.

Då vi ha den uppfattningen, att man skall kunna något lindra dyrtiden på det av oss föreslagna sättet, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som avgivits av herr Asplund m. fl., och som finnes bifogad utskottets betänkande.

Vidare anförde

Herr E. A. Nilsson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Alla synas vara ense därom, att det råder dyrtid i landet, och det i sådan grad, att åtgärder för hämmande av dess verkningar äro högeligen av behovet påkallade. Verkningarna av dyrtidens tryck förnimmas i vida lager av befolkningen. Där om råda icke heller några olika meningar. De åtgärder, som blivit vidtagna, och som utskottet pekar på i sitt utlåtande, ha emellertid visat sig vara otillräckliga. Ingen lärer väl sålunda kunna bestrida riktigheten av vad som säges på sidan 5 i den vid utskottets utlåtande fogade reservation, som blivit avgiven av herrar Kvarnzelius, C. G. Ekman, undertecknad och Ström, att på vissa orter och för vissa befolkningsgrupper förhållandena kunna gestalta sig så bekymmersamma, att en ytterligare prisutjämning kan vara erforderlig beträffande såväl en del i det föregående uppräknade varor som en del andra varor, vilka medelst det s. k. kompenstationssystemet eller på annat sätt tillhandahållas de mindre bemedlade till visserligen reducerade, men i alla händelser väsentligt högre priser än under normala förhållanden.

Nu har utskottet gjort det påståendet, att jämsides med denna prisstegring på livsförnödenheter så har det förekommit en höjning av arbetsinkomsterna. Jag vill icke bestrida, att så kan vara förhållandet i vissa fall. Men vad jag bestämt vågar påstå, det är, att en sådan högre inkomst för samtliga mindre bemedlade, i verkligheten ägt rum. Det förhåller sig nog så, att det finnes åtskilliga, och icke så få människor, som icke allenast sett prisen på livsförnödenheter stegras, utan kanske också sett sina inkomster förminskade, och till ännu större antal gives det sådana, som hava sina inkomster bibehållna på samma nivå som förut. Det är sålunda uppenbart, att särskilda åtgärder behöva vidtagas under den nu rådande kristiden. Jag kan medge riktigheten av vad utskottet anfört mot motionärernas yrkande med hänsyn till storleken av det belopp, som av dem ifrågasatts, och jämväl i vad de ifrågasatt, att det äskade beloppet skulle givas förslagsanslags natur. Men alla erinringar,

Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
levnadsvillkor.
(Forts.)

Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
ernadsvillkor.

(Forts.)

som utskottet beträffande dessa förhållanden har framställt mot motionärernas yrkande, drabba icke det yrkande, som innefattas i den av oss avgivna reservationen. Utskottet har vidare sagt, att i motionen icke finnas angivna några riktlinjer, efter vilka dessa medel skulle utbetalas. Icke heller denna erinran från utskottets sida drabbar den av oss vid utlåtandet fogade reservationen. Vi ha nämligen däri angivit vissa riktlinjer, som finnas återgivna på sidorna 6 och 7 i utskottets utlåtande.

I anslutning till vad jag nu anfört och än vidare till vad vi i vår reservation utvecklat, skall jag därför endast på detta sätt i korthet be att få yrka bifall till den av mig nyss angivna reservationen.

Häruti instämde herrar *Ström, Zetterstrand* och *Olsson* i Ramsta.

Herr *Anders* son i Skivarp: Herr talman, mina herrar! Det lär ingen i kammaren vilja bestrida, att den nuvarande tiden är en så kallad dyrtid, men vad man däremot i någon mån kan bestrida är, att här i landet råder någon mera allmän nöd; jag tror icke man kan säga, att så är fallet. Jag skall taga ett exempel. Om vi kasta en blick in på biograferna, eller in i Folkets hus, finna vi, att där är överallt fullt. Dessa platser äro väl icke sådana, som huvudsakligen besökas av förmögna utan väl mera av arbetarefamiljer. När jag nu talar om Folkets hus, gör jag det icke i den bemärkelsen, att jag icke anser det fullt berättigat, att arbetarna ha sina samlingslokaler, där de kunna överlägga om sina angelägenheter, men när man nu söndag efter söndag där såväl som på biograferna och på vissa andra platser dag efter dag, ja, jag kan nästan säga timme efter timme söker och lyckas locka till sig arbetarna och locka ifrån dem deras surt förvärvade slantar och då vi, mina herrar, se, att lokalerna besökas så allmänt, kunna vi icke säga, att det är någon allmän nöd.

Jag har varit med om tider, då livsmedlen, i synnerhet brödsäden, var dyrade än nu, men icke var det då fråga om att sätta i gång sådana åtgärder som nu äro ifrågasatta här. Under den nu allmänna prishöjningen anser jag det vara riktigt, att här vidtages åtgärder för att i någon mån lindra denna ökning, men de åtgärder, som här redan äro vidtagna, äro enligt min mening så verksamma, att jag icke tror, att staten behöver direkt träda emellan med sådan hjälp, som här ifrågasättes. Om man ser på de åtgärder som äro vidtagna genom kompenstationssystem, genom maximipris och genom livsmedelskommissionens verksamhet, genom inköp av spannmål och försäljning därav till billigare pris än inköpspriset, samt genom en del andra anordningar, måste man finna, att livsmedelsprisen här hållits lägre än förhållandet varit i grannländerna, det får man väl i alla fall erkänna.

Nu har den förste talaren erinrat om Danmarks system.

Men, mina herrar, hur ställer sig denna sak i Danmark? Jag såg för ett par dagar sedan en inläga till inrikesministern i Danmark. Av denna framgick, att priset på kött var så högt att icke blott befolkningens bredare lager utan nära nog alla samhällsklasser hade svårt att skaffa sig kött; samtidigt hotades kött handlarna av ruin. Det framhålles, att man i Danmark måste genomföra samma system som det i Sverige praktiserade. Så är det där, och här talas det om att vi skola gå på det danska systemet, vi skola icke lyckas annars. Tro herrarna det vara lämpligt gå den vägen? I Danmark lär nu priset, maximipriset på saltat fläsk vara satt till kr. 1,80, under det att priset här är 1,30 och för lindrigt saltat fläsk 1,40. Kan denna jämförelse vara sådan, att vi böra följa exemplen från andra länder?

*Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
levnadsvillkor.
(Forts.)*

Nu har framhållits, att i Danmark anslagits 20 miljoner kronor till direkt hjälp. Ja, mina herrar, skulle vi räkna vad vi betalt till lindrande av de dyra tiderna, skulle 20 miljoner kronor ej räcka långt. Här har gjorts uträkningar över vad lantbrukarna ha fått betala genom den prisminskning de fått vidkännas därigenom att de icke få sälja direkt, och det blir ett belopp av mellan 600,000 och 1 miljon kronor per vecka, att 600,000 kronor icke räcker är jag fullt viss om. Hur mycket blir det på ett år? Detta är dock en särskild skatt, som i detta fall pålægges lantbrukarna. Jag har icke därmed sagt, att icke lantbrukarna i alla fall förtjänat penningar. Detta är ändå en skatt som lägges på en särskild näring. Om lantbrukarna fått handla som de velat, om de sålt sina varor direkt och sedan betalt skatt, så skulle de ändå haft den behållning de nu fått, men då skulle de ha fått se på ordentliga skatter, uppgående kanske till hundratals miljoner. En utredning i detta hänseende kunde verkställas av socialstyrelsen, så att man kunde få se, hur mycket lantbrukarna betalt i skatter under denna tid.

Sedan är det, mina herrar, en annan anledning till att jag icke vill vara med om detta system. Nu har av den förste talaren anmärkts att det ute i orterna finnes sådana kommuner, där personer äro så fattiga, att de knappt kunna hålla sina barn i skolan. Ja, mina herrar, tror verkligen någon av eder, att dessa kommuner komma att få någon del av dessa penningar? Nej, de pengarna komma nog att huvudsakligen gå till storstäderna och icke till de fattiga kommunerna på landsbygden. Dessa få ingenting därav, därför att de ha icke sådan organisation, att de kunna tillgodogöra sig dessa här ifrågasatta medel. Vilja herrarna nu, att lantbrukarna skola anslå ytterligare medel, vara med om att betala 5 miljoner kronor till storstäderna? Jag anser det vara oriktigt, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Larsson i Kroken: Herr talman! Jag skall be om

*Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
levnadsvillkor.
(Forts.)*

kammarens uppmärksamhet några få minuter. Jag har vid ett par föregående tillfällen här i kammaren deklarerat mitt intresse och mitt deltagande för de mindre bemedlade i samhället och detta av full övertygelse. Nu kunde jag mycket väl ha nöjt mig med att instämma med herr E. A. Nilson i Örebro, och jag har i huvudsak intet annat att säga än han har sagt. Jag vill dock hava det sagt, att allt som från statens, kommuners och enskilda arbetsgivares sida gjorts för att lindra dyrtiden, dock i alla fall är otillräckligt för att kunna hålla nöden ute från en del hem. Vi kunna för exempel tänka på en familjefader, som har många barn, en grovarbetare på landet eller i staden. Han är ensam om att förvärva inkomst till den stora familjen. Under sådana krisförhållanden som de nu rådande kunna vi förstå, att det blir nästan eller alldeles omöjligt att hålla nöden borta. En vanlig grovarbetare på landet kan ju icke förtjäna mer än omkring 3 kronor om dagen, och kommer ofta icke till det beloppet; i städerna får han något mera, men där är också allting dyrare. Då jag nu omnämnde mitt intresse för de mindre bemedlade, så vet jag, att kammarens flertal är av samma mening, men då menar jag, att här är nu ett tillfälle att i handling visa, att detta intresse, som det står i den gamla psalmversen: »av hjärtat går och icke endast i tomma ord består». Jag skall icke upptaga tiden längre utan endast be att få yrka bifall till den av herr E. A. Nilson i Örebro m. fl. avgivna reservationen.

Herr Persson i Norrköping: Herr talman, mina herrar! Statsutskottets ärade representant herr Andersson i Skivarp började sitt försvar för statsutskottets avslagsyrkande med den försäkran, att enligt hans uppfattning man icke kunde säga, att, även om det nu var dyra tider, det rädde någon nöd i landet, samt att följaktligen ingenting behövde göras. Jag tillåter mig erinra om, hurusom i den motion, som ligger till grund för denna frågas behandling, det framhålles, och det har obestrifft fått stå hela tiden, att på grund av de höjningar, som priserna på livsmedlen undergått sedan krisens början, det för en genomsnittsfamilj, bestående av fyra personer, har blivit minst 300 kronor dyrare per år att hålla livet uppe, mot vad det var före krisen. I ett föredrag, som för några dagar sedan hållits av chefen för socialstyrelsen, generaldirektör Elmquist, har denne framhållit, att enligt gjorda uträkningar priserna på vad som åtgår för livets oundgängliga nödtorft för en genomsnittsfamilj av mat, kläder och hyra höjts med minst 400 kronor per år, detta enligt den statistik över livsmedelskomsumtionen i Stockholm, som upprättats för en genomsnittsfamilj med en inkomst av 2,000 kronor per år. Jag vill nu icke säga, att en familj med så pass hög inkomst som 2,000 kronor lider absolut nöd på grund av dessa prisförhöjningar, men på annat sätt ställer det sig, herr Andersson i Skivarp, med de hundra tusentals familjer i landet,

som icke ha mer än 1,000 kronors inkomst per år. Även de behöva leva, även de behöva mat för sitt uppehälle, för att få kraft till att utföra sitt arbete. Även de behöva ha någonting på sig, de kunna icke gå nakna. Vad en utgiftsökning av 400 kronor per år utan inkomstförhöjning för dem vill säga, det torde man helt visst icke behöva vara så värst insatt i arbetarnas liv för att med en smula känsla för verkligheten få en rätt klar uppfattning om. Det är icke sant, när det påstås, att dyrtiden icke skapat någon nöd bland de fattigare samhällslagren. Det är i stället verkligen sant, att nödtillstånd råder i ett oerhört stort antal arbetarhem, och på grund därav har det uppstått en allvarlig fara icke blott för dessa arbetarfamiljer utan även för samhällena som sådana, därför att dessa arbetare på grund av undernäring bliva försvagade och dessa medborgare således bli mindervärdiga samhällsmedborgare. Vi hava här i riksdagen alltsedan krisens början oavslåtligen framhållit behovet av att åtgärder vidtagas för att lindra dyrtiden, vi ha enligt min uppfattning med fullt fog framhållit, att det har gjorts för litet hitintills av dem, som haft möjlighet att göra någonting. Detta trots att man ju villigt erkänner, att regeringen föregående år vidtog åtgärder i reglerande syfte dels genom att fastställa maximipriser på ett viktigt varuslag — dessa maximipriser sattes emellertid enligt mitt förmenande då alltför högt; jag står icke ensam i denna min uppfattning, det har erkänts till och med av ledamöter i livsmedelskommissionen och av många andra — och dels genom genomförandet av det s. k. kompensationsystemet, som herr Andersson i Skivarp för lantbrukarnas räkning beklagat eller i varje fall påpekat som en orättvisa mot lantbrukarna. I sammanhang därmed framhöll herr Hans Andersson, att priset på fläsk här i landet var så ofantligt lågt på grund av kompensationsystemet mot vad det var i Danmark, där det kostade 1,80 per kg. Ja, tror herr Andersson att trots detta fastställda pris för kompensationsfläsk i parti av nu 1,30 per kg. det i allmänhet finnes möjlighet att få i minut köpa detta fläsk under det i Danmark åsatta maximipriset? Det blir ju kostnader för transport och utförsäljning, och priset har i minut hållit sig uppe i 1,80, 1,90, 2,00 kronor. Varan är sålunda för konsumenten icke alls billigare här, ty maximipriset i Danmark gäller försäljning i minut. Enligt vårt förmenande hade detta kompensations-system bort tillkomma väsentligt tidigare. Det borde även ha kunnat omfatta flera varuslag, varigenom prisstegringen icke behövt nå den höjd, som den faktiskt under tidens lopp nått och nu står på. Det borde även på åtskilliga andra områden, som nu lämnats alldeles oberörda av myndigheternas åtgärder, ha kunnat vidtagas arrangemanger, som kunnat hålla priserna på en del varuslag väsentligt lägre än vad de nu kommit upp till. Det har ifrån regeringens sida icke handlats med det nit, det intresse för konsumenterna, som det nödläge, som råder inom stora konsumentklasser, verkligen hade krävt.

Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
levnadsvillkor.
(Forts.)

*Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
levnadsvillkor.
(Forts.)*

När man sålunda genom dessa åtgärder, maximipris, tvångs-
uttagningar, kompensationsystem o. s. v. icke kan komma dit
man önskar och dit man enligt mitt förmenande borde kunna
komma, så har ingenting annat återstått än att framställa förslag
om direkta anslag från staten i prisreglerande syfte för lättande
av dyrtidens tryck. Statsutskottet förklarar, att anslagen för
skyddande mot arbetslöshet äro åtgärder i sådant syfte. Det
är icke riktigt. Dessa anslag avse ju att uppehålla livet på dem,
som icke ha något arbete alls. Vad det här är fråga om är att
ingripa prisreglerande till förmån för dem som ha arbete, så
att de icke skola behöva dragas med nöd och svårigheter av
alltför kännbart slag. Det framhålles vidare i statsutskottets
utlåtande, att staten gjort så mycket på detta område, bland
annat genom att sälja importerat vete till billigare pris än
statens eget inköpspris, vadan därtill åtgått statsmedel. Enligt
uppgifter, som lämnats av en av livsmedelskommissionens leda-
möter, generaldirektör Elmquist, har staten bedrivit sin vete-
import på det sättet, att för närvarande icke föreligger någon
som helst förlust på denna import. Vid något tillfälle ha pri-
serna visserligen understigit de kostnader, som staten fått ikläda
sig för denna vara, men vid andra tillfällen ha priserna översti-
git dessa kostnader, vadan debet och kredit gått ihop. Sålunda
har från statsmakternas sida på detta område ingenting gjorts,
som förorsakat staten några ekonomiska uppoffringar. Vad som
i övrigt gjorts i ekonomiskt avseende har ju varit av den ringa
betydelse, att det knappast är värt att anföra såsom argument
mot att nu bifalla vad som av oss föreslås såsom varande nöd-
vändigt och oundgängligt.

Det har av den förste talaren här i debatten erinrats om vad
man i detta avseende gjort i våra grannländer. Det är icke
endast i Danmark, som man anslagit medel till detta ändamål.
nämligen ett belopp av 20 miljoner kronor, utan liknande för-
slag föreligga även i Norge. Om vi här i landet skulle komma
dithän, som man i Danmark redan kommit, så skulle anslags-
beloppet icke lyda på blott 20 miljoner utan på 40 miljoner
kronor. Vi kunna icke gå fram på precis samma vägar som i
Danmark, därför att vi icke ha de kommunala beskattningsmög-
ligheter som man har i Danmark. Därför måste hos oss hela
anslaget läggas på staten, emedan staten ensam är den, som har
möjlighet att på ett rättvist sätt uttaga beloppet utav de kon-
junkturvinster, som uppstått. Det hela blir icke någonting annat
än en rättvis överflyttning av medlen från dem, som profiterat.
orättmätigt kan man säga, på de dyra tiderna, och till dem som
lida under dyrtidens tryck.

Det har sagts, att motionen icke givit några direktiv för
huru medlen skola användas. Det är icke lätt, det är nära nog
omöjligt att på förhand ge några detaljerade direktiv för hur
dessa medel skola användas. Det överlämnas åt Kungl. Maj:t
att besluta härom allteftersom förhållandena kräva, att använda

dessas medel på det sätt, som förhållandena göra lämpligast. Och när Kungl. Maj:t har statens livsmedelskommission och även de kommunala livsmedelsnämnderna att använda sig av, så torde helt visst den risken vara utesluten, att medlen icke skulle komma att användas på det lämpligaste sättet.

Det här är ju för övrigt en fråga, där de olika samhällsklassernas intressen tydligen skilja sig från varandra. Den samhällsklass, som lider av och som känner svårigheterna av dyrtiden, den kräver naturligtvis, att det skall göras vad göras kan för att lindra dessa svårigheter. De samhällsklasser däremot, som icke ha någon känning av dessa svårigheter, och icke heller någon känsla för andras lidanden, anse ju, att ingenting behöver göras, och statsutskottets avstyrkande av det förslag, som här framställts, är just ett typiskt uttryck för denna bristande känsla för förhållandena bland de fattigaste samhällsklasserna för närvarande.

Det kan icke anföras några bärande skäl emot ett bifall till det förslag, som är framställt i motionen och som tillstyrkts av reservanterna, och jag ber, herr talman, att få sluta med att yrka bifall till det förslag, som här först framställdes av herr Bernhard Eriksson i Grängesberg, såsom varande det, som är lämpligt och värdigt för denna kammare att biträda, och som även är behöfligt för lindrande av de svårigheter och den verkliga nöd, som råder bland de fattiga arbetarfamiljerna, isynnerhet de med större barnskaror.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Blott några få ord! Herr Andersson i Skivarp kom i sitt anförande in på omfattningen av arbetarnas besök på de tillställningar, som anordnas på folkets hus. Och denna anmärkning får man höra från ganska många håll här i landet. Men hur förhåller det sig med detta? Jo, förhållandet är det, att i våra folkets hus och folkets parker samlas på lördagskvällarna och på söndagarna en rätt så stor publik, det kan icke förnekas, men det är i regel en publik bestående av ungt, ogift folk, som icke känna dyrtidens tryck så hårt som de andra. Naturligtvis kan det hända, att även en del äldre samlas vid sådana tillfällen, men regeln är, som sagt att det är ungdom. Och hurudana äro priserna? Jo, de äro i regel av den art, att de icke äro avskräckande. Det har talats så mycket om biografföreställningarna i våra folkets hus, men inträdesavgifterna utgöra endast 15, 20 à 25 öre för kväll, och nog får man väl ändå säga, att även landsbygdens folk behöver någonting, som kan förströ deras sinnen. Jag känner till förhållandena, och jag vet, att dessa föreställningar i regel beviljas av ungdom, unga män, som ännu icke bildat familj. Och då så är förhållandet, kan jag omöjligen instämma i det klander häremot, som man så ofta får höra och som kommit fram även här i dag. För övrigt, när nu Hans Andersson och de, som äro av samma mening som han, ömma så mycket för småfolkets eko-

*Ang. lindring
i de mindre
bemedlade
lernadsvillkor.*
(Forts.)

Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
levnadsvillkor.

(Forts.)

nomi, för att, såsom vi alla vilja, man skall använda sina pengar till mat och övriga nyttiga ändamål, varför ville de då icke vara med oss om att avlysa brännvins-, samt öl- och vinförsäljningen under kristiden. Det är den handeln som i många städer och å andra platser utgör en verklig förbannelse för familjerna, där familjefadern är en slav under dryckenskapslasten. Men då ville man icke vara med. Då var det icke dyrtid i landet. Då var det icke nöjesbegäret, som ruinerade folket. Men när det gäller biografbesök och sådant, då får man alltid höra denna klagan.

Sedan skall jag be att få säga ett par ord om det talet, att kompensationsystemet är en beskattning av en särskild näring. Det är mycket egendomligt med våra lantmän. När det icke är dyrtid, då skall det vara högre tullar, och när det är dyrtid, då skall man ha möjlighet att på annat konstlat sätt skruva upp priserna. Följden blir, att de andra samhällsklasserna alltid, vid alla tillfällen, få betala det mesta möjliga. Emellertid avser det förslag, som vi här lagt fram, att även andra näringsidkare skola få skatta litet till det fattiga folket. Hurudant är det inom järnbruksindustrien och inom sågverksindustrien? Jo, varupriserna ha gått upp på ett sätt, som näringsidkarna icke kunnat drömma om förut. Men ha arbetarna fått mer betalt? Nej, de ha precis detsamma. Dessa industrier exportera sina produkter till främmande länder, de få oerhört bra betalt och göra stora vinster. Är det då icke rätt, att arbetarna, då de icke kunna framtinga någon löneförhöjning, åtminstone indirekt beredas någon lindring i dyrtiden? Således, förslaget avser, att även andra näringsidkare och icke bara jordbrukarna skola lämna en del av sina vinster. Den skatt, som vi föreslagit för täckande av denna dyrtidshjälp kommer icke att gå ut över de mindre jordbrukarna utan över dem, som göra större vinster. Nu säger man ifrån det håll, där man bekämpar vårt förslag: varför begära icke arbetarne mera betalt, och varför äro arbetsgivarna så ovilliga i allmänhet att lämna högre löner? Ja, den frågan har jag ofta gjort mig. Men skulle det bli så, att Sveriges lönearbetare reste sig och begärde 25 å 30 % förhöjning på sina löner, då skulle herrarna få höra vilken sång det skulle bli från det håll, där man nu ger arbetarna det rådet att skaffa sig bättre betalt. Då komme att sägas: Det är ovärdigt att börja med arbetskonflikter under dessa för vårt land brydsamma förhållanden o. s. v. Således, vill arbetaren försöka få mera betalt, är det på tok. Och vilja de att staten indirekt skall bereda dem en lindring, då är det också på tok. Det finns ingen möjlighet för dem att få det bättre. De skola efter dessa herrars resone-mang svälta.

Så ett enda ord om det danska fläskpriset. Danskarna ha, tror jag, under hela krisen haft ett maximipris på fläsk av 1:80, men det gäller detaljhandeln. De hade först fastställt ett maximipris för helt slaktat svin till 1:46, men sedan gingo de över till

maximipris för minutförsäljningen. Här i Sverige är kompensationspriset nu 1:30, men vid utförsäljning tages, som vi alla veta, mycket högre pris.

Jag har med dessa ord endast velat något bemöta vad som sagts från utskottets sida. Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

*Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
levnadsvillkor.*

(Forts.)

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman, mina herrar! Jag har förut i kammaren varit i tillfälle uttala, att det är nödvändigt, att alla större inkomstagare hjälpas åt att lindra den nöd, som uppstått på grund av krisen.

Herr Andersson i Skivarp har ju låtit kammaren förstå, vad lantbrukarna i detta fall fått giva. Jag skall icke säga något mot honom i detta avseende utan särskilt stryka under, att lantbrukarna här gjort sin plikt men icke något mer. Nu är det nödvändigt, att också andra göra sin plikt. Man kan icke vara försvarad utan att göra den, då priserna på alla områden stiga och stiga. Det är icke endast livsförnödenheter som stiga i pris utan också allt annat, som en fattig familjeförsörjare skall inköpa, kläder t. ex., och för övrigt vad som behövs för familjens uppehälle; allt stiger för varje vecka. Det är då alldeles nödvändigt, att, när man icke genom compensation på dessa områden kan nå vad man äsyftar, man tillgriper skattevägen för de stora inkomsttagarna. I går hade vi tillfälle att här i kammaren se en liten broschyr »Dyrtiden», ett föredrag av generaldirektör Henning Elmquist. Han uttalar där en mycket beaktansvärd tanke när han säger: »Då man vet, att exempelvis i Stockholm mjölkkonsumtionen under kristiden nedgått med icke mindre än en femtedel, och envar måste inse, vilken allvarlig fara detta innebär med hänsyn till barnen, är det sannerligen av vikt, att det allmänna är på sin vakt icke allenast till förhindrande av ytterligare prisförhöjning å mjölken i huvudstaden, utan även för att i främsta rummet barnen måtte erhålla den mjölk de behöva.» När det går så långt, att verkningarna till och med sträcka sig till det uppväxande släktet, som blir undernärt, då är det hög tid att skrida in. Nu kunde man här kanske göra en nära till hands liggande jämförelse. Nästan samtidigt med att man diskuterar denna fråga om att anslå några miljoner till ett så behjärtansvärt ändamål, ligger under prövning ett anslagsänkande för militära ändamål slutande på över 52 miljoner kronor. Man får icke bara tänka på att driva anslagen i viss riktning utan också tänka på att folket behöver leva och komma i en sådan ställning, att det kan fullgöra sina samhällseliga plikter.

Som herrarna förstå, tänker jag här gå på en av reservatio- nerna. Den som mest tilltalar mig är den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna. Jag ber att få stryka under ett yttrande i denna reservation, där det heter: »Ätminstone i vissa fall synes det vidare vara på sin plats att begränsa den sålunda anordnade dyrtidshjälpen till sådana mindre bemedlade, som genom kris-

*Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
levnadsvillkor.*

(Forts.)

tiden fått sina levnadsförhållanden avsevärt försämrade, till familjeförsörjare, särskilt sådana med barnrika familjer o. s. v.» Jag vill understryka detta, därför att då det gäller att utdela denna hjälp, så måste utdelningen ske under sådan kontroll, att de verkligen behövande få hjälp, att familjer med stort antal barn i första hand tillgodoses och att sedan sådana komma i åtanke, som av sjukdom eller annan svaghet icke kunna få den inkomst, som kräves för att tillgodose familjens behov.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Jag skulle icke ånyo begärt ordet, om icke det förekommit ett uttalande av herr Hans Andersson, som jag icke vill låta stå oemotsagt.

Han sökte nämligen börja spela på den motsättning, som kan finnas mellan land och stad. Det är i allmänhet olämpligt att spela på den strängen, och då jag har den uppfattningen att så är, må jag säga, att det är särskilt olämpligt nu och i det nu föreliggande fallet. Jag vill endast tillägga, att situationen är sådan, att man bör i stället för att på något sätt vidga denna klyfta söka få bort den, söka skapa enighet och samförstånd inom alla olika samhällslager. Räck dem som kämpa en hård strid för tillvaron under nuvarande tid en hjälpsam hand, de må bo i land eller stad, de äro alla svenskar. Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Holmström: Herr talman! Med anledning av herr Hans Anderssons i Skivarp tal om att lantbruket skulle hava fått betala 600,000 kronor per vecka, ber jag att få säga några ord. Man kan naturligtvis resonera på det sättet, om man ser saken så, att livsmedlen här i landet skola vara för utlandets räkning. Men det är väl så att vår livsmedelstillgång skall i första hand vara avsedd för folket här i landet och slussarna skola väl icke helt öppnas för export av livsmedel.

Den som lever bland det fattiga folket, vet hur det är; han vet, att dessa människor hoppas och tro, att riksdagen skall hjälpa dem i deras förtvivlade kamp mot dyrtiden. Han vet, huru svårt dessa människor ha det. Deras lilla inkomst går åt till en mycket knapp kost och till andra saker, som oundgängligen behövas i en familj, om den skall kunna hållas ihop; sedan blir det ingenting över. Nyanskaffning av kläder, möbler och hushållssaker får anstå tills man kommer till bättre tider. Om det nu blir bättre tider någon gång, så äro ändock dessa familjer ekonomiskt sett så långt på efterkälken, att det dröjer många år framåt, innan följderna av dyrtiden övervunnits. Det är många människor som få leva sämre än våra fångar. Om man läser statistisk årsbok för 1915, skall man finna, att kostnaden för dagsportionen år 1913 för varje fånge uppgick till ungefär 39 öre. Nu är väl beloppet omkring 50 öre. Låt oss för jämförelsens skull

taga en arbetarfamilj. Inkomsten är 1,000 kronor och antalet personer i familjen 6. Om man antager, att 200 kronor åtgå till husrum, bränsle och lyse, att 200 kronor åtgå till strumpor, skodon, vardagskläder, tvätt och dylikt, återstår 600 kronor, d. v. s. 100 kronor för varje familjemedlem per år. Delar man 100 med 365 blir det 27 öre per dag och familjemedlem, vilket är väsentligt mindre än vad en fänge får. Då skola vi ändå komma ihåg, att det finnes många familjer med mindre inkomster än 1,000 kronor och med flera barn än fyra. För dessa blir det givetvis mycket sämre. Dessa människor stå faktiskt vid svältgränsen. Det är klart, att det icke för dem blir något över till helgdagskläder, inte ha de råd offra någon krona på en resa eller en stunds förströelse, aldrig kunna de köpa en bok, knappt en tidning. För dem är det bara evigt slit och släp. Det är kampen för brödet i den allra värsta formen. Jag för min del vill, att det göres så mycket, som göras kan för dem. Det som är gjort, är ej tillräckligt. Den socialdemokratiska reservationen till det föreliggande betänkandet går längst, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till densamma.

*Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
levnadsvillkor.
(Forts.)*

Herr Byström: Herr talman, mina herrar! Det är väl icke stora utsikter till att ens denna kammare skall gå med på det yrkande, som göres i den resumption, som avgivits av herr C. J. Asplund m. fl., nämligen att för här angivet ändamål anslå 20,000,000 kronor. Men att något i alla fall bör göras för att hjälpa dem, som på grund av de dyrtider, som nu råda, äro i de största trångmålen, borde vara en given sak för oss alla. De starkare skola hjälpa de svagare.

I allmänhet måste den enskilde så mycket som möjligt inskränka sina levnadsomkostnader. Kommunalrepresentation ha på många ställen måst vidtaga extra åtgärder för att komma en del mindre bemedlade eller små inkomsttagare till hjälp, såsom ju även framhålles i utskottets avstyrkande utlåtande. Landsingen lära ock på en del håll hava välvilligt uppmärksammat nu berörda fråga. Allt detta visar, att utomordentliga förhållanden råda och att utomordentliga åtgärder måst vidtagas.

Nu synes mig lämpligt och värdigt, att staten också på sätt här anges ingriper för att lindra svårigheterna och de ekonomiska trångmålen, där de finnas. Detta även med hägkommande av vad regeringen hittills uti nu berörda avseende kunnat uträtta. Det är ej få människor, som lida mycket av den dyrtid, som väl kriget i världen åtminstone till mycket stor del orsakar. Att nu gå med på det yrkande, som göres i herr Kvarnzelius m. fl:s reservation är väl det minsta som denna kammare i denna fråga kan göra, då skulle beviljas 5,000,000 kronor till lättnad i en del mindre bemedlade människors levnadsvillkor. Jag ber därför att få instämma i det, som yttrats av herrar E. A. Nilson i Örebro och Bengtsson i Norup och sålunda yrka bifall till den sistnämnda reservationen.

*Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
levnadsvillkor.
(Forts.)*

Herr Söderberg i Hobbörn: Herr talman, mina herrar! Man kan ju icke annat än vidgå, att de mindre bemedlade i vårt land få draga sig fram med stora bekymmer i dessa dyra tider. Jag begärde emellertid ordet, när herr E. A. Nilson i Örebro så skarpt klandrade herr Andersson i Skivarp för hans yttrande angående den skillnad som förefinnes mellan städernas och landsbygdens befolkning. Jag kan icke annat än framhålla, att herr Andersson i detta sitt yttrande hade rätt.

Under många av de sistförflutna åren har en ständig ström av landsbygdens folk dragits till städerna och andra större samhällen. Det är ju givet, att på dessa platser dyrtiden skall kännas ofantligt tung och tryckande. På landsbygden ha vi nog mer än känt är på många sätt fått kännas vid den. Det är särskilt på ett område vi på ett ganska tryckande sätt få kännas vid densamma, nämligen när det gäller att få arbetare för vår jords skötsel. Det är med möda man kan få den arbetskraft man behöver för att kunna sköta jorden ordentligt. Detta gäller både manliga och kvinnliga arbetare. Det är nästan omöjligt att kunna spåra upp en kvinna, som vill åtaga sig mjölkning i ladugården, åtminstone i våra orter. Vi ha försökt nu i flera veckor; det ser ut, som det skulle vara omöjligt. För en vanlig dräng ha vi måst höja lönen till 600 kronor, då har han ändå husrum, mat och mycket annat fritt. Det är sådana priser, som vi förut icke varit vana vid. På detta område drabbas ju icke den anställde av dyrtiden, såsom familjeförsörjare i allmänhet göra det. Han får sin mat, sitt husrum och sin upppassning samt den större lönen. Nu vill jag erkänna och medgiva, att herr Eriksson i Grängesberg har rätt i att på många ställen, särskilt i vissa sågverksdistrikt, lönerna ej höjts i den proportion, som dyrtiden verkligen krävt. Jag håller också med honom därom, att personer som under denna kristid verkligen haft stora inkomster också böra se till, att deras underlydande må kunna leva och ta sig fram.

Så är det ytterligare en sak, som jag vill anföra i detta sammanhang. Man ser ofta både i städerna och i större samhällen, huru många av kvinnorna och särskilt dottrarna i familjerna icke hjälpa till med att försörja familjen, utan syssla med litet handarbete och litet varjehanda och gå till varandra och roa sig. Och det är på mannen allena, som hela familjens uppehälle vilar. Det är klart, att under sådana förhållanden är det mycket svårt för familjen att reda sig, men om man delade upp arbetet på familjemedlemmarna på lämpligt sätt, tror jag, att det skulle gå bättre, än vad det nu gör.

För några år sedan höll jag ett föredrag på ett bruk i närheten av Dalarna, i Gästrikland. Jag yttrade, att det funnes många unga kvinnor där, som skulle kunna vara lämpliga att taga tjänst ute på landet. De finge då lära sig en del saker, som kunde bli nyttiga för framtiden. »Nej, det är misstag, det kan jag tala om för dig», sade förvaltaren, »här går det icke att

få en enda kvinna, som vill taga stadigvarande tjänstebefattning, utan förr gå de här och kräva, att deras far skall hjälpa dem, tills de möjligen bliva gifta och kunna själva sätta hushåll. Och hurudana husmödrar de bli, det kan du förstå», sade han. Därför har också den avlidne namnkunnige disponenten Ljungberg i Falun betänkt detta och inrättat dyrbara hushållsskolor både i övre Dalarna och i Falun och anslagit stora summor för att sätta dessa kvinnor i stånd att kunna hjälpa till med att vårda hemmet och dess angelägenheter på bästa sätt. Men allt detta borde dessa unga kvinnor få lära sig i hemmet, i familjen, men det försummas, och de få sköta sig själva och sina nöjen, och på detta sätt framtingas kanske nöd på många ställen, där det ej behöfve vara det.

*Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
lernadsvillkor.
(Forts.)*

Emellertid kan jag ej underlåta att erinra, att även lands-
tingen bidragit med stora belopp för nödens avhjälpande liksom
kommuner och enskilda. Och jag tror verkligen, herr talman,
att man borde vara något betänksam inför detta krav, innan någon
utredning verkligen föreligger angående behovet, det verkliga
behovet, och huru detta behov, där det framträder, bör avhjälpas
och lindras. Jag förnekar ej, att det är nöd på många ställen,
men nog tycker jag, att vi borde ha litet bättre papper på bord-
et, innan vi gå att bevilja fem eller tjugu miljoner för detta
ändamål.

Det är av dessa skäl, som jag för min del ej kan annat än
yrka bifall till utskottets förslag.

Herr J o h a n s s o n i Brånalt: Herr talman, mina herrar! Jag
kan icke annat än instämma i den reservation, som avgivits av herr
Kvarnzelius m. fl., vartill förut yrkats bifall. Men jag vill uttala,
att jag nog velat gå längre, när det gäller detta anslag, ty jag anser,
att det föreliggande behovet av att hjälpa många mindre bemedlade
löntagare och sådana, som arbeta för månads- eller dagpenning, är så
stort, att vi böra göra vad vi kunna för att för dessa lindra dyrtids-
förhållandena.

Jag säger, att vi litet var böra hjälpa till med att göra vad göras
kan. Hittills har det huvudsakligen varit jordbruket, som i detta fall
dragit sitt strå till stacken. Då vi ta i betraktande, hur kompensa-
tionssystemets varor såsom fläsk och smör egentligen använts, se vi,
att det många gånger kommit dem till godo, som ej varit i behov därav.
Om vi se, hur fläsket här i Stockholm genom Stockholms stads livs-
medelskommission utlämnats, förvånar man sig, när man får reda på
förhållandena. Vid nyår i år kom en lantbrukare från Halland, som
hade varit i Norrland och köpt hästar, till Stockholm och blev i till-
fälle att se, när man på livsmedelskommissionens lagerhus intog av-
sevärda partier fläsk och rökta skinkor. Han frågade efter priset, och
det var jämförelsevis lågt. Han frågade, om han fick köpa. Ja, obe-
gränsat. Till följd utav hästinköpet hade han ej mera penningar kvar,
än att han köpte en del hela fall fläsk och rökta skinkor. Men det
hade ej varit något hinder, om han velat köpa 100 fall och 100 skinkor

*Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
levnadsvillkor.*

(Forts.)

till detta pris. Det är ett sätt, varpå kompensationsystemet använts, som är förvånansvärt. Och jag vill hemställa, att icke nu ifrågasätta medel komma att användas på samma orättvisa och för de verkligen behövande mindre tillfredsställande sätt, som använts beträffande kompensationsystemets fläsk och smör. Vad gäller smörpris, få vi mindre lantbrukare betala vårt smör efter de prisnoteringar, som äro gällande. Hur är det här i Stockholm? Vem som helst får köpa smör för 3 kronor per kilogram. Däremot ha vi fått betala ända upptill 3 kronor 40 öre och 3 kronor 45 öre. Men i Stockholm får vem som helst, t. o. m. inkomsttagare, som till följd av krigskonjunkturena förtjänat oerhörda summor, köpa sitt smör till 3 kronor per kilogram. Är detta rättvist? Jag anser, att så ej är förhållandet.

Jag nämnde, att det är jordbruket, som i huvudsak lindrat dyrtiden för arbetarna. Det är ej mer än rätt, och vi ha ej skäl att klaga, men, mina herrar, här finnas åtskilliga områden inom landet, där grödan blivit betydligt mindre till följd av den frost och torka, vi haft under senare åren, och som förminskat skörderesultatet till mindre än hälften av det normala. Trots detta ha våra vinstmöjligheter begränsats i avsevärd grad, men ändå är det ej mer än rätt, att vi genom kompensationsystemets genomförande fått bidra till att lindra dyrtiden. Men vad vi ha rätt att fordra är, att detta bidrag kommer de behövande till godo. Jag vill uttala som min bestämda övertygelse, att, om det skall verka på rätt sätt, bör större och effektivare tillsyn vid utdelningen komma till stånd, än då det gäller kompensationsystemets tillämpning, för att lindra dyrtidsförhållandena.

Jag nämnde, att jordbruksnäringen är den, som i huvudsak fått bidra till att lindra dyrtidens följder. Här finnas andra näringar, som förtjänat mera än jordbruksnäringen, men dessa ha i huvudsak sluppit bidra till att lindra dessa förhållanden. Sålunda ha vi järnindustrien, trävaruindustrien, garveriindustrien m. fl., som förtjänat så stora summor, att flera bolag ej ens våga i sina årsberättelser omtala, hur mycket de förtjänat. Ibland omtala de det visserligen, men deras årsberättelser få ej komma allmänheten till del. Är det då icke rättvist, att även dessa, som förtjänat oerhörda summor, även i sin mån få bidra till att lindra nöden? Nöd förefinnes på många ställen bland våra löntagare i städerna och på landet, och därför anser jag mig med fullt fog kunna instämma med de herrar, som yrkat bifall till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna reservationen.

Herr Svensson i Eskilstuna: Herr Andersson i Skivarp syntes vilja förutsätta, att det anslag, vilket det här är tal om att bevilja, sedermera endast skulle komma storstäderna och de större samhällena tillgodo och icke i någon mån de mindre kommunerna, på den grund att de skulle sakna den organisation, som skulle behövas för att tillgodogöra sig den hjälp, som sålunda skulle ifrågakomma. Jag vågar för min del på grund av de erfarenheter jag gjort bestrida befogenheten av en sådan misstanke. Jag har nämligen den erfarenheten, att landskommunerna, särskilt i södra delarna av riket, vida mera energiskt tillgodogjort sig fördelarna av kompensationsystemet

än många av våra städer och industrisamhällen. Jag kan nämna som ett litet exempel, att den enda anmälan till Kungl. Maj:t, som har gjorts mot statens livsmedelskommissions varuförmedlingsbyrå för förment partiskt handhavande av fördelandet av kompensationsfläsk, är gjord av en landskommun i Skåne, en svinproducerande ort, som ansett sig få alldeles för litet av denna vara. Detta visar en mycket stor energi, och, som sagt, landskommunerna ha överhuvud taget mycket energiskt tillgodogjort sig kompenstationssystemets fördelar. Det är då mycket antagligt, att det anslag, vilket, såsom jag hoppas, kommer att beviljas, också kommer att krävas energiskt tillgodogjort av landskommunerna.

*Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
levnadsvillkor.
(Forts.)*

Jag vill vidare ur min erfarenhet nämna, att det finnes ett stort antal landskommuner i riket, som ha i skrivelser till statens livsmedelskommission givit uttryck åt sina bekymmer på grund därav, att de legat avlägset från kommunikationsmedel och på denna grund eller av andra skäl icke kunnat tillgodogöra sig någon fördel av de anstalter, som hittills vidtagits, exempelvis kompenstationssystemet. De ha gjort framställningar om att erhålla pekuniärt bidrag för att kunna inom sitt område i någon mån, även med eget tillskott, lindra dyrtidens verkningar för de allra mest pressade. Det har varit med beklaganade, som det från livsmedelskommissionens varuförmedlingsbyrås sida måst svaras, att någon dylik hjälp icke kunnat bringas, då man icke haft några som helst medel till förfogande för sådant ändamål. Detta visar, bland annat, tycker jag, att förutsättningen för, att statens livsmedelskommission skall kunna bedriva en livsmedelspolitik, som kan anpassas efter skiftande förhållanden i olika fall och på olika orter, är, att detta organ för livsmedelspolitiken har några medel till sitt förfogande, några rörelsemedel, vilka kunna disponeras i de fall, där man icke kan på annat sätt hjälpa vederbörande. Det är enligt mitt förmenande heller intet tvivel om, att det skulle hälsas med mycket stor glädje uti ett flertal kommuner inom vårt land, om det skulle kunna genom riksdagens medverkan ställas till buds möjligheter för dem att erhålla ifrån statens sida ett stöd för de åtgärder, som de visserligen anse nödvändiga i avseende att bispunga de av dyrtiden mest pressade, men som de icke mäktat att med egna medel utföra.

Jag anser sålunda, att detta anslag är enbart av dessa skäl synnerligen väl motiverat. Men därtill kommer, att det ju kan inträffa — och situationen ser ut att utveckla sig så — att det blir nödvändigt för staten att göra ekonomiska tillskott, för att vissa av de varor, som äro oundgängligen nödvändiga för folknäringen, över huvud taget skola kunna tillhandahållas här i landet. Jag nämner en enda vara, den salta sillen, ifråga om vilken det kan komma att inträffa att den icke kan åvägabringas för konsumtion här i landet, utan kostsamma åtgärder från statens sida, utan tillskott av medel, som således Kungl. Maj:t för det ändamålet skulle behöva och som skulle kunna tagas ur ett sådant anslag som det här ifrågasatta.

Jag vill till sist endast göra den anmärkningen med anledning av den siste ärade talarens yttrande, att det är visserligen alldeles

Ang. lindring
i de mindre
bemedlades
levnadsvillkor.
(Forts.)

riktigt, att det i ett eller annat fall kunnat påvisas missbruk av kompensationsvarorna på det sätt, att handlare, distributörer, som icke varit så samvetsgranna, ha utlämnat dessa varor till personer, som egentligen icke kunna räknas till de mindre bemedlades kategori och som följaktligen icke skulle ha rätt att erhålla av dem. Men jag vågar påstå, att man har gjort och gör allt för stort nummer av de enstaka fall, som i det avseendet kunna påvisas. I allra största utsträckning, i fullkomlig huvudsak ha verkligen dessa varor kommit dem tillgodo, för vilka de varit avsedda. Men det torde falla av sig självt, att med ett dylikt system under nuvarande förhållanden det icke är möjligt under några omständigheter att förhindra varje missbruk av dem, utan att sådant kan förekomma i något fall. Men som sagt, jag vågar påstå, att i huvudsak har det systemet verkat på ett sätt, som icke giver anledning till de starka anmärkningar, som tid efter annan förekomma och som även här gjorts av den siste ärade talaren.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå och bifall i stället till den av herr Asplund m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen samt 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den reservation, som avgivits av herr Kvarnzelius m. fl.; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den sistnämnda propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) upptagna propositionen, nu upp-sattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 125, bifaller den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets hemställan samt i stället bifallit den av herr Asplund m. fl. avgivna reservationen.

Omröstningen utföll med 127 ja mot 41 nej; och hade kammaren alltså, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 3.

Härefter föredrogs och lades till handlingarna sammansatta stats- och lagutskottets nr 2 memorial nr 3, med anledning av kam-

rarnas skiljaktiga beslut beträffande andra sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande nr 2 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för anordnande under åren 1916 och 1917 av kurser för befäls- och annan särskild utbildning vid landstormen, dels ock Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för vissa värnpliktiga att undergå befäls- eller annan särskild utbildning vid landstormen.

§ 4.

Vidare föredrogos vart för sig:

bevillningsutskottets betänkande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av § 4 mom. 1 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrivning;

lagutskottets utlåtanden:

nr 42, i anledning av dels justitieombudsmannens framställning om ändring i 5 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring dels ock väckta motioner om ändringar i nämnda lag; och

nr 43, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 3, 9, 36 och 37 §§ i lagen den 31 augusti 1907 angående stadsplan och tomtindelning dels ock i ämnet väckta motioner; samt

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om ändrad lydelse av 18 § 1, 2, 8, 9, 31, 44 och 52 punkterna i lagen om val till riksdagen.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 5.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 128, i anledning av riksdagens år 1915 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1914.

§ 1.

Lades till handlingarna.

Efter föredragning härpå av § 2 yttrade

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman, mina herrar! Under den nu föredragna paragrafen finnas en del belysande exempel rörande arméförvaltningens och densamma underställda förvaltningsorgans förmåga att tillvarataga statsverkets intressen vid slutande av avtal av ekonomisk innebörd. Det första exempel, som anföres, gäller inköp av ett större parti skodon. Som

*Ang. arméns
upphandlings-
väsende.*

Ang. arméns
upphandlings-
väsende.
(Forts.)

en god allmängiltig grundsats vid affärers avslutande gäller, att man träder i förbindelse allenast med firmor, som ha ett gott anseende, och i det hänseendet finnes icke någon som helst erinran att göra emot vad arméförvaltningen har företagit, när den firma, med vilken köpeavtalet slutits om leverans av skodon, är en av landets främsta inom sin bransch och åtnjuter berättigat gott anseende såväl inom som utom landet. Och ett liknande omdöme kan jag för min del giva beträffande de i statsrevisorernas berättelse omnämnda Örebrofirmorna aktiebolaget A. P. Hallqvist, aktiebolaget Johansson & Björlund, aktiebolaget skofabriken Skandia och nya skofabriksaktiebolaget Örnen, ävensom Kumlafirmorna A. G. Andersson och C. A. Jonsson. Då jag emellertid i likhet med statsrevisorerna finner de av dem anmärkta sköinköpen vara av anmärkningsvärd beskaffenhet, så lägger jag sålunda tyngdpunkten i anmärkningen på arméförvaltningens intendentsdepartements bristande förmåga att på ett afärsmässigt sätt verkställa upphandling. Arméförvaltningen har att årligen verkställa inköp av effekter, persedlar och varor till flera miljoner kronor, men ämbetsverket är i saknad av organ med affärsmässig skolning. Den av statsrevisorerna anmärkta skoupphandlingen visar, såväl huru det då går, som också huru det icke bör gå till.

Hur har det nu gått till? Jo det har gått till så, att generalintendenten har avslutat köp av först 50,000 par skodon och sedan 20,000 par med en enda firma och till ett pris, som med omkring 25 % överstiger det då gällande marknadspriset. Det första köpet uppgjordes den 3 augusti 1914. Dagen förut var det utfärdat exportförbud å smorladersskodon, den artikel varom det då var fråga. Ingen skofirma i landet låg då ensam inne med ett lager av 50,000 par smorladerssskor. Men att då uppgöra avtal men *en enda* firma, utan att sätta sig i förbindelse med någon annan firma, att på så kort tid, som kontraktet förutsätter, leverera det partiet, det innebar följaktligen, att firman ifråga måste av andra inköpa, vad den själv icke hade på lager eller var i tillfälle att under denna korta tid hinna tillverka. Det blev sålunda för leveransfirman ifråga en spekulationsaffär, och firman beräknade givetvis en viss vinstmarginal för den risk, hon sålunda iklädde sig. Att den i förevarande fall sattes högre än som var behöfligt, är en sak för sig, om vilken jag nu icke skall yttra mig.

Nåväl, kan man fråga: hur borde nu den ifrågavarande upphandlingen ha handlagts? Jo, enligt min mening antingen på det sättet att arméförvaltningens intendentsdepartement hade telefonledes eller telegrafledes satt sig i förbindelse med ett flertal av de leveranskraftiga skofirmorna inom landet för att utan onödigt mellanhand kunna tillförsäkra sig det parti skodon av ifrågavarande slag, som arméförvaltningen behövde, eller också hade det kunnat vara lämpligt, att arméförvaltningen vänt sig till en agenturfirma i branschen, som från olika leveranskraf-

tiga firmor hade infordrat anbud. De sätten att gå tillväga äro så elementära för den, som har någon skolning i affärslivet, att man endast kan uttala sin stora förvåning över, att de grundsatserna synas ha varit fullkomligt okända för arméförvaltningens intendentsdepartement.

*Ang. arméns
upphandlings-
väsende.
(Forts.)*

Att statsverket å skopartiet om 20,000 par, som levererades sedermera, erhöll en prisnedsättning av 3,75 kr. per par, bekräftar endast riktigheten av vad jag sålunda anført. Men den 4 augusti, således dagen efter det sköinköpen om 50,000 par uppgjorts, köper arméförvaltningen ett parti om 10,000 par av en annan firma till ett pris av 13,50 kr. per par, vilket likväl icke hindrar arméförvaltningen att 3 dagar därefter, nämligen den 7 augusti, av den först berörda firman ånyo inköpa 20,000 par skodon till ett pris av 16 kr. per par. Den omständigheten synes mig klarligen vittna om riktigheten av den tanke jag uttalat, att arméförvaltningen har behov av ett affärsmässigt skolat organ inom sig för att kunna på ett klokt sätt verkställa dylik upphandling. Men på vad sätt skulle då arméförvaltningen kunna beredas den erforderliga merkantila sakkunskapen? Jag ber härvidlag att få erinra om, att alltsedan genomförandet av arméförvaltningens omorganisation är på dess stat uppfört ett belopp av 3,000 kronor att av arméförvaltningen användas till en merkantil konsulent. Denna anordning har emellertid, enligt vad erfarenheten giver vid handen, icke visat sig leda till målet. Förhållandet har sin väsentligaste betydelse såsom utgörande ett erkännande av att behovet föreligger, och enligt min mening kan behovet icke tillgodoses på ett sådant sätt, att det verksamt leder till målet, med mindre än att arméförvaltningen till sin disposition erhåller en affärsmässigt skolad person, som uteslutande ägnar sina krafter åt arméförvaltningen och möjligen också samtidigt åt marinförvaltningen, vilket ämbetsverk också har på sin stat uppfört ett anslag av 3,000 kronor att användas till arvoden åt tillfälliga merkantila konsulenter. Jag har för min del mycket länge haft uppmärksamheten riktad på detta sakförhållande men icke velat göra något uttalande om saken offentligen. Men vid detta tillfälle har jag känt det som en plikt att till kammarens protokoll härom uttala min mening.

Vidare finnes i statsrevisorernas berättelse omnämmt ett avtal om lejning av hästar under mobilisering av landstormen år 1914. Det var tre avtal, som de olika landstormsområdesbefälhavarna här i Stockholm uppgjort, och dessa avtal kan man få en klar bild av, om jag erinrar om, att priset på de lejda hästarna uppgick till 34 kronor per dag för ett par hästar med vagn. Det är ju ett pris, som är så pass högt, att jag är nästan övertygad om, att få av kammarens lantmän kunna drömma om, att statsverket har betalt så höga priser för hästlega.

Jag skall emellertid gå ifrån denna sak, men kan till slut icke underlåta att något beröra en bilförhyrning, som i försiktiga ordalag omnämnes av statsrevisorerna. Av grannlagenhet vill

Ang. arméns
upphandlings-
väsende.
(Forts.)

jag icke till kammarens protokoll uttala de agerande personernas namn, desto mer som den ene av dem synes hava blivit offer för den andres självrådighet. Det må vara mig tillåtet att i mitt resonemang här kalla den jämförelsevis oskyldige för herr O. och den andra för greve H.

Förhållandet var, att herr O. var förordnad att bekläda ett visst befäl vid landstormen. Greve H., löjtnant i reserven, var förordnad som hans adjutant. Då nu order om mobilisering av landstormen utfärdades den 2 augusti 1914, var herr O. bortrest och löjtnanten greve H. fick på grund av herr O:s bortresa taga hand om mobiliseringsarbetet. En av hans första åtgärder blev att av en automobilfirma här i Stockholm inköpa tre rätt så dyrbara och eleganta personautomobiler. När herr O. om ett par dagar inträdde i tjänstgöring, var således bilköpet ett fullbordat faktum. Han var mycket tveksam om lämpligheten av denna åtgärd och befogenheten därtill, men för att skydda sin adjutant tog han på sig ansvaret och försåg bilräkningen med utbetalningsorder. Vederbörande kassaförvaltning vägrade emellertid att utbetala beloppet. Automobilfirman gick då till högre instans men med samma resultat. När firman vägrade att återtaga bilarna, blev det alltså greve H:s egen affär, men herr O. åtog sig ädelmodigt nog att med greve H. dela ansvaret för affären. Då nu bilarna togos i bruk i större eller mindre utsträckning vid landstormen, ville man av statsverket hava hyresersättning härför. Sedan herr O. avlämnat sitt befäl, var det greve H. som förde högsta befälet över den truppstyrka, om vilken jag här nu talar. Hyresersättningen ordnades då på följande sätt. Greve H. utställer en räkning på vederbörande landstormskår från aktiebolaget H. & O., d. v. s. namnen på de i denna affär handlande personerna, på en summa av 13,500 kronor. Sedan attesterade samme greve H. räkningen och lämnade in den till vederbörande kassaförvaltning och fick betalt för den samt kvitterade den i nyssnämnda aktiebolags namn. Att *aktiebolaget H. & O. icke existerar eller icke någonsin existerat*, torde framgå av vad jag redan anført. I arméförvaltningens hos kammarrätten nu liggande räkenskaper finnes således en räkning på 13,500 kronor utfärdad och kvitterad av ett ej någonsin befintligt aktiebolag. Räkningen är helt enkelt en produkt i alla dess olika faser av greve H. Jag skall icke uttala något omdöme beträffande den bilhyra som begärdes och erhöles, men vad jag däremot skall uttala är, att ett dylikt tillvägagångssätt icke är som sig bör och icke står i bästa överensstämmelse med vad allmän rättsskänsla och god ordning kräva. Till saken hör, att löjtnanten greve H. befordrats till kapten.

Jag har för min del ansett, att allmän rättsskänsla och god moral kräva, att det tydligt klarlägges, att riksdagens revisorer hava ögon och att vad som förekommit icke heller undgått riksdagens uppmärksamhet. Om också samtliga de förklaringar, som arméförvaltningen avgivit i anledning av revisorernas anmärk-

ningar hava gjorts hemliga och Kungl. Maj:t på statsutskottets framställning icke ansett sig böra tillmötesgå statsutskottets anhållan om en utsovring för offentliggörande av de delar av förklaringarna, som ur militär synpunkt icke behöva hållas hemliga, så är i varje fall den av mig här vidrörda räkningen en offentlig handling och kan sålunda icke hemlighållas, så att med vad jag här uttalat har jag för min del icke begått någon som helst indiskretion mot vad den militära sekretessen fordrar.

Jag har, herr talman, icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan i den nu föredragna paragrafen. Men jag har velat göra detta uttalande dels av skäl som anförts och dels även därför, att då jag vet, att kammarrättens president sitter i denna kammare, så skulle det alltid vara anledning att så att säga även på detta sätt få ärendet draget inför kammarrätten.

Vidare anfördes ej. Sedan herr vice talmannen, som under herr E. A. Nilsons i Örebro yttrande övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, framställt proposition i ämnet, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 3.

Utskottets hemställan bifölls.

§§ 4—6.

Lades till handlingarna.

§ 7 föredrogs nu; och yttrade därvid:

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Jag har inom statsutskottet reserverat mig under uttalande av att jag ansett, att statsutskottet icke bort avgiva det utlåtande i denna paragraf, som av utskottet blivit avgivet.

Då man läser statsrevisorernas erinringar i detta ärende och jämför dem med statsutskottets uttalande, så kommer man, så vitt jag kan finna, till det resultat, att det dels lägges vederbörande till last, att arbetet med utförande av dubbelspåret Rönninge—Ström av kommissionen skötts på ett sådant sätt, att detta arbete blivit försenat, och att det dels antydes av statsutskottet i anslutning till statsrevisorernas uttalande, att man för framtiden bör undvika entreprenadsystemet. Man kan icke gärna draga en annan slutsats, än att dessa båda uttalanden hava sammanhang med varandra och att såväl statsrevisorerna som utskottet menat, att det förhållandet, att detta arbete utförts genom generalentreprenad, har förorsakat den försening som man förmenar här hava ägt rum. Min föregående ställning till byggnadsfrågan vid statens järnvägar gör det för mig omöjligt att

*Ang. arméns
upphandlings-
väsende.
(Forts.)*

*Ang. arbetena
å dubbelspåret
Rönninge—
Ström.*

Ang. arbetena
å dubbelspåret
Rönninge—
Ström.
(Forts.)

kunna vara med om ett sådant uttalande beträffande entreprenadssystemet, som här av statsutskottet gjorts. Jag har vid innevarande riksdag lojalt böjt mig för riksdagens beträffande statens järnvägsbyggnader förra året fattade beslut, då jag i konsekvens med det då fattade beslutet gått med på förslaget om uppförande av järnvägsstyrelsens byggnadsavdelning på ordinarie stat. Men detta, att jag lojalt böjer mig för riksdagens beslut, får ingalunda och kan icke heller givas den tolkningen, att jag därmed frånträtt den ståndpunkt i själva huvudfrågan angående lämpligheten av detta riksdagens beslut, som jag förra året intog.

Vad beträffar den här föreliggande frågan så synes det mig, som om det hela grundar sig på ett misstag. Förhållandet är nämligen så, att arbetet med detta dubbelspårs fullbordande ingalunda försenats utöver någon tidigare fastställd tidpunkt. Sedan det slutliga beslutet om riktningen av denna järnvägslinje fattades, beslöt 1913 års riksdag, att det ur Södertälje kanal skulle uttagas omkring 300,000 kubikmeter sidoschakt för att användas till järnvägsfyllning och andra arbeten, och riksdagen anvisade för uttagande av dessa massor samtidigt ett belopp av 550,000 kronor att utgå under åren 1915 och 1916. Då statsrevisorerna antyda, att det satts i utsikt, att arbetena vid Södertälje med denna järnvägsbyggnad skulle kunna vara avslutade redan i augusti 1915, så stödjade sig statsrevisorerna på ett uttalande som är tidigare än detta av mig nu omförmälda riksdagens beslut angående uttagande av dessa massor. Otivelaktigt är det denna tidigare angivna tidpunkt, vid vilken man fäst sig, då man nu vill antyda, att byggnadsarbetena blivit försenade, men det är påtagligt, att riksdagen, som lämnat anslag till dessa arbeten att utgå under 1915 och 1916, icke kunnat förvänta, att banan skulle vara öppnad för allmän trafik redan den 1 september 1915. Således vågar jag påstå, att den antydan om ett försenande som gjorts icke är befogad, och man kan icke säga, att arbetet blivit försenat utöver den beräknade tiden, då någon angiven tidpunkt icke förekommit. Att arbetena blivit försenade, känna vi till; det hava de blivit genom den pågående strejken. Men, som sagt, riksdagen har icke gjort något uttalande ifråga om den tidpunkt, inom vilken banan skulle vara öppnad för allmän trafik. Riksdagens beslut angående det sätt, varpå denna linje skulle utföras, grundade sig icke heller på att man därigenom hoppades uppnå någon tidsbesparing, utan de två orsaker, som dikterade riksdagens ifrågavarande beslut, voro dels önskan att åstadkomma en vägförkortning eller längdminskning av denna bana på cirka 2 ½ kilometer i jämförelse med vad järnvägsstyrelsen tänkt sig, samt dels och ingalunda minst att kunna uppnå betydande besparingar i jämförelse med järnvägsstyrelsens förslag. Jag nödgas i detta avseende erinra om, att det förslag, som järnvägsstyrelsen tänkt sig för järnvägens framdragande över den s. k. Glasbergalinjen, vilket förslag järnvägs-

styrelsen in i det sista framhöll såsom det lämpligaste, beräknades draga en kostnad av 6,540,000 kronor, under det att för det förslag, som av riksdagen slutligen blev antaget, beräknades en kostnad av 5,074,000 kronor; alltså en beräknad besparing av 1,466,000 kronor.

*Ang. arbetena
å dubbelspåret
Rönninge—
Ström.
(Forts.)*

Därtill kom sedermera riksdagens beslut om upptagande av kanaldelen Maren—Saltsjön. Detta arbete skulle, om det icke kombinerats med arbetet för järnvägen, hava dragit en av kommissionen beräknad kostnad av 1,850,000 kronor, men genom denna kombination med järnvägsbyggnaden kunde nu kanalarbetet utföras för en beräknad arbetskostnad av 550,000 kronor. Det föreligger alltså för kanalen en besparing i kostnaderna för arbetets utförande av 1,300,000 kronor. Läger jag därtill den besparing, som uppnåddes, därigenom att man i stället för järnvägsstyrelsens förslag antog det av riksdagen slutligen fastställda förslaget, eller 1,466,000 kronor, uppkommer genom riksdagens beslut en besparing i dessa arbeten av tillsammans 2,766,000 kronor.

Man skall säga mig, att det icke är säkert, att dessa av riksdagen beräknade besparingar komma att uppnås. Detta är riktigt särskilt med hänsyn till de osäkra tider, som vi nu befinna oss i, då allt material stiger. Därtill kommer också, att på grund av järnvägsstyrelsens framställningar denna järnvägsbyggnad kommer att åtskilligt fördyras. Sålunda har jag låtit mig berättas, att det kommer att uppföras ett nytt stationshus i Södertälje för cirka 100,000 kronor, under det att kommissionen beräknade kostnaderna för ombyggnad av det gamla stationshuset till 30,000 kronor. Vidare är det en del bostadshus, som komma att uppföras, vilka icke voro beräknade av kommissionen, och slutligen har också entreprenadsumman blivit högre, än vad kommissionen beräknade. Jag har emellertid av kommissionens arbetsledare inhämtat, att om man beräknar besparingarna till $2\frac{1}{4}$ eller $2\frac{1}{2}$ miljon kronor i stället för det av mig anförda beloppet 2,766,000 kronor, torde man befinna sig på den säkra sidan.

Jag har velat anföra dessa siffror för att få fram en jämförelse med ett annat fall, som vid denna riksdag i kamrarna fått passera utan någon som helst anmärkning, för att få fram en jämförelse, då jag icke kan tolka statsrevisorernas och statsutskottets utlåtanden i det nu föreliggande ärendet på annat sätt, än att man här dock ville komma med en om ock jämförelsevis mild anmärkning.

Det fallet, som jag antydde, är frågan om kostnaderna för dubbelspåret Göteborg—Alingsås. Statsutskottets yttrande rörande denna fråga ingår i dess utlåtande nr 22 angående vissa utgifter för kapitalökning vid statens järnvägar. Då dubbelspåret Göteborg—Alingsås vid 1911 års riksdag beslöts, beräknades kostnaderna för detta dubbelspår till 5,100,000 kronor. I den framställning, som i år gjordes till riksdagen, anmälades, att

Ang. arbetena
å dubbelspåret
Rönninge—
Ström.
(Forts.)

man nu måste beräkna, att detta anslag kommer att överskridas med icke mindre än 3,680,000 kronor. Av detta belopp beräknas en utgift av 963,000 kronor vara förorsakad av de av alla kända rasen vid denna järnvägsbyggnad, men det återstår i varje fall en misskalkyl på icke mindre än 2,717,000 kronor. Många faktorer hava inverkat på att denna järnvägsbyggnad blivit dyrare, än som beräknats, men det kan icke förnekas, och bestrides nog icke heller från något håll, att här föreligger en mycket stor felaktighet i de ursprungliga kalkylerna.

Samtidigt som riksdagen utan ett ords anmärkning låtit ett sådant anslag gå igenom, samtidigt hava statsrevisorerna och statsutskottet här gjort den omförmälan, som jag ansett i detta sammanhang böra utgå, ty hur arbetet än kommer att slutligen gestalta sig, ett är visst: på det sätt, som detta arbete blivit utfört, har det blivit billigare, än om järnvägsstyrelsens ursprungliga förslag skulle hava genomförts. Man kan säga, att det bevisar icke, att om järnvägsstyrelsen fått utföra dessa arbeten, de icke skulle kunnat bliva lika förmånliga eller måhända ännu förmånligare. Det är sant, men det visar i alla fall vad det kostat, om man följt järnvägsstyrelsens anvisningar, och vad det nu kommer att kosta, då riksdagen intagit sin egen ställning till frågan.

Slutligen vågar jag bestämt påstå, att det är för tidigt att ingå på en kritik av det sätt, varpå kommissionen skött detta arbete. Låt oss vänta, till dess det är avslutat, och se, i vad mån det lyckats kommissionen att uppfylla de förväntningar, som riksdagen ställt på detta arbetes utförande, innan sådana anmärkningar, om ock i mild form, göras mot kommissionens arbete.

Herr talman! Jag har inom statsutskottet påyrkat, att denna punkt skulle utgå ur betänkandet. Ett sådant yrkande kan givetvis här icke framställas. Jag har således nu endast kunnat framhålla detta och skälen för min reservation utan att göra något yrkande.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman, mina herrar! Då den ärade reservanten icke här gjort någon hemställan eller något yrkande, så kan jag fatta mig kort. Jag vill blott försvara statsrevisorerna, som jag i fjol icke tillhörde, och statsutskottet, där jag deltagit i detta ärendes behandling, för den beskyllningen, att man skulle hava byggt sin uppfattning på oriktiga uppgifter angående tiderna. På sid. 31 i det föreliggande betänkandet finnes en fullständig och uttömmande redogörelse angående de tider för arbetet, som varit fastslagna, dels innan man ändrade byggnadsplanen på det sättet, att kanalarbetet sammankopplades med järnvägsbyggnadsarbetet, dels efter denna tid, och nederst på sidan har man anfört det ytterligare uppskov, som uppstått med anledning av strejken.

Men jag tror, att statsutskottets vice ordförande skall giva

mig rätt i att det icke finnes tvivel om att man här har att förvänta ett uppskov, som avsevärt överskrider den tid, som här är angiven, nämligen den 1 december 1916. Jag har icke varit i tillfälle att nu direkt på platsen göra några studier, men man ser ju bitvis, när man reser förbi på järnvägen, hur det ser ut där, och det är väl ingen människa, som tror, att arbetet blir färdigt inom nämnda tid.

Jag vill också säga, att jag icke bestrider, att det uppslag, som föranledde byggnadskommissionens tillsättande och användandet av det särskilda sätt för byggnadsarbetets utförande, som kommit i tillämpning, har stora förtjänster med hänsyn till det förbilligande av byggnadsföretagen, som varit en följd av dessa åtgöranden, men jag är livligt övertygad om att hade man icke kommit på den tanken att sammankoppla kanalarbetet på det sättet, att man verkställde grävning i kanalen och därifrån tog fyllning till järnvägsbankarna, så hade denna kommission fått ett ganska betydande deficit, medan man nu kan i viss mån briljera med ett lysande resultat. Vi skola erkänna, att vi hava fördel av detta, men jag tror icke, att man därför är berättigad att fälla så hårda omdömen om järnvägsstyrelsen, som man kunde få den uppfattningen, att den föregående talarens anförande innebar.

Ang. arbetena
å dubbelspåret
Rönninge—
Ström.
(Forts.)

Vad jag emellertid vill särskilt understryka är, att den ärade talaren gjorde sig skyldig till en i viss mån oriktig framställning av den tankegång, som besjälade så väl 1913 års statsrevisorer som 1915 års revisorer, och som nu vunnit statsutskottets anslutning. Man kunde få den uppfattningen, att utskottet och revisorerna yttrat sig beträffande allt vad entreprenad heter, men det uttalande, som den ärade talaren måste hava syftat på och som förekommer på sid. 33 i betänkandet, är det, att 1915 års revisorer uttalat sin anslutning till vad statsrevisorererna skrevo år 1913, »att det för framtiden torde vara fördelaktigast, om utförandet av åtminstone alla större järnvägsbyggnader uppdrages åt järnvägsstyrelsen, utan anlitande av generalentreprenad». Det är *generalentreprenaden*, som 1913 års revisorer ansågo icke böra förekomma. Jag var själv med på den avdelning av revisionen, som formulerade detta uttalande. Den övertygelsen hade vi kommit till efter att under en följd av år ha varit ute och besett olika järnvägsföretag här i landet, där man dels låtit järnvägsstyrelsen utföra byggnaderna och dels använt generalentreprenad. Och vi hade gått igenom räkenskaperna mycket ingående och kommit till fullständig enighet om den bestämda övertygelsen, att systemet att splittra järnvägsbyggnaderna, som kommit till synes här och var, och likaså systemet med generalentreprenad var i stort sett misslyckat. Och det ligger i sakens natur, att alldeles speciellt måste det vara olyckligt att använda ett sådant system, som kommit att praktiseras beträffande nu förevarande byggnadsföretag, att först och främst ha en byggnadskommission och så järnvägsstyrelsen

Ang. arbetena
å dubbelspåret
Rönninge—
Ström.
(Forts.)

och dessutom en huvudentreprenör för alltsammans, där ansvaret splittras och där slitningar uppstå mellan dessa olika myndigheter, som ha med det att göra, så att det allmänna knappast till slut har någon bestämd myndighet att hålla sig till. Kommer man till järnvägsstyrelsen och säger, att det drar ut på tiden, så skyller den på kommissionen, och vänder man sig till kommissionen, så skyller den ifrån sig på järnvägsstyrelsen, och sedan kanske båda dessa myndigheter ytterligare skylla på entreprenören, och denne kastar skulden på de båda myndigheterna. Det är ju ett system, som aldrig kan vara lämpligt och lyckligt att använda, och därför tror jag, att vi böra giva vårt fulla stöd åt det påpekande, som 1915 års revisorer gjort här, då de uttalat sin anslutning till det yttrande, som jag nyss uppläste.

Jag har icke något att tillägga utöver detta, men jag ber den ärade medlemmen av Södertäljekommissionen, att han icke nu måtte betrakta detta som något slags utslag av ovänlighet eller sådant. Statsrevisorerna ha aldrig sökt, om jag så må säga, komma åt några enskilda människor, utan statsrevisorerna försöka skaffa sig en bild av förvaltningens gång i det hela, och där man finner anledning till mera principiella anmärkningar, där ha statsrevisorerna brukat göra sådana. Så har det varit under gångna tider, så var det under fjolåret, och jag hoppas det skall bli så allt framgent. Men att inlägga något personligt moment i detta tror jag icke är berättigat. Alla kunna vi väl önska, att järnvägsbygget därute snart måtte bli färdigt, ty det är synnerligen olägligt för den viktiga och livligt trafikerade järnvägssträcka, som det är fråga om här, att det förskjutes den en månaden efter den andra, innan man kan taga dubbelspåret i bruk. Och jag skulle vilja rikta den vädjan till vederbörande kommission, att den i den mån den kan och icke har ställt sig maktlös, på grund av anlitaandet av entreprenör, försöker göra vad den kan för att påskynda arbetet. Då skulle statsrevisorernas anmärkning och det uttalande statsutskottet här gjort förvisso ha varit till ganska stor nytta.

Herr Söderberg i Hobbarn: Herr vice talman! Då statsrevisorerna besökte ifrågavarande bygge i höstas, kunde jag icke undgå att få den uppfattningen, att arbetet därute gick ganska långsamt, med tanke på den rundliga tid, som var avsedd för arbetets fullbordande. Men å andra sidan måste man taga hänsyn till, att vi därnere vid Saltskog stå inför ett så storartat arbete, att det är någonting nära nog enastående i vårt land. När jag därtill bemärkte, att under de sista åren en hel mängd intressen ha spelat in och även inverkat försenande på arbetets gång, så fick jag den uppfattningen, att man borde åtminstone vara försiktig i sin anmärkning, då det gäller ifrågavarande banbygge. Vidare får man tänka på huru ansvaret för denna banbyggnad varit fördelat på flera händer. Som vi se här i ut-

skottsbetänkandet, äro ju dessa arbeten fördelade, kan man säga, på icke mindre än tre olika händer, dels byggnadskommissionen, dels entreprenörerna och dels järnvägsstyrelsen — för att nu icke tala om riksdagen själf, om vi erinra oss, hur som riksdagen i fråga om denna bansträcka ändrat sin åsikt. Jag vill icke klandra riksdagen därför, ty jag har själf varit med och biträtt ändringsförslaget, då det visade sig, huru stora besparingar det skulle medföra för statskassan. Det är ju sålunda många omständigheter, som bidragit till förseningen.

Ang. arbetena
å dubbelspåret
Rönninge—
Ström.
(Forts.)

Därtill kommer en annan sak, som kanske mest av allt bidragit till förseningen, nämligen att man kombinerade denna bankutifyllnad med utvidgning och fördjupning av Södertälje kanal, vilket också visade sig vara till stor fördel för staten. Genom att begagna kanalschakten till järnvägsbanken togs visserligen en längre tid i anspråk för denna, men det erhöles en vinst, som vi förut av statsutskottets vice ordförande hörde uppgick till icke mindre än 1,300,000. Man får naturligtvis lov att räkna med alla dessa faktorer.

Herr Rydén har talat om, huru man borde undvika sådana här generalentreprenader, när det gäller så stora arbeten. För min del vet jag icke, om man verkligen kan använda det uttrycket här. Jag åtminstone har varit tveksam därom, och det har jag varit även inom statsrevisionen. Ty vi ha ju i själva verket arbeten här, som äro upplåtna åt andra, om jag icke misstager mig. Det är t. ex. ett enskilt bolag, som skulle vid arbetet på bron där utföra järnkonstruktioner och åtskilliga andra arbeten. Så i det stora hela kan man knappast tala om en generalentreprenad, som omfattar *allt* arbete, som hör till denna banbyggnad.

Det har även tillkommit en annan sak, som drog mycket ut på tiden, och det var, att man icke kunde träffa en lämplig överenskommelse med Södermanlands järnvägsaktiebolag. Som herrarna torde ha kännedom om, är platsen där ute ganska trång, och marken är kuperad och kräver stora kostnader. Detta enskilda järnvägsbolag ville naturligtvis icke åtaga sig några särskilda extra kostnader, då det ansåg sig ha en mycket god förbindelse med statsbanan vid Saltskog, såsom det blivit bestämt i koncessionen.

Vidare är det en annan sak, som man också bör taga i betraktande, och det är förbindelsen med Södertälje stad. I överenskomsten med staden ingick ju, att den skulle få ett nytt stationshus. När vi besågo anordningarna för detta nya stationshusbygge, kom åtminstone jag till den uppfattningen, att det var mycket onödigt. Det nuvarande stationshuset är visserligen icke så stort, men det är byggt av tegel, och det är mycket präktiga anordningar. Många av stadens egna mest framstående personer ansågo också, att dessa pengar kunnat användas till ett bättre ändamål.

Av allt detta finna herrarna — det framgår ju också av handlingarna — att det är en hel kombination av omständigheter,

*Aug. arbetena
å dubbelspåret
Rönninge—
Ström.*
(Forts.)

som bidragit till dröjsmålet här. Men ändå kan man icke undgå att få det huvudintrycket, att här har det sölats mycket, och här ha verkligen vederbörande, både den ene och den andre, tagit sig en funderare, som icke stått i rimlig proportion till den stora frågan att få detta arbete fullbordat så skyndsamt som möjligt. Då det är mycket viktigt att kunna förena dessa dubbelspår med varandra norr och söder om Södertälje kanal, så kan jag icke nu komma till någon annan uppfattning — trots alla dessa förmildrande omständigheter — än att statsrevisorerna verkligen borde säga någonting med avseende på detta. Det är, herr talman, endast det jag velat framhålla.

Herr Lübeck: Herr vice talman! Rörande olämpligheten av det system, som tagit sig uttryck i tillsättandet av dubbelspårkommissionen för byggandet av järnvägen Rönninge—Ström, har jag för min del icke någon annan åsikt än den, som herr Rydén nyss uttalade. Men man får komma ihåg, att det var särskilda förhållanden, som föranledde tillsättandet av denna kommission, och man får ju hoppas, att dylikt icke skall behöva upprepas.

Varför jag begärde ordet var emellertid för att, då nu frågan om generalentreprenad eller icke vid utförandet av statens järnvägsbyggnader här kommit på tal, påkalla intresset för några siffror, som nyligen kommit fram, en jämförelse mellan vad det kostade att med generalentreprenad i överensstämmelse med riksdagens önskan bygga järnvägen Järna—Nyköping och att bygga fortsättningen Nyköping—Norrköping, vilket som bekant utfördes genom järnvägsstyrelsens egen försorg. Det föreligger nu slutliga siffror. Jag kan icke gå i god för att de äro fullt jämförbara i alla delar, men nödig försiktighet synes vara iakttagen vid deras begagnande. Resultatet har blivit det, att om man räknar med de enhetspris, järnvägsstyrelsen kommit till ifråga om järnvägsbyggnaden Nyköping—Norrköping, så skulle man på sträckan Järna—Nyköping ha kommit till en besparing på 839,000 kronor. Och med ett tillägg, som man synes kunna göra på grund av särskilda omständigheter, tycks slutresultatet bli, att det kostat staten i runt tal en miljon kronor, att järnvägen Järna—Nyköping kom att utföras på generalentreprenad i stället för genom järnvägsstyrelsens försorg.

Herr Ekman: Herr vice talman! Endast ett par ord med anledning av den siste ärade talarens anförande. Han uttalade ju visserligen, att han icke kunde stå för de anförda siffrorna, och således äro ju dessa icke så mycket att fästa sig vid. Jag vill dock icke underlåta att här säga, att man kan göra upp generalentreprenadkontrakt på många sätt. Det beror alldeles på, vilka mål man syftar till. De siffror, som här stå fast, äro de som jag nyss anförde beträffande huru kostnaderna stått i förhållande till beräkningarna för dubbelspåret Göteborg—

Alingsås, ty de siffrorna känna vi. De andra siffrorna känna vi icke, vare sig de beräkningar herr Lübeck nyss antydde eller huru Södertäljekommissionens arbete slutligen visar sig ekonomiskt. Därför tillät jag mig nyss säga, att jag tycker, att denna omförmälan om detta arbete har framkommit något för tidigt.

Slutligen ber jag med anledning av vad herr Rydén talade om de stora fördelar järnvägsbygget vid Södertälje skulle haft, emedan det blivit kombinerat med kanalarbetet, att endast få hänvisa till att kanalarbetet beräknades kosta 1,850,000 kronor, men att man nu har kalkylerat, att genom samarbete mellan kanalarbetet och järnvägsarbetet det endast skulle kosta 550,000 kronor. Skillnaden skulle alltså järnvägsbyggnadsarbetet få betala.

Herr Lübeck: Såvitt jag kan finna, har herr Ekman och jag talat om ganska olika saker i detta fall. Herr Ekman talade om dubbelspåret Göteborg—Alingsås, och där har man att jämföra de kostnader järnvägsstyrelsen beräknat, att det skulle gå till, med vad det sedan gick till. Men därvid kunna ju oförutsedda omständigheter spela in, som medföra, att kostnaderna i ett fall bli väsentligt högre, än vad järnvägsstyrelsen beräknat. I andra fall åter — såsom även varit förhållandet någon gång — kan det hända, att det sparas miljoner på ett järnvägsbygge, det vill säga att man beräknat kostnaden till vida högre belopp, än den sedan verkligen gått till. Men det var icke om den saken jag yttrade mig, utan det var om betydelsen av generalentreprenad eller icke i sådana fall, där man kunnat få fram jämförbara siffror för att belysa denna principiella fråga. Jag uttalade mig visserligen försiktigt och sade, att jag icke kunnat i detalj granska de föreliggande arbetsprisen, men jag är säker om, att i stort sett kommer det icke att bli nämnvärda avvikelser. Vad jag återopade var icke taget ur luften, ty det var arbetschefens för järnvägsbyggnaden Nyköping—Norrköping officiella rapport, som jag stödde mig på.

Vidare anfördes ej, Kammararen beslöt lägga paragrafen till handlingarna.

§ 8.

Utskottets hemställen bifölles.

§§ 9 och 10.

Lades till handlingarna.

Ang. arbetena
å dubbelspåret
Rönninge—
Ström.
(Forts.)

§ 6.

Ang. utvidgning av seminariet i Luleå till dubbelseminarium.

Efter härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 129, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående folkskoleseminariets i Luleå utvidgning till dubbelseminarium samt inrättande av preparandkurs vid samma seminarium jämte i ämnet väckta motioner, yttrade:

Herr Bäckström: Herr vice talman, mina herrar! Då jag har begärt ordet för att yttra några ord i föreliggande ärende så har det skett för att först och främst tacka statsutskottet för dess goda vilja att söka främja folkskoleundervisningsväsendet i övre Norrland. Jag är nämligen icke, som man kanske kunde ha anledning att förmoda av motionen, någon som förfäktar bygdeintresset. Jag är född i Norrbotten, så jag känner till och har förståelse för intressena i Norrbotten likaväl som för dem i Västerbotten. Det gör mig tacksamt glad, varhelst jag finner, att man vill hjälpa de i mångt och mycket eftersatta, missgynnade bygderna i övre Norrland.

Men då statsutskottet avisat min framställning utan ens ett ord som innebär ett uttryck för, att det funnits något berättigat i min framställning, eller minsta förhandsuttalande för frågans ordnande ett kommande år, nödgas jag tillika uppträda som opponent mot utskottet. Det kan synas förmåtet, det erkänner jag, och det kanske också är det, men härvidlag är det mig rent av en samvetssak att tala ut. Villigt erkännes, att jag i förhållande till den allmänna sakkunskap, som finnes inom utskottet, har litet att bjuda på, och detta icke minst när det gäller folkskolans område. Men då jag nu i trettio år, på ett år när, arbetat i folkskolor i Norrbotten och Västerbotten och därtill på särskilt uppdrag medverkat vid ett flertal möten mellan folkskoleinspektörer och lärarepersonal inom olika inspektionsområden mellan Mattarangi i norr, Arjeplog i väster och Töre i öster, så torde jag ha en sak-, person- och lokalkännedom på folkskolans område inom de trakter det nu gäller, så att knappast någon av denna ärade församling kan säga sig äga lika stor eller större.

Därför, herr vice talman, anser jag, att kammaren, då det gäller så pass viktiga intressen och så pass stora anslagskrav, har rätt att fordra, att man talar ut.

För att icke upptaga kammarens tid alltför länge — jag måste ändå på förhand be om ursäkt, att jag icke kan fatta mig kort — vill jag icke beröra, vad som förekommer i motionen och dess motivering.

Den i dagarna utkomna officiella berättelsen över folkskoleväsendet i riket för år 1913 har åtskilligt av intresse att bjuda på för bedömande av, varest det nya norrlandseminariet bör förläggas under förutsättning att det skall förläggas, där det bäst behöves och icke efter andra för saken mer eller mindre

främmande inflytelser, som kunna spela in och göra sig gällande. Vid en jämförelse mellan antalet halvtidsläsande, (inklusive flyttande) skolor i de fyra nordligaste länen framgår, att Västerbotten står ojämförligt ogynnsammast. Västerbotten har icke mindre än 433 halvtidsläsande och flyttande skolor, under det att Norrbotten med en tredjedel större antal skolpliktiga barn har blott 278 sådana och Västernorrlands län 402 samt Jämtlands 257. Skillnaden mellan Västerbottens och Västernorrlands län synes efter siffrorna oväsentlig, men om man tager folkmängden i betraktande blir förhållandet ett annat. Då intager Västernorrland ungefärligen samma gynnsamma ställning som Norrbotten och Jämtland.

Sedan komma vi till de mindre folkskolorna. De äro ovanligt talrika i Västerbottens län. Där finnas icke mindre än 435 mot 372 i Norrbotten, 123 i Jämtland och 240 i Västernorrlands län. De siffrorna beröra givetvis endast landsbygden.

När det nu är tal om »mindre folkskolor», nödgas jag säga några ord särskilt beträffande dessa. Det har nämligen under föreliggande frågas förberedande behandling sagts rätt hårda ord om västerbottningarnas likgiltighet för skolväsendet, och bland annat har det **sagts**, att den i Norrland ofta förekommande underhaltiga skolformen »mindre folkskolor», visserligen kunde bero på ekonomiska hänsyn och de glest bebyggda orterna, som icke motivera inrättandet av en folkskola, »men detta oaktat torde det icke finnas minsta tvivel om» att de dåliga skolförhållandena »icke på långt när kunde anses betingade av denna landsdels naturbeskaffenhet och arten av dess bebyggande, utan måste anses som uttryck för en starkt utpräglad efterblivenhet i fråga om skolväsendets utveckling inom dessa bygder i jämförelse med landets övriga delar». Så såges även, att »folkskoleväsendet i Norrland befinner sig på en beklaglig efterbliven ståndpunkt i jämförelse med folkskoleväsendet inom landets övriga delar». Ja, jag är den siste att prisa folkskoleväsendet i övre Norrland, men detta omdöme är dock för hårt, om man ser närmare på saken. Mina herrar, det är givetvis mycket lättare att ordna skolväsendet i de små sörlandskommunerna än i de vidsträckta norrlandskommunerna. Det är lättare att ordna skolväsendet i en kommun, där man kan reda sig med en eller två småskolor och en folkskola, än i kommuner, där man måste utöver vitt utbredda ytor plantera ut ett stort antal sådana, och där kostnaden för skolväsendet uppgår ända till 65 % av kommunens hela utgiftssumma utom kostnaderna för skollokaler, som hållas av de olika skolrotarna själva. I den kommun som jag tillhör, vilken har ett innevånareantal av blott 4,400 personer, ha vi 21 skolhus spridda på en yta av ungefär 12 kvadratmil förutom hyrda skollokaler. Detta ställer stora krav på offervilligheten.

Man borde på upplyst håll kunna förstå detta, och man hade rätt att vänta, att det icke därifrån skulle uttalas alltför hårda

Ang. utvidgning av seminariet i Luleå till dubbelseminarium.
(Forts.)

Ang. utvidg-
ning av semi-
nariet i Luleå
till dubbel-
seminarium.
(Forts.)

ord om eller skjutas alltför stor skuld på den starkt utpräglade efterblivenheten.

Riksdagsbeslutet om höjning av statsbidraget till lärarlöner har visat, var det förnämsta hindret för skolväsendets utveckling fanns, ty strax efter sedan beslutet gått igenom, har det inrättats folkskola efter folkskola överallt i övre Norrland. Bara inom Bjurholms kommun, som jag tillhör, har det inrättats icke mindre än sju nya folkskolläraretjänster under det sista året. Se vidare t. ex. på Vilhelmina socken. Skolrådet hade i samråd med folkskoleinspektören nyligen framlagt förslag om inrättande av tio nya folkskolor. Icke en röst höjdes på stämman emot detta förslag, tvärtom, skolrådet hade föreslagit, att det »eventuellt» skulle inrättas en folkskola på ytterligare ett ställe. »Eventuellt» ströks och stämman beslöt att 11 nya skolor skulle inrättas. Jag har sedan sett dessa tjänster annonserade i sista tidningen. Och i Norsjö kommun i Västerbottens län beslöt kyrkostämman i dagarna att inrätta sju fasta folkskolor och en åttonde så snart väg hunnit framdragas till den nya platsen. Detta gör summa 26 nya folkskolläraretjänster för tre kommuner inom Västerbottens län. Dessa nyinrättade skolor kräva ett lika stort antal lärare, som seminariet i Umeå för närvarande kan utexaminera på ett år. En hel del andra kommuner måste även framställa den frågan: var skall man taga lärarekrfter?

Det är länge sedan folkskoleinspektörerna i Västerbotten konstaterade, att det rådde en brist på lärarkrafter av 41 stycken. Nu har i en utredning, som föregått detta ärendes behandling, påvisats, att en ändamålsenlig skolreform i detta län skulle höja detta behov till 187 stycken nya lärarkrafter. Och vi synas vara på god väg att inom kort komma därhän. Jag fruktar vi komma dit alltför fort för de myndigheter, som ha att sörja för tillgången på lärarkrafter, ty var skola de skaffa lärare till Västerbottens folkskolor? Västerbottens län har i många år dragits med lärarbrist, och man har därför ansett det lönlöst att inrätta nya folkskolläraretjänster, då man icke kunnat få några kompetenta sökande. Jag återkommer ännu en gång till min hemsocken Bjurholm. Där var det förnämsta argumentet mot skolrådets förslag för inrättande av folkskolor: »vad skola vi med nya folkskolor, då det inte är möjligt att få examinerade sökande till tjänsterna?» och så har det varit inom andra kommuner också. De talrika mindre folkskolorna äro ingalunda beroende på västerbottningarnas efterblivenhet. Det är andra omständigheter som varit orsaken att folkskolornas antal är ringa. Ty vad skall man med folkskolor, när det inte finns lärare att få? Jag tillåter mig uttala den förmodan, att vederbörande myndigheter härefter skola få många och kraftiga bevis för, att den västerbottniska befolkningen icke är efterbliven. Myndigheterna skola troligen få svårt att tillgodose behovet av kompetenta lärarkrafter, på vilka efterfrågan kommer att bli stor.

Men sorgligt nog måste jag säga, att utskottets utlåtande lovar inte det bästa i detta fall.

Här, mina herrar, behöves främst, enligt min mening, den av mig i motionen begärda utvidgningen av seminariet i Umeå. Jag säger därför icke, att det icke behövs en utveckling av Luleå seminarium också.

Men jag ber att få nämna ännu några siffror ur berättelsen över folkskoleväsendet år 1913, siffror, som visa den relativa fördelningen länsvis mellan antalet barn i heltids- och halvtidsläsande (inklusive flyttande) skolor år 1913 för de fyra nordligaste länen. Antalet barn i halvtidsläsande skolor utgör i Västerbottens län 61,9 % av hela antalet, i Norrbottens endast hälften därav eller 31,7 %, i Jämtland 47,6 % och i Västernorrland 54,6 %. Västerbottens län har således ett mycket större behov av fasta folkskolor och lärarkrafter för dessa än något annat av de norrländska länen. Jag vill därmed icke säga, att Västerbotten står sämst i hela riket beträffande halvtidsläsande skolor; det är nämligen åtta län, som stå bakom Västerbotten, bland annat Älvsborgs med flera län i södra och mellersta Sverige. Av berättelsen i fråga framgår också, att den största lärarepersonalen i förhållande till lärjungeantalet träffas i Stockholms stad samt i Norrbottens — märk väl Norrbottens — Kopparbergs, Gottlands och Jämtlands län. Norrbottens län står här således närmast huvudstaden.

I fråga om antalet barn som får undervisning i A-skolor, står Norrbottens län långt framom Västerbottens län. Talar icke detta ett tydligt språk om att Västerbottens län är mycket efter-satt?

Av det anförda borde det vara ådagalagt, att det föreligger en betänklig brist i fråga om tillgången på lärarkrafter, icke minst i Västerbotten. Och jag vill säga, att västbottningar-na dragas med detta onda utan sin egen förskyllan. Men här-av följer ju också, att detta län, som tillika framför de övriga är i behov av en mängd reformer på detta område, också måste tillgodoses framför de andra, och att den nya seminarieavdelning-en borde förläggas inom detta län; detta skulle man ju kunna tycka vara givet.

Men, mina herrar, till vad jag nu har sagt kommer en annan viktig synpunkt, som är värd allt beaktande. Västerbottens län har under de gångna åren stått så gott som stilla i fråga om järnvägsnätets utveckling, varemot Jämtlands och Norrbottens län, och framför allt det senare, gått mycket framåt i det av-seendet. Nu synes det dock, som om turen verkligen skulle vara kommen till Västerbottens län genom det nyligen fattade beslutet om inlandsbanans fortsättning, och vi få väl hoppas, att snart nog beslut även kommer att fattas om de föreslagna tvärbanaorna inom samma län. Medan Norrbottens och Jämtlands län, tack vare kommunikationsväsendets utveckling, gjort betydande framsteg, vilka i sin tur ställt större krav på skolväsen-

Ang. utvidgning av seminariet i Luleå till dubbelseminarium.
(Forts.)

*Ang. utvidg-
ning av semi-
nariet i Luleå
till dubbel-
seminarium.*

(Forts.)

det och detta också där under de senare åren förbättrats i motsvarande grad, har utvecklingen på detta område stått mera stilla inom Västerbottens län. Det är uppenbart, att nu någon-ting måste göras även för Västerbottens läns skolväsende, om icke tillståndet där skall bliva alltför oeffterrättligt, och det måste göras just från myndigheternas och riksdagens sida. Jag vill säga, att det brådskar sannerligen att här skaffa erforderlig tillgång på lärarkrafter, och när Västerbottens län nu står så långt efter i detta avseende och så mycket där behöver göras i fråga om skolväsendet, är det ju tydligt, att om den kolonisation, som vi där önska få fram, verkligen skall bliva vad vi vänta, måste också behovet av folkskollärarpersonal där vederbörligen tillgodoses. I Västerbottens län förefinnes ju ovillkorligen den största efterfrågan på lärarkrafter, och det är detta, som motiverat min i motionen gjorda framställning. Det visar sig av erfarenheten, att de nyutexaminerade lärarna och lärarinnorna helst taga plats i den trakt, där de ha sitt hem, och detta är ju en tydlig anvisning, att Västerbottens intressen i denna del skulle tillgodoses genom att den nya seminarieavdelningen förläggas till Umeå.

I utskottets motivering heter det, att utskottet ansluter sig till den uppfattningen, att övertygande skäl äro anförda »för inrättande inom Norrbottens och Västerbottens län under den närmaste tiden av två nya seminarieavgångsklasser. — — — I likhet med överstyrelsen anser utskottet ådagalagt, att det nu i första rummet är behovet av manliga lärare, som bör tillgodoses. Särskilt i betraktande av det norrländska kolonisationsproblemet och de därmed förbundna, för Norrlands utveckling så betydelsefulla intressena anser utskottet det vara av betydelse, att det manliga inflytandet vid skolans uppfostringsarbete i utvidgad omfattning gör sig gällande.» På grund härav anser sig utskottet icke kunna fästa avseende vid den av mig och mina länskamrater avgivna motionen.

Ja, jag är den siste att bestrida betydelsen av det manliga inflytandet vid skolans uppfostringsverksamhet särskilt i övre Norrlands bygder, men då jag är av den oryggliga meningen, att det för närvarande är ogörligt att få ett tillräckligt antal kvalificerade manliga inträdessökande till ett dubbelseminarium i Luleå och att utvidgningen av seminariet därstädes således blir betydelselös för ernående av det syfte, som man här närmast tänkt på, medan däremot seminariet i Umeå med lätthet kan få ett tillräckligt antal inträdessökande, kan jag icke annat än fortfarande hålla på, att den nya seminarieavdelningen bör förläggas just till Umeå och att seminariet därstädes må utvidgas.

Utskottet har funnit sig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag beträffande byggnadsplanen, och utskottet framhåller, att vid uppgörande av den definitiva byggnadsplanen hänsyn bör tagas till möjligheten av en ändrad anordning av seminariets omorganisation till ett samseminarium, för den händelse att så skulle

behövas. Utskottet säger även, att en utvidgning av Luleåseminariet vore den bland de möjliga åtgärderna, som snabbast och med minsta svårighet låte sig genomföras. Ja, mina herrar, blir denna åtgärd i förstone billigare, så blir den åtminstone icke den, som snabbast och med minsta svårighet leder till det önskade resultatet, det är min verkliga övertygelse. Den förefintliga bristen på läraraspiranter bör avskräcka oss från att genast vidtaga sådana mått och steg, som kräva år av förberedelse, innan det hela hinner ordnas.

Vad den ekonomiska sidan beträffar, är Umeåförslaget enligt min mening alldeles icke avskräckande. Då, oberoende av ett bifall till propositionen, seminariet i Umeå måste nybyggas och därvid antingen behålla sin nuvarande egenskap av enkel-seminarium eller ock därjämte utvidgas till ett dubbelseminarium, så måste i avseende å seminarierna i Norrland till den av Kungl. Maj:t i propositionen upptagna siffran 248,640 kr. läggas antingen ungefär 500,000 kr. eller ungefär 800,000 kr. för seminariet i Umeå. Väljes utvidgningen, varigenom det tredje norrländska seminariet tills vidare torde kunna inbesparas, blir den relativt mindre utgiften för statsverket minskad med — förutom försäljningssumman för de nuvarande seminariebyggnaderna i Umeå — den besparing, som uppkommer till följd av Umeå stads erbjudande att för ett blivande dubbelseminarium i staden tillhandahålla fri tomt och stå vissa kostnader för vatten- och avloppsledningar, för elektriska ledningar och för provisoriska undervisningslokaler under byggnadstiden.

Jag måste säga, att när jag läser utskottets betänkande, får jag det intrycket, att det varit rätt besvärligt för själva statsutskottet att få fram en motivering för sin hemställan, och det kunna vi, mina herrar, bäst märka därav, att utskottet gör sig skyldigt till en ganska märklig motsägelse. På sidan 3 i utlåtandet motiverar utskottet sitt tillstyrkande av den kungl. propositionen med att markera behovet av manliga lärarkrafter för övre Norrland — en, såsom jag redan erkänt, mycket tungt vägande synpunkt — men å sidan 4 uttalar sig utskottet mycket skeptiskt angående möjligheten att nå detta syfte genom utvidgning av seminariet i Luleå. När utskottet således ej anser det säkert, att seminariet i Luleå ens genom anlitande av extraordinära åtgärder, stipendier och preparandkurser, av vilka utskottet avstyrkt den ena och med tvekan tillstyrkt den andra, skall kunna få tillräckligt antal sökande till två parallellklasser och därför i likhet med överstyrelsen ställer i utsikt möjligheten av ett samseminarium, ja, då, mina herrar, kullslår ju utskottet självt, såvitt jag kan förstå, sin egen motivering och tillråder ett steg ut i det ovissa, till något, som enligt utskottets egen mening kanske icke, trots de stora kostnaderna, kommer att tjäna det syfte, man vill vinna.

Annu mera tveksamt skulle utskottet alldeles säkert ha blivit, om det tagit kännedom om antalet inträdessökande till Luleå

Ang. utvidgning av seminariet i Luleå till dubbelseminarium.
(Forts.)

Ang. utvidgning av seminariet i Luleå till dubbelseminarium.

(Forts.)

seminarium detta år. Enligt trovärdigt meddelande från en på området sakkunnig person uppgick detta antal till omkring 30. Detta visar, att nedgången i antalet inträdessökande där under de senaste åren icke är tillfällig, utan har sin grund i djupgående orsaker, av vilka den viktigaste torde vara att söka i de högt uppdrivna arbetspriserna i Norrbottens län och de goda tillfällena till arbetsförtjänst till följd av näringslivets starka utveckling, en orsak, som inverkar så länge högkonjunkturen varar, all ökning av lärarlönerna och alla extraordinära åtgärder för att skaffa läraraspiranter till trots. Det är således att befara, att icke ens genom inrättande av en statens preparandanstalt det skall bli möjligt att få tillräckligt antal inträdessökande till seminariet i Luleå. Antag, att preparandanstalten kan upptaga 40 elever, så säkerställes därigenom blott en klass på 30 elever, men varifrån skall man få ytterligare 30 till en parallellavdelning? Skall man kunna våga hoppas på en privat preparandanstalt bredvid statens? Knappast. Och skall en sådan, om den fortlever, när den icke nu kan utbilda tillräckligt antal sökande, kunna leverera 30, 40 å 50 årligen, d. v. s. så många, som behövas för att fylla en parallellavdelning — man måste nämligen förutsätta ett så stort antal, om det skall kunna bliva ett tillräckligt gott urval. Det är alldeles icke troligt, att ett antal inträdessökande till båda parallellavdelningarna av cirka 80 kan uppdrivas i Luleå, som för närvarande synes, om icke förberedande åtgärder vidtagas, vara den för inrättande av en ny manlig seminarieavdelning nätt upp minst lämpliga orten, i det att intet annat seminarium uppvisar ett så lågt antal inträdessökande, vilket i sin tur återverkar på elevmaterialet. Antalet inträdessökande i Umeå är i år 61 och har de senaste åren hållit sig omkring 70-talet, vadan Luleå i detta fall blir ohjälpligt efter. Frågan om Luleåseminariets utvidgning bör därför, enligt min mening, uppskjutas, och det är i sådant syfte, som jag framkommit med min motion. Överstyrelsens tal om bristande utredning i vissa avseenden för frågans bedömande synes mig, om jag inte tar allt för mycket miste, gälla i övervägande grad just överstyrelsens eget förslag och utredning angående ett dubbelseminarium i Luleå. Och då utskottet framhåller, att preparandkurserna utgöra en *grundbetingelse* för den föreslagna utvidgningen av seminariet i Luleå, måste jag med hänsyn till antalet inträdessökande sannerligen säga, att det är en synnerligen lös grund, som utskottet här står på.

Det vore, såsom jag upprepade gånger framhållit, gott, om man för den norrländska kolonisationsfrågans främjande finge en ökning i antalet manliga lärare däruppe. Men de kvinnliga lärarkrafterna måste nog ännu en tid, såsom hittills, utföra pionjärbetet i Norrland. Det är dessa, som nu kunna erhållas, och därför måste vi först söka ställa så, att det finnes tillgång på dem. Det är dessa, som skola utföra förarbetet på höjandet av folk-

bildningen i övre Norrland. Och först sedan, mina herrar, torde den »stigande folkbildning», som utskottet talar om och förväntar för en bättre rekrytering av det manliga seminariet, komma och omändra proportionen mellan antalet manliga och kvinnliga lärare i önskad riktning. Det är nämligen för närvarande så, att endast kvinnor kunna påräknas, när det gäller att besätta platser, som äro mindre lockande med avseende å läge, lön och bostadsförmåner, när det gäller att fylla vakanserna, som väl främst böra fyllas, och när det gäller att utan för stora kostnader i fråga om lärarbostäder få mindre folkskolor omändrade till folkskolor. Inspektörerna däruppe ha samtliga vitsordat detta. Vad betyder det då, att de kvinnliga lärarnas procenttal tillsvidare och en tid framåt är större än de manliga lärarnas? Är det icke bättre att få kvinnliga folkskollärare än att icke ha några folkskollärare alls, eller är det icke bättre att ha folkskollärarinnor än småskollärarinnor i folkskolan? Endast i min hemsocken, Bjurholm, har, såsom jag förut omtalat, inrättats sju nya folkskolor, och i icke mindre än sex av dessa sköta småskollärarinnor undervisningen, då vi icke kunna få examinerade lärarkrafter, och i den sjunde ha vi en småskollärare, som för ett par år sedan erhöi dispens. Och de i Vilhelmina socken nyinrättade 11 nya lärarplatserna och de 8 i Norsjö, varifrån skola väl dessa få sina nya 19 lärare? Alldeles visst kommer flertalet av dessa befattningar att under de närmaste åren skötas av småskollärarinnor, ty myndigheterna kunna icke ställa så, att det finnes tillgång på folkskollärarinnor och än mindre på folkskollärare. Ända till dess överstyrelsen nu kommit med sin plan — god och realiserbar, då tid blir — att omändra proportionen mellan manliga och kvinnliga lärarantalet i Norrland till likhet med förhållandena i övriga Sverige, har ökad lärarinneutbildning av utredningar fastslagits såsom det första nödvändiga, och detta styrktes av framlidne statsrådet Berg, och det har två gånger vitsordats av Luleå domkapitel och betonats av inspektörerna samt emotsetts med de största förhoppningar och den största förväntan av församlingarna däruppe.

Men nu, mina herrar, nu har man i en hastig vändning blivit färdig med att besluta inrättandet av en ny manlig läraravdelning, utan att man ens kan hoppas, att denna åtgärd skall leda till önskat syfte, och ehuru man absolut måste veta, att skolväsendet i de mest eftersatta bygderna härigenom icke alls kommer att upphjälpas.

Mina herrar! Det har redan länge nog varit lärarinnebrist i övre Norrland, och det har redan varit staten till nog stor förlust, att icke Umeå i likhet med Falun fått sitt seminarium utvidgat till dubbelseminarium. Skall man nu därtill här besluta, att Umeå skall förbigås av Luleå i detta fall, ja, då börjar sannoligen en gammal folkskoleman, förtrogen med förhållandena i övre Norrland, att undra: vart pekar detta hän?

Ang. utvidgning av seminariet i Luleå till dubbelseminarium.
(Forts.)

Ang. utvidg-
ning av semi-
nariet i Luleå
till dubbel-
seminarium.

(Forts.)

Angående preparandkurserna och stipendierna kan jag fatta mig kort. Utskottet betonar, att inrättandet av preparandkurser vid seminariet i Luleå är nödvändigt. Men utskottet säger också, att detta icke får bli prejudicerande, för den händelse önskingar i enahanda riktning skulle framkomma från ett eller annat av statens övriga folkskoleseminarier. Ja, om utskottet här gjort det tillägget: »i andra delar av vårt land», hade jag kunnat gå med på detta uttalande. Men Umeå seminarium måste väl jämföras med Luleå i detta avseende, då ju Umeå seminarium har att ge lärarkrafter till det inre av övre Norrland i lika så stor utsträckning som Luleå seminarium.

Beträffande stipendierna har utskottet icke ansett sig kunna biträda Kungl. Maj:ts förslag. Jag anser för min del, att det under förhandenvarande förhållanden hade varit mycket förståndigt att i anslutning till Kungl. Maj:ts förslag taga under omprövning, huruvida icke stipendier borde ställas till förfogande för obemedlade elever från övre Norrlands inland, dock mot villkor, att dessa elever förbunde sig att sedermera efter avlagd examen tjänstgöra där en viss tid. Genom denna åtgärd skulle man kunna vinna, att de inre svensktalande kommunerna i lappmarken garanterades lika god tillgång till lärarkrafter, som redan nu förefinnes i Norrbottens läns finsktalande socknar till följd av de finska stipendier, som utdelas vid seminarierna.

Mina herrar! Jag skall nu icke längre pröva edert tålamod. Vad jag här framhållit är endast vad den officiella statistiken säger oss, och vad min personliga erfarenhet, grundad på lång tjänstgöring däruppe, har givit mig, och jag har ansett det vara min skyldighet att meddela kammaren detta.

Herr vice talman! På grund av vad jag nu framhållit kan jag för närvarande icke annat än yrka bifall till den av herr Wiklund vid utlåtandet fogade reservationen, vari hemställes om bifall till min motion. Jag säger »för närvarande», ty det kan ju hända, att under en eventuell diskussion något ytt-
rande från auktoritativt håll fälles, som på något sätt klarlägger, vad man närmast ämnar göra för folkundervisningens upphjälpande i övre Norrland, där lärarbristen är som allra störst. Och att lärarbristen är allra störst i Västerbottens län, torde nog ingen drista sig försöka jäva.

Herr Rydén i Malmö: Sedan första kammaren efter anställd votering nu bifallit utskottets hemställan med endast femton röster för reservationen, hemställer jag till den ärade motionären, huruvida han icke vill i sin mån bidra till, att debatten om denna fråga blir kortare här i kammaren än i medkammaren.

Det yrkande, som motionären här framställt, är efter min mening i alldeles ovanligt hög grad både omotiverat och oresonligt. Det är omotiverat, därför att enligt den utredning, som senast verkstälts och som avser år 1912, bristen på lärarkrafter fördelar sig så på de manliga och de kvinnliga lärarna, att siff-

ran för de förra är 565 och för de senare 285, och sålunda är behovet av manliga lärare större. Men nu yrkar motionären, att vi skola skjuta undan det föreliggande förslaget, som just åsyftar att tillgodose behovet av manliga lärare, och i stället ta hans förslag, som avser att öka antalet kvinnliga lärare.

Ang. utvidgning av seminariet i Luleå till dubbelseminarium.

(Forts.)

Det är också omotiverat, när motionären försöker driva den satsen, att Västerbottens län i detta fall har det värre ställt än Norrbottens län. Hans siffror därvidlag ur folkskolestatistiken jäva dock icke den utredning, som är gjord av folkskolöverstyrelsen. Man måste här taga i betraktande de stora malmfältsdistrikten med den anhopning av människor, som där förekommer och som gör, att man i verkligheten får ett helt annat resultat än den bild, som statistiken visar.

År 1907 var Västerbottens län det sämst lottade av alla län i riket med avseende å tillgång på lärare, medan Norrbottens län den gången var det sjätte i ordningen, men fem år senare, år 1912, hade förhållandena förbättrats därhän, att Västerbottens län var det åttonde i ordningen, medan Norrbottens län blivit det fjärde. Förhållandena i Norrbottens län voro då således sämre än i Västerbottens län, huru man nu än söker att hävda motsatsen. Detta torde väl vara tillräckligt för att övertyga kamraren.

Om man ser denna fråga icke såsom en länsfråga eller lokalfråga, utan såsom en riksangelägenhet, torde väl det riktiga vara att bifalla det förslag, som går ut på att inrätta en ny manlig seminarieavdelning och förlägga densamma inom Norrbottens län.

Jag tillät mig säga, att motionärens yrkande även var oersonligt, och det må ursäktas mig, att jag emot den ärade motionären tillåter mig ett sådant uttryck. Förhållandet är emellertid det, att om vi nu bifalla Kungl. Maj:ts förslag, kunna vi omedelbart nu i höst, år 1916, få lärjungar till denna nya parallellavdelning, och den kan följaktligen omedelbart komma igång.

Kostnaden blir för övrigt mindre enligt Kungl. Maj:ts förslag, och det hela kan fortare bliva färdigt, ty det gäller då blott en tillbyggnad till det nuvarande enkelseminariet i Luleå, medan däremot, om vi gå med på förslaget om ett dubbelseminarium i Umeå, frågan skjutes avsevärt fram i tiden. Om man således ser på frågan ur den synpunkten att det här gäller att så fort som möjligt få tillgång till lärare i övre Norrland, måste man, även om man är västerbottnings, finna, att detta mål icke kan vinnas snabbare än genom att nu bifalla Kungl. Maj:ts föreliggande förslag, vilket, som sagt, medför, att vi omedelbart i höst kunna börja med en parallellavdelning, vars elever bliva färdiga om fyra år, medan däremot ett bifall till motionen skulle medföra ett långt uppskov.

Jag tycker verkligen, att motionären och hans kamrater, som nu driva denna bygdefråga så hårt, som man nu i dag sett exempel på i första kammaren, icke borde ställa sig oersonliga

Ang. utvidg-
ning av semi-
nariet i Luleå
till dubbel-
seminarium.

(Forts.)

särskilt med hänsyn till det uttalande, som statsutskottet här gjort och som klart giver vid handen, att statsutskottet hyser den uppfattningen, att en ny seminarieavdelning skyndsamligen bör inrättas inom Västerbottens län. Jag hoppas, att mina kamrater inom statsutskottets andra avdelning icke anse, att jag gör mig skyldig till någon indiskretion, när jag säger, att vi där hade den förhoppningen, att man redan nästa år skulle kunna taga upp frågan om inrättande av en ny avgångsklass inom Västerbottens län. Vad herrarna från Västerbottens län vinna med ett bifall till sitt yrkande är, att alla åtgärder på detta område undanskjutas något år. Om ni däremot äro med om att nu bifalla Kungl. Maj:ts förslag, är det sannolikt, att ni redan till nästa år ha uppe frågan om en ny avgångsklass inom Västerbottens län, antingen så, att det blir dubbelseminarium i Umeå, eller möjligen ett enkelseminarium insättas i den andra staden inom länet, beroende på den prövning, som skall äga rum. På det sättet kommer det hela fortare i gång, och jag hoppas därför, att motionären nu gör oss den tjänsten att icke upptaga tiden med timslånga debatter här, när frågan ändå ligger ganska klar.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Ström* instämde häruti.

Herr *Bäckström*: Herr talman! Jag hade nästan väntat mig den tillrättavisning, som nu kommit, och även att den skulle bliva sträng, men jag kan icke finna, att något av vad den ärade statsutskottsledamoten här yttrade är av den beskaffenhet, att jag på något sätt eller i någon punkt behöver ta tillbaka vad jag sagt, ty detta grundar sig dels på den officiella statistiken och dels på personlig kännedom om förhållandena i de trakter, varom här är fråga.

Det är alldeles icke någon bygdepolitik, som jag här driver, utan när jag här påyrkar en ökning av de kvinnliga lärarkrafterna i övre Norrland, är detta främst med hänsyn till de tränande behov, som i detta avseende där gör sig gällande. Det är ju på sätt och vis hugnesamt att höra vad herr Rydén nu sist nämnde om, att det redan varit på tal, att med det allra första och kanske redan nästinstundande är förslag skulle framläggas om ett dubbelseminarium i Umeå eller möjligen ett enkelseminarium i någon annan stad inom Västerbottens län, såsom hans ord föllö. Jag vill hoppas, att vad jag här sagt, även om det prövat kamma-rens tålmod — jag upptog ju tiden rätt länge — icke är alldeles betydelselöst, när frågan nu skall tagas upp. Och jag är förvissad om, att regeringen även skall göra vad göras kan, ty denna frågas läge är, vad Västerbottens län vidkommer, synnerligen ömtalig, och detta skall visa sig allt mer och mer, ju längre fram det lider och ju flera folkskollärartjänster inrättas, i fråga om vilka det icke finnes att tillgå examinerade lärarkrafter.

Efter den upplysning, jag nu fått om utgången av detta ärendet i första kammaren, torde det väl icke vara lönt, att jag här fortsätter iden riktning jag börjat, utan jag får väl finna mig i att återtaga mitt yrkande om avslag å utskottets hemställan i förlitande på, att det ligger något att ta fasta på under de ord, som av den ärade statsutskottsledamoten här nyss fälldes, samt att konsekvenserna av det beslut riksdagen nu fattar angående inrättande av ett dubbelseminarium i Luleå sålunda med allra första blir ett dubbelseminarium även i Umeå.

Ang. utvidgning av seminariet i Luleå till dubbelseminarium.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen, som emellertid återtagit ledningen av förhandlingarna, givit proposition i ämnet, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Statsutskottets utlåtande, nr 130, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för anordnande av undervisning i fortsättningsskola, föredrogs nu; och biföll kammaren utskottets i nämnda utlåtande gjorda hemställan.

§ 8.

Vidare förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 131, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfälligt lönetillägg åt viss personal av lägre grad vid statens järnvägar jämte i ärendet väckta motioner.

Ang. tillfälligt lönetillägg åt viss personal av lägre grad vid statens järnvägar.

I en den 17 april 1916 till riksdagen avlåten, till statsutskottets förberedande behandling överlämnad proposition, nr 242, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att till nedannämnda ordinarie tjänstemän av lägre grad vid statens järnvägar finge under år 1917 av statens järnvägars trafikmedel utgå tillfälligt lönetillägg med följande belopp, nämligen:

a) till tjänsteman, vilkens arvode icke överstege 1,020 kronor och som därjämte uppbure kontant ersättning för bostad och bränsle, 180 kronor;

b) till tjänsteman, tillhörande lägsta avlöningsgruppen (arvode 840—1,140 kronor), vilkens arvode icke överstege 1,020 kronor och som därjämte innehade bostad in natura, 160 kronor;

c) till tjänsteman, tillhörande högre avlöningsgrupp än som i b) sagts, vilkens arvode icke överstege 1,020 kronor och som därjämte innehade bostad in natura om högst ett rum och kök eller en därmed likvärdig lägenhet om två rum och kök, 160 kronor;

d) till tjänsteman, tillhörande högre avlöningsgrupp än som i b) sagts, vilkens arvode icke överstege 1,020 kronor och som därjämte innehade bostad in natura av högre storlek än som i c) angivits, 120 kronor;

Ang. tillfälligt
lönetillägg åt
viss personal
av lägre grad
vid statens
järnvägar.
(Forts.)

e) till tjänsteman, vilkens arvode överstege 1,020 men icke 1,140 kronor och som därjämte uppbure kontant ersättning för bostad och bränsle, 140 kronor;

f) till tjänsteman, vilkens arvode överstege 1,020 men icke 1,140 kronor och som därjämte innehade bostad in natura, 120 kronor;

g) till tjänsteman, vilkens arvode överstege 1,140 men ej 1,380 kronor och som därjämte uppbure kontant ersättning för bostad och bränsle, 110 kronor;

h) till tjänsteman, vilkens arvode överstege 1,140 men icke 1,380 kronor och som därjämte innehade bostad in natura, 90 kronor;

i) till tjänsteman, vilkens arvode överstege 1,380 men icke 1,500 kronor och som därjämte uppbure kontant ersättning för bostad och bränsle, 80 kronor; samt

j) till tjänsteman, vilkens arvode överstege 1,380 men icke 1,500 kronor och som därjämte innehade bostad in natura, 60 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått fyra till utskottet hänvisade motioner, väckta, två inom första kammaren, nämligen nr 126 av herrar *Wickman* och *G. G. Magnusson* och nr 130 av herr *C. G. Ekman*, samt två inom andra kammaren, nämligen nr 315 av herr *Bäcklund m. fl.* och nr 320 av herr *Gylfe*.

I sina ovanberörda motioner hade herrar *Wickman* och *Magnusson* samt herr *Bäcklund m. fl.* sammanställande hemställt, att riksdagen måtte besluta, att till nedannämnda ordinarie tjänstemän av lägre grad vid statens järnvägar skulle under år 1917 av statens järnvägars trafikmedel utgå tillfälligt lönetillägg med följande belopp, nämligen:

till ordinarie tjänsteman av lägre grad, vars arvode icke överstege 1,140 kronor och som därjämte innehade bostad in natura, 240 kronor;

till ordinarie tjänsteman av lägre grad, vars arvode överstege 1,140 kronor men icke 1,380 kronor och som därjämte innehade bostad in natura, 180 kronor;

till ordinarie tjänsteman av lägre grad, vars arvode utgjorde 1,500 kronor och som därjämte innehade bostad in natura, 120 kronor;

till ordinarie tjänsteman av lägre grad, vars arvode icke överstege 1,140 kronor och som därjämte uppbure kontant ersättning för bostad och bränsle, 270 kronor;

till ordinarie tjänsteman av lägre grad, vars arvode överstege 1,140 men icke 1,380 kronor och som därjämte uppbure kontant ersättning för bostad och bränsle, 210 kronor; samt

till ordinarie tjänsteman av lägre grad, vars arvode utgjorde 1,500 kronor och som därjämte uppbure kontant ersättning för bostad och bränsle, 150 kronor.

Herr *Ekman* hade i motionen nr 130 hemställt, att de av Kungl. Maj:t i propositionen nr 242 föreslagna bestämmelserna om tillfäl-

ligt lönetillägg åt viss personal av lägre grad vid statens järnvägar måtte träda i tillämpning från och med den 1 juli 1916.

*Ang. tillfälligt
lönetillägg åt
viss personal
av lägre grad
vid statens
järnvägar.
(Forts.)*

Herr Gylfe hade föreslagit i motionen nr 320, att riksdagen för år 1917 måtte bevilja ett tillfälligt lönetillägg till nedannämnda tjänstemän av lägre grad vid statens järnvägar, att utgå efter följande grunder:

a) till tjänsteman, vars arvode icke överstege 1,140 kronor och som därjämte innehade bostad in natura, 240 kronor;

till tjänsteman, vars arvode överstege 1,140 kronor men icke 2,100 och därjämte innehade bostad in natura, 180 kronor;

b) till tjänsteman, vars arvode icke överstege 1,140 kronor och som därjämte uppbure kontant ersättning för bostad och bränsle, 270 kronor; samt

till tjänsteman, vars arvode överstege 1,140 kronor men icke 2,100 kronor och som därjämte uppbure kontant ersättning för bostad och bränsle, 210 kronor.

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen måtte medgiva, att till de i Kungl. Maj:ts ovanberörda proposition omförmälda ordinarie tjänstemän av lägre grad vid statens järnvägar finge under år 1917 av statens järnvägars trafikmedel utgå tillfälligt lönetillägg med av Kungl. Maj:ts föreslagna belopp;

II) att riksdagen i anledning av herr Ekmans ovanberörda motion måtte medgiva, att till de ordinarie tjänstemän av lägre grad vid statens järnvägar, vilkas arvode icke överstege 1,500 kronor, finge förutom det tillfälliga lönetillägg, vilket förut för år 1916 beviljats, av statens järnvägars trafikmedel under samma år utgå halva det belopp, varmed lönetillägget enligt de under mom. I) angivna grunder kunde överskjuta det för år 1916 utgående lönetillägget; samt

III) att ovanberörda av herrar Wickman och Magnusson samt herr Bäcklund m. fl. och herr Gylfe väckta motioner icke måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes, varefter ordet begärdes av

Herr Bäcklund, som yttrade: Herr talman! Både 1914 års löneregleringskommittés och kungl. järnvägsstyrelsens förslag om tillfälligt lönetillägg åt den lägst avlönade statsbanepersonalen för år 1917 är i och för sig alldeles för lågt tilltagen, och man hade väntat att få se ett något bättre förslag därifrån. Men dessa statstjänare äro ju vana vid att deras rättmätiga anspråk på löner, som skola täcka de fördyrade levnadsomkostnaderna sedan senaste lönereglering år 1907, nästan aldrig få det beaktande som sig bör. När man ingenting vill ge denna stora och dåligt avlönade personalgrupp, oaktat man kanske förstår, att det är omöjligt att reda sig på de löner, som tillmätts denna

*Ang. tillfälligt
lönetillägg åt
viss personal
av lägre grad
vid statens
järnvägar.*

(Forts.)

personal, och man av vissa omständigheter ansett sig böra tillsätta en kunglig kommitté för att framlägga förslag till en ny löne-reglering och denna utfört en hel del arbeten, och de, som i detta fall hoppats på att komma i åtnjutande av något förbättrade löner, börja tro, att förslaget snart skulle framläggas, vad få de då se i stället? Jo, att Kungl. Maj:t uppdrager åt en kommission att utreda och framlägga förslag om enhetliga bestämmelser i lönehänseende vid statens järnvägar, postverket, telegrafverket, statens vattenfallsverk och tullverket. Detta vore i och för sig intet att säga om och intet att ogilla, då det är önskvärt, att avlöningsförmånerna bli likartade för personal med likvärdigt arbete inom de olika verken. Men då denna utredning förorsakar ett ganska långt dröjsmål med järnvägspersonalens löne-reglering, så kan det icke anses vara rättvist att för en sådan utredning undanskjuta löne-regleringen vid statens järnvägar till år 1919 eller 1920.

Då Kungl. Maj:t på detta sätt undanskjutit nämnda löne-reglering, så hade man väntat, att förslaget om tillfälliga löne-tillägg skulle mera tagit hänsyn till det verkliga behovet än vad som blivit fallet. I Kungl. Maj:ts proposition finner man, att icke ens de förslag om tillfälligt lönetillägg åt de lägst avlönade vid statsbanorna, som avgivits av 1914 års löne-regleringskommitté och kungl. järnvägsstyrelsen, vunnit regeringens erkännande, utan de blygsamma förbättringar, som kommit fram i dessa förslag, hava av departementschefen minskats. Departementschefen motiverar detta i propositionen med att det löne-tillägg, som av kommittén och järnvägsstyrelsen föreslagits, i vissa fall på begynnelselönerna gå avsevärt över den för motsvarande personal i jämförliga verk. Denna motivering kan väl icke ha den betydelse, att riksdagen skulle behöva gå ifrån de av kommittén och järnvägsstyrelsen föreslagna beloppen. Om man granskar de tabeller, som medfölja propositionen nr 242, ser man, vid en jämförelse mellan befattningshavare i andra verk och i statens järnvägar, att befattningshavarna vid statens järnvägar i stort sett stå ganska långt efter de andra i lönehänseende. Jag skall icke uppehålla mig för länge vid tabellerna, men jag vill påvisa, hur det ställer sig på den plats, där jag är hemma, för en stationskarl och en postvaktmästare. Postvaktmästaren har 180 kronor mera än stationskarlen i begynnelselön, och efter 12 års tjänstgöring har han 255 kronor mera än de, som tillhöra stationskarlsgruppen. Man kan väl gott förutsätta, att förslaget till ny löne-reglering vid statens järnvägar, som blivit utarbetat under åren 1914 och 1915, icke kan stå sig utan att vissa ändringar komma att företagas å lönebeloppen, när förslaget en gång kommer till behandling.

Jag nämnde förut och tror, att det varit avsett, att denna löne-reglering skulle genomföras år 1917, och om jag icke tar fel, står det också i den kungliga propositionen, men på grund av förut nämnda förhållanden blir frågans avgörande troligtvis

framflyttad till år 1920. Det är att beklaga, att denna personals lönefråga blir behandlad på ett sådant sätt. Dessa personer vore värda ett bättre erkännande för sitt hårda och livsfarliga arbete. De äro ju omgärdade icke blott med den allmänna strafflagen utan dessutom med en ganska vidlyftig disciplinstadga. De ha ju fått titeln tjänstemän, och alla fordra, att arbetet vid statsjärnvägarna skall fungera på bästa sätt, men då böra också statsmakterna se till att personalens krav på någorlunda drägliga löner beviljas. Motionerna om högre tillfälligt lönetillägg hava icke av statsutskottet vunnit det beaktande, som de varit förtjänta utav.

Jag förstår, att det här är omöjligt för tillfället att yrka bifall till den av mig väckta motionen, och det skulle kanske icke föranleda någon åtgärd, men jag tycker det vore egendomligt, om riksdagen icke skulle kunna gå med på de siffror, som kommittén och järnvägsstyrelsen föreslagit, och därför ber jag för min del att få upptaga dessa siffror såsom mitt yrkande. Jag ber alltså att få hemställa,

att riksdagen må medgiva, att till nedannämnda ordinarie tjänstemän av lägre grad vid statens järnvägar må under år 1917 av statens järnvägars trafikmedel utgå tillfälligt lönetillägg med följande belopp, nämligen

a) till tjänstemän, vilkens arvode icke överstiger 1,020 kronor och som därjämte uppbär kontant ersättning för bostad och bränsle, 210 kronor;

b) till tjänsteman, tillhörande lägsta avlöningsgruppen (arvode 840—1,140 kronor), vilkens arvode icke överstiger 1,020 kronor och som därjämte innehar bostad in natura, 180 kronor;

c) till tjänsteman, tillhörande högre avlöningsgrupp än som i b) sägs, vilkens arvode icke överstiger 1,020 kronor och som därjämte innehar bostad in natura om högst ett rum och kök eller en därmed likvärdig lägenhet om två rum och kök, 180 kronor;

d) till tjänsteman, tillhörande högre avlöningsgrupp än som i b) sägs, vilkens arvode icke överstiger 1,020 kronor och som därjämte innehar bostad in natura av högre storlek än som i c) angivits, 120 kronor;

e) till tjänsteman, vilkens arvode överstiger 1,020 men icke 1,140 kronor och som därjämte uppbär kontant ersättning för bostad och bränsle, 150 kronor;

f) till tjänsteman, vilkens arvode överstiger 1,020 men icke 1,140 kronor och som därjämte innehar bostad in natura, 120 kronor;

g) till tjänsteman, vilkens arvode överstiger 1,140 men icke 1,380 kronor och som därjämte uppbär kontant ersättning för bostad och bränsle, 120 kronor;

h) till tjänsteman, vilkens arvode överstiger 1,140 men icke 1,380 kronor och som därjämte innehar bostad in natura, 90 kronor;

Ang. tillfälligt
lönetillägg åt
riss personal
av lägre grad
vid statens
järnvägar.
(Forts.)

Ang. tillfälligt i) till tjänsteman, vilkens arvode överstiger 1,380 men icke
 lönetillägg åt 1,500 kronor och som därjämte uppbär kontant ersättning för
 viss personal bostad och bränsle, 90 kronor; samt
 av lägre grad j) till tjänsteman, vilkens arvode överstiger 1,380 men icke
 vid statens 1,500 kronor och som därjämte innehar bostad in natura, 60
 järnvägar. kronor.

(Forts.)

Jag ber, herr talman, att få taga detta såsom mitt förslag.

Vidare anförde

Herr Ekman: Herr talman, mina herrar! Jag hade verkli-
 gen hoppats, att vi icke skulle behöva få någon debatt ifråga om
 föreliggande ärende, då statsutskottet sökt att med övervinna-
 nde av en hel del betänkligheter av mera formell natur men av sådan natur,
 som man hittills tillmätt ganska stor betydelse, lösa frågan på så-
 dant sätt att man hoppats att även motionärerna skulle anse sig
 därmed tillfredsställda. Jag ber att såsom bevis för att man inom
 statsutskottet från olika håll med verkligt god vilja sökt komma
 till en sådan lösning få anföras, att detta betänkande icke är försett
 med någon reservation. Statsutskottet har varit fullt medvetet om
 önskvärdheten av att söka bereda den personal det här gäller inom
 möjliga gränser en förbättring i det förslag, som den kungl. proposi-
 tionen innehåller. Ifråga om de belopp, som skulle komma dessa
 befattningshavare till godo, är mellan det förslag som nyss av en
 motionär framlades, och statsutskottets förslag, såvitt jag kunnat
 följa med hans yrkande icke någon skillnad att anteckna och detta
 därför att statsutskottet för att man skulle ernå samma belopp, som
 föreslagits av 1914 års kommitté har hemställt, att man skulle låta
 dessa lönetillägg utgå redan under senare hälften av innevarande
 år. Ifråga om tanken på ett tillfälligt lönetillägg åt ifrågavarande
 personal har, såsom den föregående talaren nyss anförde, 1914 års
 kommitté avgivit ett utlåtande. I detta utlåtande har kommitténs
 majoritet föreslagit vissa belopp som kommittén har ansett, att man
 kunde gå till utan att föregripa den slutliga löneregleringen. Inom
 kommittén har emellertid häremot också avgivits en reservation,
 och reservanterna förmena, att kommitténs majoritet har satt dessa
 belopp för högt för att man med visshet skall kunna säga, att man
 icke föregriper den blivande löneregleringen. Det skall icke falla
 mig in att söka döma emellan kommitténs majoritet och reservan-
 terna, vilkendera gruppen som har rätt. Jag endast konstaterar, att
 redan inom 1914 års kommitté fanns en meningsskiljaktighet, huru-
 vida kommitténs majoritets siffror äro ägnade att föregripa den slut-
 liga löneregleringen eller ej. Vidare har över detta förslag järnvägs-
 styrelsen yttrat sig, och inom järnvägsstyrelsen hava de två män,
 som där hava att särskilt företräda det praktiska näringslivet, järn-
 vägsfullmäktige, avgivit en reservation mot att kommitténs förslag
 skulle antagas. Således även där har man hyst allvarliga betänk-
 ligheter. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har an-
 sett, att man icke kunde våga gå så långt, som 1914 års kommittés

majoritet ifrågasatt, utan att man riskerade att föregripa den slutliga löneregleringen. Det är icke nog med 1914 års kommitté i detta fall, ty, såsom den föregående ärade talaren framhöll, det finnes även en annan kommitté, som blivit tillsatt för att söka åstadkomma en jämnare lönereglering mellan de olika affärsdrivande verken, således icke endast med hänsyn till statens järnvägar. Denna kommitté har icke varit i tillfälle att avgiva något som helst yttrande över det nu föreliggande förslaget. Från den kommittén förväntar man, att, då den uppgör sitt förslag, det skall komma att innehålla sådana jämförelser mellan de olika affärsdrivande verken, att man vid en blivande lönereglering skall kunna överskåda, vilka konsekvenser denna lönereglering medför även inom de andra affärsdrivande verken. Man förväntar alltså att få fram, vilka kategorier av befattningshavare inom det ena verket i löneavseende böra anses jämnställda med vissa kategorier inom de övriga affärsdrivande verken. Även ur synpunkten av denna kommittés arbete är det givet, att det skulle kunna komma att inträffa ett föregripande av utredningen. Jag vill visst icke bestrida, att det ur personalens och rättvisans synpunkt är synnerligen önskvärt att dessa löneregleringar på allt sätt påskyndas och att utredningarna snarast möjligt kunna lämna resultat ty den föregående ärade talaren har otvivelaktigt rätt i att den personal det gäller, kunde hava haft berättigade fordringar på att tidigare än nu kommer att ske få sina önskemål ifråga om lönereglering tillgodosedda. Vid den prövning, som 1914 års kommittémajoritets förslag blivit underkastad av herr statsrådet och chefen för civildepartementet, har framkommit, att betänkligheter kunna hysas beträffande ett föregripande av det slutliga resultatet, om man går att bifalla kommittémajoritetens förslag. Jag har vid sådant förhållande och då utredning nu pågår, den uppfattningen, att det icke kan vara lämpligt, att riksdagen nu går att fastslå såsom ett minimum kommittémajoritetens förslag. Principiellt står givet Kungl. Maj:ts framställning stark. Den gör inga undantag. Det fastslås där endast, att frågan är föremål för utredning och där varnas för att föregripa denna. Bekvämast hade således varit för statsutskottet att helt enkelt ansluta sig till denna Kungl. Maj:ts uppfattning och således ställa sig på denna starka principiella ståndpunkt. Önskan att kunna tillmötesgå personalens önskningar och göra det på sådant sätt, att de löneförmåner för det närmaste året, som av 1914 års kommittémajoritet hava ifrågasatts, verkligen skulle komma personalen till godo har föranlett statsutskottet att göra ett avsteg från den starka principiella ställningen. Jag förbiser härvid icke, att statsutskottet å andra sidan kommer något i konflikt med den princip, som statsutskottet rätt mycket hållit på, nämligen att man icke skulle låta löneregleringar verka retroaktivt och icke heller verka på det år, för vilket budgeten redan blivit fastställd. Grunden här har givetvis varit en önskan att icke genom sådana beslut rubba en redan fastställd budget. Avsteget från dessa principer blir här icke så stort som vid första påseendet kan synas, då de medel, som för detta ändamål skulle användas enligt stats-

*Ang. tillfälligt
lönstillägg åt
viss personal
av lägre grad
vid statens
järnvägar.
(Forts.)*

*Ang. tillfälligt
lönstillägg åt
viss personal
av lägre grad
vid statens
järnvägar.*

(Forts.)

utskottets förslag, icke beröra själva budgeten utan äro avsedda att utgå av trafikmedel. Med hänsyn till detta och i den livliga önskan att kunna tillmötesgå personalens önskingar är det, som statsutskottet gjort detta avsteg från sina principer.

Det hade varit min och fleras förhoppning, att denna önskan här hade mottagits på ett annat sätt än nu tydligen blir fallet, och jag kan endast beklaga, om resultatet kommer att visa, att statsutskottets bemödanden i detta avseende icke komma att krönas med framgång, ty de betänkligheter, som givetvis förefunnits i flera avseenden, återkomma säkerligen vid kommande tillfällen med större styrka än nu, om man finner, att det nu gjorda försöket icke uppskattas. Jag hoppas livligt att, då som sagt befattningshavarnas ekonomiska fördelar bliva tillgodosedda på samma sätt för den ifrågavarande tiden genom ett bifall till statsutskottets förslag som genom ett bifall till den föregående ärade talarens yrkande, kammaren skall finna det skäligt att antaga statsutskottets förslag oförändrat, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Rydén i Malmö: Då statsutskottets ärade vice ordförande så kraftigt underströk, att statsutskottet varit enhälligt i detta sitt beslut, och då, såsom av utlåtandet framgår, jag deltagit i detta beslut, så skulle jag ju komma i en rätt egendomlig ställning, om jag icke läte åtminstone några ord komma från min sida, då jag tillhör den lönekommitté, som tillstyrkt andra belopp än dem statsutskottet enat sig om.

Inom utskottet har jag företrätt den uppfattning och framställt yrkande i den riktning, som en av motionärerna nu upptagit här, nämligen om bifall till den framställning, som 1914 års löneredgeringskommitté gjort till Kungl. Maj:t, med den lilla modifikation, som järnvägsstyrelsen framhållit nödvändigheten av att göra. Jag har anfört en rad av skäl för denna min ståndpunkt inom utskottet, skäl, som återfinnas i löneredgeringskommitténs utlåtande angående denna sak, och som var och en kan taga reda på, ifall man gör sig besvär att läsa sid. 25 och följande i den kungl. propositionen. Emellertid låg ärendet inom statsutskottet så, att det var gjort ett erbjudande från deras sida, som hyste betänkligheter mot att ge någonting utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, att man, under förutsättning att vi ville gå dem till mötes på den punkten, visserligen skulle stanna vid de av Kungl. Maj:t föreslagna beloppen men låta ökningen utgå även för ena hälften av det löpande budgetåret, vilket följaktligen skulle medföra att denna järnvägspersonal intill den 1 januari 1918 skulle få samma merkomst, som för den händelse det förslag bifölles, som jag inom utskottet framställt. I annat fall komme man på den sidan att taga Kungl. Maj:ts förslag oförändrat. Under medvetande om det verkligen ytterligt svåra läge, vari den ifrågavarande personalen befinner sig, och under medvetande, att man inte kunde vara säker på att icke, i fall man icke biträdde denna kompromiss, i en eventuell blivande votering Kungl. Maj:ts förslag oförändrat skulle komma att bifallas, anslöt jag mig, jämte några av

mina meningsfränder inom utskottet, till det föreliggande förslaget, eller rättare sagt, jag avstod från att reservera mig däremot.

Jag har bara velat lämna denna förklaring. Jag personligen är sålunda fullkomligt övertygad om att denna personal behöver de högre beloppen och att det icke är någon risk att bifalla förslaget därom. Men såsom saken legat i statsutskottet, ha jag och några av mina partikamrater, för att trygga att personalen skulle få åtminstone något utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit, avstått från att framställa något särskilt yrkande.

*Ang. tillfälligt
lönstillägg åt
viss personal
av lägre grad
vid statens
järnvägar.
(Forts.)*

Herr Winberg: Trots att utskottets ärade vice ordförande uttalade den förhoppningen, att det icke skulle behöva bli någon vidare debatt rörande detta ärende, kan jag dock icke underlåta att beröra ett par moment, som äga samband med denna fråga.

För det första skulle jag då vilja säga några ord med anledning av det sätt, på vilket arbetet med löneregleringen för statsbanepersonalen har bedrivits, och det läge, vari denna fråga nu kommit. Jag anser nämligen detta så pass anmärkningsvärt, att det icke bör helt och hållet förbigås.

Redan 1912 hade på grund av de stegrade levnadskostnaderna förhållandena blivit sådana, att personalen i stor utsträckning påyrkade, att något måtte göras för att förbättra dess ekonomiska ställning. År 1913 förnyades kravet härpå med ökad skärpa, men först 1914 framfördes i riksdagen förslag om tillfällig löneförbättring för denna personal. Samma år hade Kungl. Maj:t och järnvägsstyrelsen fått klart för sig, att någonting borde göras för att få till stånd nya avlöningsbestämmelser för den lägst avlönade personalen och en kommitté tillsattes samma år med uppdrag att utarbета nya avlöningsbestämmelser för nämnda personal. Emellertid kom Kungl. Maj:t under tiden på det klara med, att tidpunkten just då kunde vara lämplig att taga upp till behandling en fråga, som på senare tiden mer och mer debatterats, nämligen frågan om åstadkommande av gemensamma lönebestämmelser för personalen vid de flesta av statens verk. Detta gjorde, att en andra kommitté tillsattes, som skall överarbeta 1914 års kommittés förslag för statsbanepersonalens vidkommande. Och såvitt jag är riktigt underrättad, skall sedan, när resultatet av denna andra kommittés arbete föreligger, en tredje kommitté tillsättas för att än en gång överarbeta dessa förslag och för att möjligen en gång i framtiden till slut komma fram med ett förslag, som därefter skall överlämnas till Kungl. Maj:t och efter vederbörande verks och myndigheters hörande av Kungl. Maj:t föreläggas riksdagen. Det är svårt att i sådana här frågor vara spåman, men det har uttalats, att det icke finnes utsikt till att få en definitiv lösning på järnvägspersonalens löneregleringsfråga förrän tidigast 1920, alltså sex år efter det den kommitté tillsattes, som fick i uppdrag att utarbета förslag till lönebestämmelser för den lägre järnvägsper-

Ang. tillfälligt lönetillägg åt viss personal av lägre grad vid statens järnvägar.

nalen. Jag får verkligen säga, att detta tillvägagångssätt är fullständigt typiskt för utredningsarbetets gång här i landet, och om det även i fortsättningen skall utveckla sig på detta sätt, så bli förhållandena nära nog olidliga.

(Forts.)

På grund av att den slutliga lösningen av järnvägspersonalens lönefråga alltså framskjutits till en oviss framtid, är det klart, att kravet på att under denna mellantid åtminstone få något större tillfälliga lönetillägg för den lägst avlönade järnvägspersonalen har gjort sig gällande med ännu större styrka. Det uppdrogs då åt 1914 års lönerogleringskommitté att yttra sig beträffande den frågan, och kommittén framkom med ett förslag, som här förut har refererats, och till vilket förslag kungl. järnvägsstyrelsen i allt väsentligt anslöt sig; det var endast ett par mindre förbättringar — ur personalens synpunkt — som järnvägsstyrelsen vidtog. Nu är att märka, såsom för övrigt redan påpekats, att inom 1914 års kommitté funnos två reservanter, som principiellt motsatte sig varje yrkande på ökning av förut utgående lönetillägg. Jag vill naturligtvis icke säga, att dessa personer ståndpunkt i denna sak dikterats därav, att de i alldeles särskild grad representera de enskilda järnvägarnas arbetsgivareintressen, men det kan ju dock icke vara alldeles otänkbart, att denna deras ställning influerat på deras ståndpunkt i detta hänseende. Det av kommittén och järnvägsstyrelsen framlagda förslaget har Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna biträda utan företagit åtskilliga prutningar, d. v. s. Kungl. Maj:ts förslag utgör en kompromiss. Nu är det egendomliga det, att Kungl. Maj:t anför — och statsutskottet understryker detta ytterligare — att man ej ansett sig kunna godtaga kommitténs och järnvägsstyrelsens yrkande, därför att man icke har några garantier för att icke genom ett bifall därtill föregripa den slutliga lösningen av järnvägspersonalens lönefråga. Och utskottet anför dessutom, att det skulle kunna verka föregripande även på den allmänna regleringen, d. v. s. i fråga om åstadkommande av enhetliga lönebestämmelser för den lägre personalen vid olika statens verk. Mig förefaller det, som om man borde kunna utgå ifrån, att 1914 års lönerogleringskommitté vid avgivandet av sitt utlåtande i denna fråga, hade satt sig så pass grundligt in i förhållandena, att den hade gjort något så när klart för sig, vad den skulle komma att föreslå för lönebestämmelser för den lägst avlönade järnvägspersonalen, och att alltså dess förslag rörande det tillfälliga lönetillägget icke kunde komma att innebära något föregripande. Och då även järnvägsstyrelsen biträtt denna uppfattning, så synes det egendomligt, att Kungl. Maj:t icke kunnat lita på den sakkunskap, som var till finnas inom dessa båda institutioner, utan ansett sig böra göra avprutningar, givetvis i viss mån med hänsyn till reservanterna inom 1914 års kommitté. Det förefaller mig, att i 1914 års kommittés och järnvägsstyrelsens utlåtanden böra ligga tillräckliga garantier för att ett bifall till kommitténs förslag icke skulle föregripa vare sig lösningen av

järnvägspersonalens lönefråga eller det slutgiltiga ordnandet av frågan om gemensamma lönebestämmelser vid olika statens verk.

Nu säger statsutskottets ärade vice ordförande, att utskottet stannat vid att ge personalen alldeles samma belopp som lönekommittén föreslagit. Ja, det är alldeles riktigt, men det sker på ett något egendomligt sätt. Det är sant, om man räknar enbart till utgången av 1917, att summan av beloppen blir alldeles densamma. Men man får icke förbise, vilken prejudicerande inverkan det får för framtiden, om man i stället för att höja beloppet för år 1917 lägger denna ökning på 1916, då ju denna personal kanske får vänta en 3, 4 år, innan den får sin lönefråga slutligt avgjord.

*Ang. tillfälligt
lönstillägg åt
viss personal
av lägre grad
vid statens
järnvägar.
(Forts.)*

Med hänsyn till vad jag nu anfört anser jag, att riksdagen utan någon som helst risk kan ansluta sig till det förslag, som herr Bäcklund framlagt och som är alldeles detsamma, som 1914 års kommitté och järnvägsstyrelsen förordat och som av dessa institutioner förklarats icke skulle komma att på något sätt verka föregripande vare sig på järnvägspersonalens lönefrågas lösning eller på den fråga, som blivit sammankopplad med denna. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till det av herr Bäcklund framlagda förslaget.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet v o n S y d o w : Herr talman, mina herrar! Då frågan om regleringen av avlöningsförhållandena för järnvägspersonalen något mera allmänt berörts under debatten, särskilt av den siste ärade talaren, skall jag be att få yttra några ord därom.

Som herrarna kanske erinra sig, tillsattes år 1914 av Kungl. Maj:t en kommitté med uppdrag att reglera järnvägspersonalens avlöningsförhållanden. Anledningen därtill var den, att postverkets och telegrafverkets personal nyligen fått sina avlöningsförhållanden reglerade, och man ville nu söka åstadkomma, att järnvägspersonalen kom i full paritet med sina kamrater inom de båda övriga kommunikationsverken. På enskild motionärs framställning beslöts, för att omedelbart åstadkomma en kompensation i det avseendet, av 1914 års senare riksdag ett särskilt avlöningstillägg för järnvägspersonalen att utgå för år 1915. Och samma tillägg har också utgått för år 1916.

När järnvägslönerregleringskommitténs arbeten pågått en tid, kom den tanken upp, huruvida icke tiden vore lämplig att taga upp en annan särskild inom riksdagskretsar ofta diskuterad fråga, nämligen åstadkommande av gemensamma avlöningsreglementen för de olika kommunikationsverken. Anledningen därtill var dels påstötningar från ledande håll inom riksdagen, att man inom riksdagen gärna önskade få dylika gemensamma avlöningsbestämmelser till stånd, dels hade kriget kommit emellan; man kunde då icke tänka sig att omedelbart lägga fram en stor löne-reglering särskilt för järnvägspersonalen, och detta utan att veta vilka konsekvenser det kunde föra med sig för övriga affärs-

*Ang. tillfälligt
lönstillägg åt
viss personal
av lägre grad
vid statens
järnvägar.*

(Forts.)

drivande verks personal. Så inhämtades yttranden från de olika verken och från 1914 års löneregleringskommitté. Kommittén ställde sig förstående och tillstyrkte en sådan utredning. Jag är för min del också förvissad om att denna tanke är fullkomligt riktig, jag är likaledes förvissad om att, om och när saken väl genomförts, kommer den att medföra stora fördelar icke blott för statsmakterna utan också för personalen. För staten givetvis därutinnan att man vid varje särskild lönereglering kan överblicka dess konsekvenser, för personalen därigenom att det blir väsentligt lättare att tid efter annan med kortare mellanrum reglera avlöningsförhållandena, så att löneförmånerna mera kunna följa prisfluktuationerna, som ju tyvärr alltid befinna sig i ständig stegring.

Så tillsattes en särskild kommission, som hade att uppgöra grunder för gemensamt avlöningsreglemente för de olika kommunikationsverken. Emellertid pågick och pågår alltjämt den egentliga järnvägs-löneregleringskommitténs arbete. Anledningen därtill är att påskynda den stora frågans fortgång. Kommitténs material, som då helt säkert kommer att föreligga i ganska utarbetat skick, skall överlämnas till denna kommission för att där bearbetas. Nu nämnde den siste ärade talaren, att genom det sätt, varpå järnvägs-löneregleringsfrågan behandlats, den icke skulle komma att lösas förrän, som han sade, kanske 1920. Det tror jag nu är att se saken alltför mörkt, och jag vill livligt hoppas, att det kommer att ske tidigare. Om jag vidare får med den saken att skaffa, skall jag icke underlåta något, som kan påskynda sakens fortgång.

Emellertid, när denna kommission tillsattes, var det ju för mig uppenbart, att järnvägsfolkets lönereglering skulle framskjutas, och då ville jag gärna söka se till, om man icke i någon mån kunde kompensera detta uppskov. Utan någon som helst framställning från järnvägspersonalens sida — det ber jag att få erinra den siste ärade talaren om — utan av egen drift tog jag upp denna fråga om höjning av avlöningstillägget och remitterade frågan till järnvägs-löneregleringskommittén, givetvis med det direktiv att den slutliga regleringen av löneförhållandena vid de olika verken därigenom icke skulle föregripas eller bristande överensstämmelse med nuvarande avlöningsförhållanden vid övriga kommunikationsverk skulle uppkomma. Så avgav löneregleringskommittén sitt betänkande, för vars innehåll här redogjorts. Två ledamöter i kommittén reserverade sig. Betänkandet remitterades därefter till järnvägsstyrelsen, som avgav tillstyrkande utlåtande. Inom styrelsen reserverade sig de båda järnvägsfullmäktige, men dessa — det ber jag få erinra — yrkade liksom reservanternas inom kommittén, att över huvud taget icke någon förhöjning av avlöningstilläggen skulle förekomma.

Så kom ärendet till departementet. Den siste ärade talaren skildrade sakens behandling där på det sättet, att jag »för säkerhetens skull» gjorde vissa avprutningar. Å nej, så enkel var icke

saken. För mig hade det givetvis varit allra behagligast att för riksdagen framlägga förslaget i samma skick som det kommit från kommittén och tillstyrkts av järnvägsstyrelsen; och jag är förvissad om, att förslaget då utan vidare blivit bifallet. Det hade ju varit ett mycket bekvämt sätt, men jag ansåg mig ha skyldighet att göra upp detaljerade tabeller för att se till huru de av kommittén och järnvägsstyrelsen framlagda förslagen om förhöjning av avlöningstilläggen skulle komma att gestalta sig. Då befanns det, att sammanlagda avlöningen för den ifrågavarande personalen vid statens järnvägar skulle skära sig på flera ställen med de nuvarande avlöningsförmånerna i övriga kommunikationsverk, såväl i postverket, ehuru där i något mindre mån, som framför allt i telegrafverket. Vid sådant förhållande ansåg jag mig icke gärna kunna framlägga kommitténs förslag, då man ju bör undvika ett föregripande i dylika frågor. Jag uppgjorde därför alternativa förslag för att se, om man i någon mån skulle kunna tillgodose personalen. På sådant sätt kom man fram till Kungl. Maj:ts förslag, som även det lämnar rum för anmärkningar på vissa punkter, men så pass obetydliga, att jag icke tror, att man behöver fästa sig vid dem. Jag ber emellertid få erinra, att detta förslag innebär en procentuell förhöjning för den personal, som beröres av lönetillägget, av 50 procent, i förhållande till det som utgår för innevarande år. När frågan sedermera kom till statsutskottet, och jag hörde, att man kommit upp med tanken att giva personalen det förhöjda lönetillägget även för en del av detta år, blev jag naturligtvis mycket tillfredsställd. Själv hade jag icke vågat hoppas på något dylikt med hänsyn till den princip, som gjort sig gällande inom riksdagen; men jag har så mycket mindre något att erinra mot detta, som jag tvärtom skulle känna mig synnerligen tillfredsställd, om man kunde något bättre tillgodose personalen än som bleve fallet enligt Kungl. Maj:ts förslag.

*Ang. tillfälligt
lönetillägg åt
viss personal
av lägre grad
vid statens
järnvägar.
(Forts.)*

Jag tror att kammaren gör klokt, om den bifaller statsutskottets enhälliga utlåtande på de grunder, som här framlagts av statsutskottets vice ordförande och vilka jag nu sökt ytterligare utveckla.

Herr Gylfe: Herr talman! Jag har i en motion yrkat på, att en del grupper som förut icke erhållit något lönetillägg, nu också skulle få sådant tillägg. Jag har ansett, att detta yrkande har så mycket större berättigande nu, då löneregleringen skjuts fram så långt i tiden.

I frågans nuvarande läge har jag emellertid icke något särskilt yrkande i anledning av min motion, men jag har velat begagna tillfället att till herr civilministern rikta en vädjan att till ett kommande år allvarligt taga i övervägande, huruvida icke tiden nu kunde vara inne för även dessa lönegrupper att få ett tillfälligt lönetillägg, när, som sagt, frågan om deras lönereglering hänskjutits till en oviss framtid.

Ang. tillfälligt
lönstillägg åt
viss personal
av lägre grad
vid statens
järnvägar.
(Forts.)

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det av herr Bäcklund under överläggningen framställda yrkandet; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes av herr Bäcklund, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 131, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det av herr Bäcklund under överläggningen framställda yrkandet.

Voteringen utvisade 84 ja mot 64 nej, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Vid föredragning härpå av statsutskottets memorial, nr 132, om anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor biföll kammaren vad utskottet däri hemställt.

§ 10.

Härefter förelåg till avgörande bankoutskottets utlåtande, nr 52, angående vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1:o) och 2:o).

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. under-
stöd åt äldre
behövande
folkskollärare
m. m.

Punkten 3:o), angående understöd åt äldre behövande folkskollärare m. m.

Uti en till riksdagen den 18 februari 1916 avlåten, till bankoutskottet hänvisad proposition, nr 107, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

1) dels medgiva, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, sådan äldre behövande folkskollärare, som oförvitligt skött sin tjänst men därifrån erhållit avsked före år 1867, finge för år 1917 tillerkännas understöd till belopp av 650 kronor,

dels medgiva, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela, äldre behövande folkskollärare och folkskollärarinnor, vilka före år 1907 erhållit avsked med pension från folkskollärarnas pensionsinrättning, finge för år 1917 tillerkännas understöd till så stort belopp, att detsamma tillsammans med pensionsbeloppet uppginge till högst 650 kronor; dock att understödets och pensionens sammanlagda belopp, där det skulle utgöra mera än 600 kronor, icke finge i något fall överstiga beloppet av den pension, som skulle hava till vederbörande utgått från folkskollärarnas pensionsinrättning, därest nu gällande pensionsbestämmelser ägt tillämpning vid hans avgång från tjänsten,

*Ang. under-
stöd åt äldre
behövande
folkskollärare
m. m.
(Forts.)*

dels för berörda ändamål anvisa för år 1917 å allmänna indragningsstaten ett anslag av 24,200 kronor,

dels ock medgiva, att de sålunda angivna grunderna för utdelande av understöd till ifrågavarande två grupper av understödstagare finge äga tillämpning även beträffande motsvarande understöd för år 1916;

2) dels medgiva, att sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, vilka, efter att hava i minst femton års tid oförvitligen tjänstgjort, avgått från tjänsten utan att erhålla understöd enligt reglementet den 22 juni 1892, finge för år 1917 tillerkännas särskilt understöd under följande villkor och bestämmelser, nämligen

att lärares eller lärarinnas tjänstgöring avslutats så tidigt, att ålderdomsunderstöd enligt nyssnämnda reglemente icke kunnat honom eller henne beviljas, eller före utgången av år 1891;

att sådan från tjänsten avgången lärare eller lärarinna uppnått en levnadsålder av minst femtiofem år;

att han eller hon styrktes befinna sig i behövande omständigheter;

att det belopp, vartill understöd högst finge meddelas, bestämdes till 225 kronor årligen; dock att, då fråga vore om högre understöd än 200 kronor, understödsbeloppet icke finge i något fall överstiga beloppet av det understöd, som skulle hava till vederbörande utgått från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, därest de i sådant hänseende nu gällande bestämmelser ägt tillämpning vid hans avgång från tjänsten; samt

att Kungl. Maj:t skulle äga att meddela de närmare föreskrifter i ämnet, vilka befunnas erforderliga,

dels medgiva, att sådan äldre behövande lärare eller lärarinna vid småskola eller mindre folkskola eller biträdande eller extra ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som efter oförvitlig tjänstgöring erhållit understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt enligt reglementet den 22 juni 1892 men beviljats avsked före utgången av år 1909, finge för år 1917 tillerkännas särskilt understöd enligt de grunder, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt stadga; dock att detta understöd tillsammans med det från nämnda

Ang. under-
stöd åt äldre
behövande
folkskollärare
m. m.
(Forts.)

understödsanstalt utgående komme att utgöra högst 225 kronor samt att understödens sammanlagda belopp icke finge i något fall överstiga beloppet av det understöd, som skulle hava till vederbörande utgått från nämnda anstalt, därest de i sådant hänseende nu gällande bestämmelser ägt tillämpning vid hans avgång från tjänsten,

dels för berörda ändamål anvisa för år 1917 å allmänna indragningsstaten ett anslag av 40,000 kronor,

dels ock medgiva, att de sålunda angivna grunderna för utdelande av understöd till ifrågavarande två grupper av understödstagare finge äga tillämpning även beträffande motsvarande understöd för år 1916.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två inom andra kammaren väckta motioner, nämligen:

nr 256, av herr *Rydén* i Malmö, som hemställt, att riksdagen måtte

1:o dels medgiva, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, sådan äldre behövande folkskollärare, som oförvitligt skött sin tjänst, men därifrån erhållit avsked före år 1867, finge för år 1917 tillerkännas understöd till belopp av 800 kronor;

dels medgiva, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela, behövande folkskollärare och folkskollärarinnor, vilka erhållit avsked med pension från folkskollärarnas pensionsinrättning, till belopp, som understeg 800 kronor, finge för år 1917 tillerkännas understöd till så stort belopp, att detsamma tillsammans med pensionsbeloppet uppginge till 800 kronor;

dels ock för berörda ändamål anvisa för år 1917 å allmänna indragningsstaten ett förslagsanslag av 100,000 kronor;

2:o dels medgiva, att sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, vilka efter att hava i minst femton års tid oförvitligen tjänstgjort, avgått från tjänsten utan att erhålla understöd enligt reglementet den 22 juni 1892, finge för år 1917 tillerkännas ett understöd av 400 kronor under följande villkor och bestämmelser, nämligen:

att lärares eller lärarinnas tjänstgöring avslutas så tidigt, att ålderdomsunderstöd enligt nyssnämnda reglemente icke kunnat honom eller henne beviljas, eller före utgången av år 1891;

att sådan från tjänsten avgången lärare eller lärarinna uppnått en levnadsålder av minst femtiofem år;

att han eller hon styrktes befinna sig i behövande omständigheter; samt

att Kungl. Maj:t skulle äga att meddela de närmare föreskrifter i ämnet, vilka befunnas erforderliga;

dels medgiva, att sådan behövande lärare eller lärarinna vid småskola eller mindre folkskola eller biträdande eller extra ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som efter oförvitlig tjänstgöring erhållit understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt till belopp, som understeg 400 kronor, finge för år 1917 till-

erkännas understöd till så stort belopp, att detsamma tillsammans med det från ålderdomsunderstödsanstalten utgående understöd uppginge till 400 kronor;

dels ock för berörda ändamål anvisa för år 1917 å allmänna in-
dragningsstaten ett förslagsanslag av 150,000 kronor; samt

3:o) dels medgiva att vid utdelande av understöd för samtliga dessa grupper under år 1916 finge tillämpas de grunder, som föreslagits uti statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden den 18 februari 1916; samt

nr 45, däri herr *Bogren* föreslagit, att riksdagen måtte besluta, att de folkskollärare, som avgått med full pension före år 1901, från och med år 1916 skulle i årlig pension erhålla 750 kronor, där pensionen icke redan nu uppginge till minst detta belopp.

Utskottet hemställde

A) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 107 jämte den av herr Rydén i Malmö i ämnet väckta motionen, måtte

a) dels medgiva, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, sådan äldre behövande folkskollärare, som oförvitligt skött sin tjänst men därifrån erhållit avsked före år 1867, finge för år 1917 tillerkännas understöd till belopp av 700 kronor;

dels medgiva, att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela, äldre behövande folkskollärare och folkskollärarinnor, vilka före år 1907 erhållit avsked med pension från folkskollärarnas pensionsinrättning finge för år 1917 tillerkännas understöd till så stort belopp, att detsamma jämte pensionsbeloppet uppginge till

700 kronor, därest beloppet av den pension, som skulle hava till vederbörande utgått från folkskollärarnas pensionsinrättning, om nu gällande pensionsbestämmelser ägt tillämpning vid hans avgång från tjänsten, utgjorde minst 700 kronor;

enahanda belopp som nyssnämnda pension enligt nu gällande bestämmelser, därest denna pension skulle utgöra minst 600 kronor men icke 700 kronor; och

600 kronor, därest samma pension skulle understiga detta belopp;

dels ock för berörda ändamål anvisa för år 1917 å allmänna in-
dragningsstaten förslagsvis 52,000 kronor;

b) dels medgiva, att sådana lärare och lärarinnor vid småskola eller mindre folkskola samt biträdande och extra ordinarie lärare och lärarinnor vid folkskola, vilka, efter att hava i minst femton års tid oförvitligen tjänstgjort, avgått från tjänsten utan att erhålla understöd enligt reglementet den 22 juni 1892, finge för år 1917 tillerkännas särskilt understöd under följande villkor och bestämmelser, nämligen:

att lärares eller lärarinnas tjänstgöring avslutats så tidigt, att ålderdomsunderstöd enligt nyssnämnda reglemente icke kunnat honom eller henne beviljas, eller före utgången av år 1891;

Ang. under-
stöd åt äldre
behövande
folkskollärare
m. m.
(Forts.)

Ang. under-
stöd åt äldre
behövande
folkskollärare
m. m.
(Forts.)

att sådan från tjänsten avgången lärare eller lärarinna uppnått en levnadsålder av minst femtiofem år;

att han eller hon styrktes befinna sig i behövande omständigheter; att det belopp, vartill understöd finge meddelas, bestämdes till

300 kronor, därest beloppet av det understöd, som skulle hava till vederbörande utgått från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt, om de i sådant hänseende nu gällande bestämmelser ägt tillämpning vid hans avgång från tjänsten, utgjorde minst 300 kronor; enahanda belopp som nyssnämnda understöd enligt nu gällande bestämmelser, därest detta understöd skulle understiga 300 kronor; och

200 kronor, därest något understöd från anstalten icke skulle hava till vederbörande utgått enligt nu gällande bestämmelser; samt

att Kungl. Maj:t skulle äga att meddela de närmare föreskrifter i ämnet, vilka befunnos erforderliga;

dels medgiva, att sådan äldre behövande lärare eller lärarinna vid småskola eller mindre folkskola eller biträdande eller extra ordinarie lärare eller lärarinna vid folkskola, som efter oförvitlig tjänstgöring erhållit understöd från småskollärares m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt enligt reglementet den 22 juni 1892 men beviljats avsked före utgången av år 1909, finge för år 1917 enligt de grunder, Kungl. Maj:t kunde finna lämpligt stadga, tillerkännas särskilt understöd till så stort belopp, att detsamma, jämte det från nämnda understödsanstalt utgående, komme att utgöra

300 kronor, därest beloppet av det understöd, som skulle hava till vederbörande utgått från nämnda anstalt, om de i sådant hänseende nu gällande bestämmelser ägt tillämpning vid hans avgång från tjänsten, utgjorde minst 300 kronor, och

enahanda belopp som nyssnämnda understöd enligt nu gällande bestämmelser, därest detta understöd skulle understiga 300 kronor;

dels ock för berörda ändamål anvisa för år 1917 å allmänna in- dragningsstaten förslagsvis 53,000 kronor; och

c) dels medgiva, att vid utdelande av understöd för samtliga dessa grupper under år 1916 finge tillämpas de i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 18 februari 1916 angivna grunder; samt

B) att riksdagen måtte besluta att herr Bogrens ovan omförmälda motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *Kristensson*, *Hellberg* i Lycksele och *Berg* i Munkfors, vilka ansett, att utskottets hemställan bort innefatta

A) att riksdagen måtte bifalla den av herr Rydén i Malmö i ämnet väckta motionen; samt

B) att riksdagen måtte besluta, att herr Bogrens ovanberörda motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr Kristensson: Herr talman! Vid denna punkt föreligger en reservation om bifall till en motion, som är väckt av herr Rydén, och som avser, att pensionsbeloppet för en del gamla lärare skulle höjas till 800 kronor och för äldre småskollärarinnor till 400 kronor om året.

Ang. understöd åt äldre behövande folkskollärare m. m.

(Forts.)

Det är tvenne omständigheter härvidlag som göra, att om riksdagen går på ett bifall till denna reservation, de ekonomiska konsekvenserna härav icke bli så svåra. Dessa anslag komma nämligen att undan för undan hastigt minskas. De personer, som äro yngst i en av de grupper, som här skulle komma ifråga, gruppen A, ha redan nått en ålder av 66—70 år, och de skulle enligt reservationen få ett årligt tillägg vardera av 50 kronor utöver det pensionsbelopp de nu ha. De åter, som tillhöra de grupper, som skulle få det högsta beloppet, äro betydligt äldre. De utgöras bl. a. av sådana lärare, som tagit avsked under åren 1892—1898, och de befinna sig i en ålder av 75—85 år. Som herrarna förstå, kommer denna grupp naturligtvis mycket fort att försvinna, och anslagsbeloppet kommer därför hastigt att sjunka. Det har också visat sig, att varje år som anslag utgått för här ifrågavarande understödstagare, har det belopp som av Kungl. Maj:t beräknats, icke en enda gång tagits helt i anspråk, utan Kungl. Maj:t har tvärtom flera gånger kunnat inkomma till riksdagen med proposition om att beloppen skulle höjas, och ändå har det anslag, som av riksdagen beviljats för ändamålet, icke behövt höjas. Det är vidare att märka, att icke alla träffas av detta beslut; dels är det många, som icke veta om det och taga det i beaktande, dels utgår anslaget endast till behövande och måste sökas i varje särskilt fall.

Jag skall emellertid icke här närmare ingå på hela detta vidlyftiga utlåtande. Jag vill endast meddela, att reservationen är byggd på uträkningar, som äro verkställda i pensionsstyrelsen, och att riksdagen alltså vid bifall till reservationen beslutar i enlighet med grunder, som uppgjorts i pensionsstyrelsen. De anslag som äro angivna i reservationen, torde vara fullt tillräckliga under det närmaste året, och sedan komma de som sagt undan för undan att minskas.

Då det här gäller ett så behjärtansvärt ändamål för en grupp medborgare, som under en svår tid dock varit föregångsmän och som haft icke mindre än 93 % av landets ungdom att bibringa den första undervisningen, så vill jag, herr talman, utan att ingå på en ytterligare motivering, endast be att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Anderson i Knapasjö: Herr talman! Jag har icke kommit att deltaga i denna frågas behandling inom utskottet, men om jag hade gjort det, så skulle jag helt visst också kommit att ställa mig på reservanternas sida. Det är enligt min tanke en mycket behjärtansvärd sak, att riksdagen går att hjälpa dessa gamla föregångsmän på undervisningens område. Det gäl-

Ang. under-
stöd åt äldre
behövande
folkskollärare
m. m.
(Forts.)

ler ju här det lilla fåtal, som ännu lever kvar av dem som en gång bröto bygd och spridde ljus på detta område under en tid då det var ganska många svårigheter och motigheter att övervinna. De måste göra det för en ganska ringa ersättning, så ringa, att det blott i få undantag var möjligt för dem att lägga av något för framtiden, för ålderdomen. Jag anser fördenskull, som sagt, att det är mycket behjärtansvärt, att riksdagen hjälper dessa, så att de icke behöva falla fattigvården och anhöriga till last. Så har ju också Kungl. Maj:t och i ännu något högre grad utskottet gjort, då det från deras sida föreslagits ett något högre understöd till dessa. Men som sagt, det är dock med det ringa värde, som penningen nu har, i alla fall alldeles för obetydligt belopp, varför jag för min del anser, att det belopp, som reservanterna här ha föreslagit, är så avmätt, att riksdagen eller åtminstone dess andra kammare icke bör företaga någon avprutning, då det nu gäller dessa ännu kvarlevande veteraner på folkundervisningens område.

Jag ber att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen.

Herr Söderberg i Hobbörn: Herr talman! Jag skall be att få använda den motivering, som av de båda sista talarna blivit anförd, till förmån för utskottets förslag.

Utskottet har behjärtat denna framställning, att åt dessa gamla skollärare skulle kunna beredas något tillskott i pensionshänseende, något understöd, och utskottet har så tillvida gått denna önskan tillmötes, att det har i anledning av den kungl. propositionen föreslagit denna höjning, som nu återfinnes här i utskottets kläm. Det kan väl icke vara lämpligt — och detta vill jag säga gent emot de båda sista talarna — det kan väl icke vara lämpligt att så väsentligt höja pensionen och pensionsunderstödet, så att det vida överstiger den avlöning, som dessa män och kvinnor hade under sin tjänstetid. Skulle man gå reservanterna till mötes, då är jag övertygad om att det åtminstone från många håll skulle bli så, att pensionen skulle bli vida högre, än avlöningen för dessa tjänstemän på sin tid var.

Det är huvudsakligen av dessa skäl, som jag, herr talman, ansett mig böra biträda utskottets förslag, till vilket jag således ber att få yrka bifall.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman! I detta fall gäller det ju inte några principiella skiljaktigheter mellan utskottsmajoriteten å ena sidan och motionären eller reservanterna å den andra, utan det är ju endast beloppen, det här gäller att fastställa. Det är sålunda fråga om, huruvida man anser, att man kan bevilja en folkskollärare av de allra äldsta årsklasserna ett understöd, som tillsammans med hans pension ger honom 800 kronor eller 700 kronor, och huruvida en gammal småskol-

lärare skall få, som utskottet vill, 300 kronor, eller, som motionären och reservanterna vilja, 400 kronor.

Jag skulle vilja ändå vädja till kammaren, att, när det i detta fall sålunda egentligen endast är fråga om ett avvägande av vad man anser vara behöfligt och vad som kan vara ur statsfinansiell synpunkt tillrådligt, så skulle jag som sagt, vilja vädja till kammaren att i detta fall låta sitt goda hjärta tala och bevilja det högre beloppet. Det gäller ju här en generation, som kommer att gå bort rätt fort, det är åldringar det gäller, som slagits med svåra ekonomiska förhållanden och svåra andra förhållanden också, och som nu naturligtvis måste säga sig det, att den generation, som kommer efter dem, den har det, oaktat den också har det svagt ekonomiskt ställt, dock ordnat för sig på annat sätt, än de haft det, kan ej hjälpas. Det är ju här ej fråga om stora belopp; i dessa tider motsvarar det hela i penningar inte mer än ett hundratal kanonskott med de svåra kanonerna på Vaxholms fästning, ifall vi nu bevilja hela den framställning, som motionen avser, i stället för att gå med på den avprutning, som utskottet velat föreslå. Jag är glad och tacksam mot bankoutskottet, som velat i någon mån gå tillmötes, men jag tycker, att utskottet kunnat taga steget fullt ut, och jag hoppas, att kammaren måtte bifalla reservationen.

Ang. understöd åt äldre behövande folkskollärare m. m.
(Forts.)

I detta anförande instämde herrar *Branting, Helger, Eriksson* i Grängesberg, *Sandler, Lingsström, Larsson* i Säby, *Bärg* i Katrineholm och *Olsson* i Ramsta.

Herr Adelswärd: Herr talman! Frågor av samma slag som den nu till kammarens behandling föreliggande förekomma ju ofta i bankoutskottets betänkanden. Det gäller här, som den föregående ärade talaren sade, icke någon principfråga. Man har icke någon fast utgångspunkt att hålla sig till, man har icke någon bestämd rättsnorm att följa, då det gäller att bestämman dessa understöd eller pensioner, man är hänvisad mer eller mindre till den subjektiva uppfattningen av vad man i ena eller andra fallet skall kunna mer eller mindre göra för dem, som behöva understödet ifråga.

Frågan ligger nu så, att Kungl. Maj:t föreslagit 650 kronor, motionären begär 800 kronor och utskottet hemställer om 700 kronor, i vad det gäller folkskollärarna. Vidkommande småskollärarna och småskollärarinnorna har Kungl. Maj:t föreslagit 225 kronor, motionären begär 400 kronor, och utskottet har stannat vid 300 kronor. Att nu kunna säga, vilket som är rättast, att gå på 700 eller 800 kronor, är ju nästan omöjligt. Det kan inte bestridas, å ena sidan att 800 kronor icke är så synnerligen mycket för dessa gamla män att få på ålderns dagar. Man måste också medge, att totalsumman för statsverket icke ställer sig så synnerligen avsevärd. Men å andra sidan kan man säga, att redan en höjning till 700 kronor innebär en rätt avsevärd

Ang. understöd
åt äldre
behövande
folkskollärare
m. m.
(Forts.)

förbättring och i hög grad förbättrar och lindrar levnadsförhållandena för de personer det här gäller. Om man jämför de ökade levnadsomkostnaderna nu med samma kostnader under föregående år, så får man säga, att denna höjning är ganska tillfredsställande tilltagen, och ser man den ur synpunkten av huru stor procentuell höjning detta i själva verket är, jämförd med nuvarande siffror, så får man också säga, att den är ganska hög, och att det sålunda är ett ganska stort tillmötesgående, man har visat, då ett sådant understöd beviljas.

Av dessa skäl och med åberopande av vad jag nyss sagt, att några absoluta fakta eller några absolut bindande skäl för den ena eller andra ståndpunkten icke kunnat ges, ber jag emellertid, då jag i utskottet anslutit mig till majoritetens mening, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den senare propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid punkten 3) av bankoutskottets förevarande utlåtande nr 52 avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda punkt.

Omröstningen utföll med 89 ja mot 56 nej; och hade kammaren alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

§ 11.

Ang. understöd
åt vissa folk-
skollärar-
änkor.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört bankoutskottets utlåtande, nr 53, i anledning av väckt motion angående understöd åt vissa folkskolläraränkor

I en inom andra kammaren av herr *Rydén* i Malmö väckt, till bankoutskottet hänvisad motion, nr 91, hade hemställts, att riksdagen måtte å extra stat för år 1917 bevilja ett förslagsanslag av 65.000 kronor att från och med den 1 januari 1916 utgå såsom understöd till sådana behövande folkskolläraränkor med eller utan barn, vilka från folkskollärarnes änke- och pupillkassa åtnjöte lägre pension än 300 kronor, och med sådant belopp, att pensionen och understödet för envar av dem komme att tillsammans utgöra 300 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och i vad mån en lämplig pensionsförhöjning skulle kunna beredas sådana statstjänares änkor, vilka upp-^{Ang. understöd åt vissa folkskollärar-änkor.}bure låga pensioner och styrkt sig vara i behövande omständigheter, samt därefter för nästkommande års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

(Forts.)

Uti en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Kristensson*, *Hellberg* i Lycksele och *Carlson* i Herrljunga föreslagit, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte å extra stat för år 1917 bevilja ett förslagsanslag av 65,000 kronor att från och med den 1 januari 1917 utgå såsom understöd till sådana behövande folkskolläraränkor med eller utan barn, vilka från folkskollärarnes änke- och pupillkassa åtnjöt lägre pension än 300 kronor, och med sådant belopp, att pensionen och understödet för envar av dem komme att tillsammans utgöra 300 kronor.

Utskottets hemställan upplästes, varefter

Herr Adelswärd, yttrade: Herr talman! Av formella skäl, då det kan ifrågasättas, huruvida proposition kan framställas på utskottets hemställan, sådan den här föreligger, ber jag, herr talman att få framställa följande yrkanden:

1:o) att motionärernas hemställan om ett förslagsanslag på 65,000 kronor för i motionen angivet ändamål icke må av riksdagen bifallas, men 2:o) att riksdagen i anledning av förevarande motion må i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida och i vad mån en lämplig pensionsförhöjning må kunna beredas sådana folkskollärares änkor och andra med dem i pensionshänseende likställda statstjänares änkor, vilka uppbära låga pensioner och styrka sig vara i behövande omständigheter, samt därefter för nästkommande års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen kan giva anledning.

Vidare anförde

Herr Kristensson: Herr talman! Jag tillåter mig att även i detta fall yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen med den ändring, att orden »å extra stat» ändras till »å allmänna indragningssaten».

I sak äro reservanterna och utskottet eniga därom, att en förhöjning av pensionsbeloppet åt här ifrågavarande kategori är önskvärd, men utskottet har emellertid icke ansett sig kunna förorda, att vi nu gå till beslut i detta fall, därför att det finnes även andra grupper, som borde komma i åtnjutande av pensionsförhöjning, varför utskottet vill ha en utredning angående alla pensionstagare, innan beslut fattas i ett särskilt fall. Vi reserverar anse, att riksdagen skulle kunna mycket väl innevarande

Ang. understöd
 åt vissa folk-
 skollärar-
 änkor.
 (Forts.)

är behjerta det ändamål, som det här gäller, varigenom den pension, som utgår till ifrågavarande grupp av änkor, skulle fyllas ut, så att hela beloppet uppginge till 300 kronor. Jag håller före, att detta ingalunda är för högt tilltaget, varför det icke rimligen bör kunna komma ifråga att riksdagen, när den fattar beslut i ärendet, skall stanna vid ett lägre belopp, vadan alltså riksdagen bör kunna redan innevarande år gå till beslut. Om så sker, skall förvisso Kungl. Maj:t icke underlåta att verkställa utredning angående andra likställda kategorier av änkor och med anledning därav inkomma till riksdagen med förslag. Jag tror, att det alltid varit praxis i riksdagen, att man fattat beslut i hithörande frågor för vart särskilt fall. Man har icke kunnat taga med all personal, som är anställd i hela landet, på en enda gång, utan man har fått taga den ena gruppen efter den andra. Då den summa det här gäller icke uppgår till mera än 65,000 kronor, och då det förhåller sig i detta fall på precis samma sätt som i fråga om det beslut, vilket vi nyss fattade, nämligen att det här gäller änkor, som fått sin pension för avsevärt lång tid tillbaka, redan äro gamla och följaktligen snart komma att falla ifrån, och att det vidare icke gäller andra än dem, som äro behöfvande, och alltså icke dem, som ha privat förmögenhet, kan jag icke finna annat än att riksdagen borde bifalla reservationen eller det yrkande, som jag tillåtit mig här göra. Vad beloppet vidkommer, är det uträknat av pensionsstyrelsen. Den siffra, som föreslagits, är alltså exakt. Även om riksdagen skulle besluta om en utredning, kan man icke komma till annat belopp än det ifrågavarande myndighet, som besitter sakkunskap på detta område, har kommit till.

Jag vill alltså, herr talman, be att få yrka bifall till reservationen med den ändring jag tillåtit mig föreslå.

Häruti instämde herr *Jonsson* i Gumboda.

Herr *Adelswärd*: Av den föregående ärade talarens anförande framgår det ju, att förevarande fråga är i stort sett mycket lik den föregående. Det gäller icke att anföra starka sakliga skäl eller principer, utan det vädjas till kammarens goda hjärta, för att vi skola öka understödet för en del pensionstagare, som nu leva i små omständigheter, och härom kan det icke finnas något att säga. Jag upprepar i det fallet vad jag sade nyss, och av utskottets betänkande framgår ingalunda, att utskottet velat ställa sig motvilligt mot denna tanke. Men då det är fråga om en gärd av rättvisa gent emot människor, som man anser böra få någon förbättring i sina pensioner i form av understöd, får man se till, när man sålunda skipar rättvisa, att man icke begär en orättvisa mot andra, då man vet, att det finnes många, som äro med nu ifrågavarande personer likställda och vilka lika väl som de behöva pensionsförbättringar men icke nu äro ihågkomna, därför att ingen motionär tänkt på dem. Då är det verklig rättvisa,

synes det mig, att icke besluta understöd åt denna lilla grupp, som av en tillfällighet blivit ihågkommen, utan i stället försöka göra rättvisan mera allmängiltig och se till, att alla, som leva under jämförliga förhållanden och kunna ha samma anspråk på statens hjälp, också få det understöd, som riksdagen kan anse dem förtjänta av.

*Ang. understöd
åt vissa folk-
skollärar-
änkor.
(Forts)*

Detta betraktelsesätt har varit grundläggande för utskottet och har föranlett dess förslag. Jag ber till sist att få erinra om, att även om kammaren går med på utskottets förslag, behöva icke de, som motionen gäller, förlora något därpå, då reservationen endast avser, att de skulle få pensionsunderstöd från den 1 januari 1917, och det kunna de få, även om riksdagen fattar sitt slutliga beslut först 1917.

Herr talman! Jag anhåller att på angivna skäl få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Söderberg i Hobbarn: Herr talman! Jag ber få meddela, att även jag i denna fråga delar den uppfattning, som utskottets vice ordförande nyss givit uttryck åt. Det är så, som synes av betänkandet, att den föreliggande frågan hänger så nära tillsammans med andra pensionsfrågor, att man näppeligen kan besluta i det ena fallet utan att yttra sig även om det andra. När det nu enligt utskottets mening bara skulle gälla ett uppskov på ett år, för att vi skulle få en bättre utredning, så tycker jag verkligen, att motionären skulle kunna vara tillfreds med det, när direktionen över folkskollärarnas pensionsinrättning uttryckligen framhåller, att denna fråga är av ganska viktig principiell innebörd och kan draga betydande ekonomiska konsekvenser med sig, och statskontoret, som instämmer i detta, också anser, att det icke är möjligt att på rak arm nu godtaga motionen. Under sådana förhållanden har utskottet, oaktat det ställt sig mycket välvilligt till förslaget, icke kunnat komma till annat resultat än att begära en utredning i ämnet till nästa riksdag, och jag skall med anledning av vad utskottets vice ordförande yttrade angående den konstitutionella innebörden av utskottets hemställan be att få instämma i hans yrkande.

Herr Rydén i Malmö: Herr talman! Bankoutskottet har visserligen ställt sig sympatiskt till motionen, men det förefaller mig, som om man velat låta i alltför hög grad det bästa vara fiende till det goda. Nu tyckes det vara utskottets avsikt, att man från och med den 1 januari 1917 skulle låta ifrågavarande änkor få en pension, som, föreställer jag mig, till beloppet kan komma att motsvara vad jag här föreslagit. Jag föreställer mig nämligen, att man icke kan tänka sig att gå lägre i fråga om beloppen, ty jag tror, att exempelvis bankoutskottets ärade vice ordförande icke kan anvisa någon väg för dessa människor att existera på ett mindre belopp än det jag här föreslagit.

Men jag har ett rent praktiskt skäl, på grund varav jag

Ang. understöd
åt vissa folk-
skollärar-
änkor.
(Forts.)

här dristar mig att gent emot bankoutskottet hålla på min motion, och det är, att erfarenheten visat, att underrättelserna om riksdagens beslut och om utfärdande av kungl. förordningar sprida sig så förfärligt långsamt och osäkert till dessa gamla, som det här är fråga om. Det är ju en iakttagelse som man gjort, att åtminstone en tredjedel av det antal pensionärer, som faktiskt skulle finnas, ifall alla finge reda på dessa förhållanden, utebli med sina ansökningar. Det beror därpå, att de leva borta ifrån det jäktande och pulserande liv, som vi äro med i. De få därför icke reda på dessa saker, de gå dem förbi. Om det skulle bli så, att nästa riksdag någon gång framåt midsommar fattar beslut i överensstämmelse med utskottets uttalande, där det alltså skulle komma att gälla dessa gamla pensionärer under det då löpande året, så är det alldeles säkert, att de icke skulle få kännedom om den kungl. förordningen, som väl skulle komma ut någon gång under sommaren eller hösten, så tidigt, att de inom fastställd tid hunne inlämna sina ansökningar i den utsträckning, som riksdagen säkerligen med beslutet hade avsett.

Detta är ett praktiskt skäl, som talar för att man bör fatta beslut nu. Dessutom ser jag naturligtvis såsom motionär saken så, att en fågel i handen är bättre än tio i skogen. Och om riksdagen här skulle vilja bifalla motionen, så hade man gjort rättvisa och utövat barmhärtighet mot en grupp av gamla pensionärer, som befinna sig i en ytterligt bekymmersam och ytterligt svår ställning.

Jag vågar hemställa, att bankoutskottets medlemmar understödja mitt yrkande — ja, det är kanske för mycket begärt, men åtminstone att de icke motsätta sig, att kammaren bifaller min motion, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall. Eller rättare, jag yrkar bifall till reservationen oförändrad, sådan den här föreligger. Det har nämligen påpekats, att det är för- enat med en viss vansklighet att yrka bifall till ett förslag, som icke upptagits vare sig av utskottet eller i form av reservation.

Jag yrkar således bifall till reservationen oförändrad.

Herr Vahlquist: Herr talman! Det är nog så, att det även inom utskottet fanns sympatier för att hjälpa dessa behövande änkor. Och utskottet har ju icke heller ställt sig avisande härvidlag. Utskottet har endast velat gå litet försiktigt tillväga. Det är naturligtvis icke nog med att bara anslå 300 kronor till en var av dessa änkor, utan man får väl lov att också tänka på de möjliga konsekvenserna. Om riksdagen utan vidare skulle gå med på ett bifall till denna motion, så hade riksdagen därmed, skulle man nära på kunna säga, för framtiden förklarat, att 300 kronor är minimipensionen till en änka i den ställning, det här gäller. Jag kan icke se annat, än att, då statskontoret och överstyrelsen ha uttalat sig mot förslaget just på grund av de konsekvenser det kan medföra, det är helt naturligt, att även utskottets majoritet måst ställa sig på samma

sida, huru gärna vi än velat gå motionärens önskan till mötes. Jag anser också, att utskottsmajoriteten med rätta har gjort detta, ty genom den skrivelse, som här föreslagits, kommer frågan enligt min uppfattning att bli i det allra närmaste lika fort löst. Men då få vi åtminstone en utredning, så att man kan se, vilka andra grupper av änkor det kan vara, som likaväl som dessa behöva få förbättrade pensioner. Utredningen begäres till nästa riksdag, och riksdagen kan alltså redan nästa år fatta beslut och komma till det resultat, som motionären nu vill komma till.

Ang. understöd
åt vissa folk-
skollära-
änkor.
(Forts.)

Beloppet vill jag icke yttra mig om. Det kan bli större eller mindre och det kan också bli precis samma belopp, som nu föreslagits av motionären. Om skrivelseförslaget går igenom, så ligger nästa år utredningen klar, och Kungl. Maj:t kan då, likaväl som det hänt under denna riksdag, föreslå riksdagen, att förbättringarna skola inträda från 1917 års början, d. v. s. komma att tillämpas lika tidigt, som om motionärens yrkande nu bifalles. Jag har i utskottet kämpat för skrivelseförslaget, därför att jag vet, att man därigenom vinner samma sak som motionären vill vinna, och lika snart för övrigt, men att man då får hela ärendet i det skick, att riksdagen kan se, då den fattar sitt beslut, vad frågan i sin helhet gäller.

Det är därför, herr talman, som jag, ehuru jag likaväl som motionären ömmar för dessa änkor, nu anser mig böra yrka bifall till det av herr vice ordföranden framställda förslaget.

Herr Anderson i Knapasjö: Herr talman! Liksom i ett föregående ärende av detta slag anser jag, att den föreliggande framställningen bör bifallas, och jag ansluter mig alltså till reservationerna. Det gäller här änkor efter pionjärer på folkundervisningens, på folkskolans område, som befinna sig i mycket stort behov av denna lilla bisträckning, och det är ju icke fråga om större belopp, än vad man kan anse som ett verkligt existensminimum för personer i fattiga omständigheter. Det rör också en jämförelsevis liten grupp.

Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

Herr Helger instämde häruti.

Herr Kristensson: Herr talman! Jag skall icke förlänga denna debatt.

Då herr talmannen gjort mig uppmärksam på att det torde vara att föredraga, att orden »å extra stat» stå kvar, såsom i reservationen, så ber jag blott att få taga tillbaka mitt föregående yrkande och i stället yrka bifall till reservationen, sådan den föreligger.

Med herr Kristensson förenade sig herr Jonsson i Gumboda.

Ang. understöd
åt vissa folkskollärar-
änkor.
(Forts.)

Herr Adelswärd: Herr talman! Om jag förstod den ärade talaren på Malmöbanken rätt, så frågade han utskottet, vars rättsståndpunkt han ansåg vara något överdriven, vad vi tänkte, att dessa behövande skulle leva av till den 1 januari 1917. Men då den ärade talaren sedan i stället för till sin motion yrkade bifall till reservationen, vilket icke alls är detsamma, så förstår jag icke riktigt hans tankegång. Ty till den 1 januari 1917 få de icke mer att leva av enligt reservationen än enligt utskottets hemställan.

Då jag har ordet för denna lilla replik, ber jag att få korrigera mitt yrkande från förra gången. Jag yrkade av misstag bifall till utskottets hemställan. Jag menade naturligtvis bifall till utskottets hemställan med den förändring, som jag i mitt första anförande föreslog.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talman framställt propositioner dels på bifall till det av herr Adelswärd under överläggningen gjorda yrkandet, dels ock på bifall till den vid utlåtagandet fogade reservationen, fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i sistnämnda proposition.

§ 12.

Ang. bearbetning m. m. av viktigare in- och utländskt riksdagstryck.

Härpå upptogs till behandling bankoutsrottets utlåtande, nr 54, i anledning av väckt motion angående bearbetning m. m. av viktigare in- och utländskt riksdagstryck.

I en inom andra kammaren väckt, till bankoutsrottet hänvisad motion, nr 90, hade herr *Branting* hemställt, att riksdagen måtte dels uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret, att låta tills vidare genom riksdagens interparlamentariska grupp anordna bearbetning, översättning och utgivande, i huvudsaklig överensstämmelse med vissa i motionen antydda riktlinjer, av viktigare in- och utländskt riksdagstryck, dels bemyndiga fullmäktige att av förslagsanslaget till riksdagskostnaderna bestrida erforderliga utgifter för ifrågavarande arbetare, som, i den mån det utkomme, skulle avgiftsfritt tillställas de riksdagens ledamöter, vilka därom framställde begäran, ävensom de utländska riksförsamlingar, som beredde svenska riksdagen motsvarande förmån i utbytesväg.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte

dels uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att låta tills vidare genom riksdagens bibliotek anordna bearbetning, översättning och utgivande, i huvudsaklig överensstämmelse med i motionen antydda riktlinjer, av viktigare in- och utländskt riksdagstryck,

dels ock bemyndiga fullmäktige att av förslagsanslaget till riksdagskostnader anvisa högst 7,000 kronor årligen, räknat från och med den 1 januari 1917, för bestridande av erforderliga utgifter för ifrågavarande arbete. som, i den mån det utkomme, skulle avgiftsfritt

tillställas de riksdagens ledamöter, vilka därom framställde begäran, ävensom de utländska riksförsamlingar, som beredde svenska riksdagen motsvarande förmån i utbytesväg.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Hallin*; samt

av herrar *K. J. A. Gustafsson*, *Roos*, *Olsson* i Blädinge och *Anderson* i Knapasjö.

Ang. bearbetning m. m. av viktigare in- och utländskt riksdagstryck. (Forts.)

Efter uppläsandet av utskottets hemställan yttrade

Herr *Anderson* i Knapasjö: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter torde finna, har vid detta utskottsutlåtande blivit antecknad reservation av undertecknad jämte tre andra av utskottets ledamöter. Det var förresten ett par stycken ledamöter därutöver, som vid den votering, som förekom vid beslutets fattande, också röstade för vad denna reservation avser, nämligen avslag på utskottets framställning och motionen. Vi ha för vår del icke kunnat känna oss övertygade om att denna bearbetning m. m. av viktigt in- och utländskt riksdagstryck genom riksdagsbiblioteket är av den nödvändiga beskaffenhet, att det finns skäl, att nu just i dessa kristider besluta en utgift av detta slag. Nu kan det naturligtvis invändas, att det är ett så ringa belopp det här gäller. Man har ansett, att 7,000 kronor skulle vara tillräckligt, och det är ju icke mycket, då vi se, hur miljonerna rulla i övrigt. Men vid behandlingen av ärendet inom utskottet drogos fram åtskilliga vyer. Man var icke enig om vilken utsträckning detta arbete skulle komma att få i framtiden. Man kunde nästan skönja i ett avlägset fjärran ganska stora utgifter för detta ändamål. Nu har en reservant här framhållit, att om anslaget hade skett på ett annat sätt, såsom ett anslag till en förening, som skulle ha detta arbete om hand, och det alltså hade tydligare framgått, att det endast var ett provisoriskt anslag, så skulle han möjligtvis kunnat gå med på utskottets tillstyrkande. Men man har ju den erfarenheten, att även om ett anslag till en början har provisorisk karaktär, så får det dock ofta en fast karaktär och en tendens att även ökas i fortsättningen. Nu är det ju i alla fall så, att här finnes genom utbyte med utländska parlament utländskt riksdagstryck. I utskottet nämndes siffran 17, d. v. s. från 17 utländska parlament finns här riksdagstryck. Det viktigaste av detta är ju trycket från Norge och Danmark, de nordiska länderna, och jag vågar tro, att vilken riksdagsman som helst kan läsa detta så pass mycket, att han förstår det. De få riksdagsmän, som kunna intressera sig för eller ha nytta av det parlamentariska trycket från övriga länder, de stora länderna eller andra, avsedde liggande länder, torde kanhända tillsvidare kunna själva bekosta den översättning och bearbetning som erfordras, ifall de icke själva kunna läsa utländska språk.

Under sådana förhållanden och på grund av de skäl jag här

Ang. bearbet-
ning m. m.
av viktigare
in- och ut-
ländskt riks-
dagstryck.
(Forts.)

anfört, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr Olsson i Blädinge: Herr talman! Angående den föreliggande frågan har riksdagens bibliotekarie på anmodan av riksgäldsfullmäktige avgivit ett yttrande, som kan sammanfattas på följande sätt:

»Det torde kunna ifrågasättas, huruvida den nuvarande tiden är lämplig för startande av ett företag sådant som det nu föreslagna. Skötseln av bytesväsendet bör ej handhavas av riksdagens interparlamentariska grupp utan av en särskild byrå i nära anslutning till riksdagens bibliotek. Innan företaget igångsättes, bör en fullständig plan för dess ordnande upprättas.»

Vidare tillägger han: »För ernående av en rationell plan är det nödvändigt att först få utrett, i vilken utsträckning det ifrågasatta bytesförhållandet med därav följande bearbetning av tryckalstren bör företagas.»

Jag instämmer till fullo i detta yttrande. Först när man fått en fullständig utredning rörande denna frågas omfattning, vet man, vad ett beslut innebär. Inom utskottet rådde också ganska mycken ovisshet, i vilken utsträckning dessa bytesförhållanden och därav föranledd bearbetning borde företagas. Utskottet har nu föreslagit, att riksdagen igångsätter provisoriska anordningar för frågans omedelbara genomförande. Härigenom kan riksdagen visserligen få tillfälle att förvärva sig den erfarenhet, som en utredning annars är avsedd att ersätta. Jag anser dock för min del ändamålsenligast att man i detta som andra sådana fall avvaktar en fullständig utredning, innan riksdagen intar en bestämd ståndpunkt till frågan.

Då denna fråga utan olägenhet torde kunna uppskjutas till dess en sådan utredning föreligger, och då dessutom med hänsyn till den rådande kristidens stora krav ställas på statskassan för avhjälpande av såväl nöd som brödbekymmer som också i andra avseenden, så ber jag, herr talman, att få yrka avslag på såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Herr Branting: Herr talman! Jag ber att få framföra min tacksamhet till utskottsmajoriteten för det intresse, den ägnat den motion, som jag tillåtit mig frambära. De många inlägg, som här finnas refererade i utskottets utlåtande, visa, att det icke är så alldeles lätt att finna det bästa greppet på denna sak, och jag vill ingalunda ha sagt, att just den väg, som man här föreslagit, skulle vara den allra lämpligaste. Det kan tänkas, att en närmare anknytning ifrån början med den interparlamentariska gruppen skulle varit en minst lika så god utväg, som den utskottet här förordat, då det velat tänka sig saken så lagd, att riksdagens bibliotek skulle ha denna sak om hand. Men om denna detalj i avseende på själva utförandet är här icke rätta platsen eller tiden att tvista. Jag är säker på att om det skulle visa sig

längre fram, att man vinner mera på att lägga arbetet efter andra riktlinjer, så kommer en sådan omläggning av arbetet att mycket lätt kunna genomföras.

Vad det här gäller är, om riksdagen över huvud skall intressera sig för att saken kommer till stånd. Jag har hört sägas, att första kammaren anser, att förhållandena äro sådana, att det bästa vore, att man avsloge alltsamman. Jag skulle önska, att första kammaren skulle ha lika stora betänkligheter, när den om några dagar kommer att stå inför andra och större utgifter, än det här är fråga om. Men det är i alla fall icke efter första kammarens pekpinne, som man bör gå i denna kammare i ett fall som detta.

De argument, som anförts av en del talare, äro verkligen av underhållig beskaffenhet — jag hoppas, att de ärade talarna icke ta illa upp, att jag betecknar dem så. Det säges, att det är så farligt att giva sig in på en sådan väg som denna och att man skulle tydligare angivit, att detta anslag blott hade provisorisk karaktär. Hela förslaget från utskottet går ju dock ut på att det blott skulle vara »tills vidare» som genom riksdagens bibliotek sådana åtgärder som dessa skulle anordnas, och deras karaktär av att vara försöksåtgärder kan väl icke tydligare angivas.

Den förste talaren yttrade även något om att det viktigaste för oss skulle vara våra grannländers riksdagstryck och att väl norska och danska förstås tillräckligt av dem, som intressera sig för en viss frågas behandling i dessa länder, utan att man behövde vidtaga dessa åtgärder. Men då vill jag fästa uppmärksamheten på att det icke är nog med att kunna läsa, när man hittat vad som förekommit i de utländska parlamentens behandling av ett visst ärende, utan väl så viktigt som översättning och utgivande av viktigare utländskt riksdagstryck är »bearbetningen», med en smula register, en smula översikt, när en fråga, som intresserar oss, varit före i andra länders riksförhandlingar, om vad som förekommit och som för oss kan vara av intresse. Detta slags register är det, som gör, att man kan ha någon nytta av de luntor, som samla sig i biblioteket, och i vilka det icke alltid är så lätt att hitta det man söker, som man stundom kanske föreställer sig.

Vidare talas det om att man först skulle göra en utredning, innan riksdagen fattar något positivt beslut. Den bästa utredning, som kan ske i ett sådant fall som detta, är, att det göres någonting, att man gör försök att åstadkomma en sådan här liten bearbetning av det material, som nu föreligger i kaotiskt skick, oordnat och oanvändbart, rörande de parlamentariska frågor, som kunna intressera oss. Det är detta experiment, som här förordnas, och det hela rör sig om en ofantligt liten summa i förhållande till vinsten av de möjligheter, som erbjudas att tillgodogöra sig den utländska lagstiftningen, för att icke tala om den reciproka fördelen för utlandet att erhålla möjlighet att

Ang. bearbetning m. m. av viktigare in- och utländskt riksdagstryck.
(Forts.)

Ang. bearbet-
ning m. m.
av viktigare
in- och ut-
ländskt riks-
dagstryck.

(Forts.)

genom korta resuméer få reda på vad Sveriges riksdag gör. Här finnas uppslag som kunna vara till gagn och nytta, då man får kännedom om vad som göres för strävanden, som trots världskrig och som trots allting dock äro gemensamma för civiliserade kretsar bland folken.

Jag tror tiden vara inne att på detta område komma från talesätt till handling, och det förslag, som kommit från bankoutskottet anser jag vara ett gott uppslag. Skulle det visa sig, att en eller annan jämkning framdeles behöver göras, så blir det tid att se på den saken då. Jag ber att få uttrycka min livliga förhoppning, att andra kammaren följer bankoutskottets hemställan, till vilken jag alltså, herr talman, yrkar bifall.

Herr Hallendorff: Herr talman! Jag vill naturligtvis ogärna uppträda mot anslagskrav av s. k. kulturell art. Men då den siste ärade talaren så kraftigt underströk, att de invändningar, som nu gjorts, skulle vara av särskilt underhålligt beskaffenhet, måste jag uttala ett tvivel, om icke däri ligger någon överdrift. Man har sagt — och riktigheten av detta tror jag att den föregående talaren skall erkänna — att det varken är ordentligt utrett vad som i dessa publikationer skulle förekomma ej heller de verkliga kostnaderna. Dessa omständigheter anser jag vara tillräckligt starka skäl för att man skall ställa sig tveksam att bevilja det anslag, varom det här är fråga.

Herr Branting understryker, att det dock måste finnas en del frågor i det utländska trycket, som intressera oss, och det tror jag också. Men det måste jag uttala, att om det gällde en fråga av så stort intresse, att vi verkligen för våra offentliga åtgärder behövde hämta stöd av den utländska erfarenheten, då vore det väl ovanligt lättvindigt, om vi skulle nöja oss med de mer eller mindre knapphändiga bearbetningar, som här kunna komma i fråga. Skall något sådant egentligt stöd för vårt arbete erfordras, är det väl vår oavvisliga plikt att gå till själva källorna, till de aktstycken, som giva oss verkliga och pålitliga upplysningar. Att stanna vid mer eller mindre kortfattade parafraiseringar stöter, med förlov sagt, allt för mycket på lättsinne.

Då hela detta ärende synes vara betänkligt lättvindigt behandlat, ber jag, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan.

Herr Palmstierna: Herr talman! Jag gjorde den reflexionen, när jag nu under debatten åhörde talarna från herr Anderson i Knapasjö till herr Hallendorff, att det verkligen är märkvärdigt, att när det gäller sådana här jämförelsevis små frågor rörande det internationella samlivet, då tornar man upp den ena svårigheten och omöjligheten efter den andra, man säger att frågan icke föreligger i tillräckligt utrett skick etc. Varför skall det alltid vara så, då det gäller frågor av denna natur? Jag känner verkligen någon bekläm-

ning över den situation, som råder. Jag anser, att på de små punkter, där man kan knyta an en internationell samverkan utan några nämnvärda kostnader för staten, bör man gå en sådan väg. Ty vad innebär denna fråga? Jo, här har på senare tid i land efter land, i Frankrike, Danmark och Norge, och det förberedes i England, inrättats motsvarande institutioner, som dels förmedlat parlamentariskt tryck, dels upprättat register över och kortfattade sammandrag av parlamentariska frågor, så att de riksdagsmän, som icke äro kunniga i de utländska språken, med lätthet kunna få tillgång till hela det arbete, som bedrivs ute i världen. Lagstiftningsarbetet har på vissa områden, icke minst på det sociala, under det nuvarande kulturskedet blivit tämligen enahanda i olika länder, och därför är det av en betydande fördel, att ett sådant direkt utbyte kan komma till stånd. Det gäller sålunda blott att här hemma i Sverige genom detta blygsamma anslag på 7,000 kr. kunna åstadkomma början till ett sådant utbyte, och därför har det icke någon större betydelse, om det skulle visa sig, att en utökning av detta anslag framdeles bleve behöfvligt.

Nu säger man att här icke skett någon utredning. Jag vill då bara tillkännagiva, att frågan varit uppe hos riksgäldsfullmäktige ett par gånger, och riksgäldsfullmäktige ha tillstyrkt denna sak. Bankoutskottet har behandlat den ett par gånger och nu tillstyrkt den. I själva verket kan vidare utredning annat än den, som den praktiska utformningen innebär, icke åstadkommas.

Nu säger herr Hallendorff, att i själva verket är detta ett mycket lättvindigt behandlingssätt, och det blir icke av något verkligt intresse för oss. Jo, herr Hallendorff, åtminstone tror jag, att den som har försökt arbeta i dessa frågor måste säga sig, att här är ett värde för oss. Jag tager t. ex. någon fråga, som intresserar oss i kammaren och som är föremål för behandling av ett tillfälligt utskott. Och jag erinrar mig från min verksamhet i kammarens 4:e tillfälliga utskott, hur jag jämt återkom till detta och måste ställa den frågan för mig: har över huvud taget den och den saken varit före i Frankrike, i England, i Tyskland? Var skall jag få reda på det? Hela den långa diplomatiska omgången genom beskickningar och annat skall man då genomgå för att få in detta tryck, om man icke händelsevis har någon god vän att vända sig till, som kan hjälpa en. För min privata del har jag verkligen haft det så ställt, att jag i några länder haft personer, som jag kunnat skriva till för att erhålla vad jag behövt och sedan i utbyte lämna svenskt tryck och meddela uppgifter om svenskt lagstiftningsarbete. Men är det då icke bättre för samtliga riksdagsmän och mera praktiskt, om utbytet skedde från byrå till byrå? Så ha norrmännen det ordnat, så ha danskarna det ordnat, och det är praktiskt, bekvämt och bra. Hela lagstiftningsarbetet går då mycket fortare. Genom registret får man veta vad som förekommit, och genom det korta sammandraget får man kännedom om, vilket innehåll de och de sakerna ha. Och sedermera kan man, i den mån det kan visa sig behöfvligt, infordra, omedelbart och direkt och utan den långa diploma-

Ang. bearbetning m. m. av viktigare in- och utländskt riksdagstryck.
(Forts.)

Ang. bearbet-
ning m. m.
av viktigare
in- och ut-
ländskt riks-
dagstryck.
(Forts.)

tiska omvägen, de lagar och det tryck, som man verkligen har be-
hov av.

Så ligger frågan. Så enkel ter sig saken för mig. Och i andra länder, där man anordnat det på detta sätt, har det verkligen gått utan dessa egendomliga svårigheter, som torna upp sig i saken här. Jag hoppas, att kammaren måtte bifalla bankoutskottets utlåtande och förslag, och jag vill säga, att jag är glad över att ärendet kommit under debatt i dag, ty när det blir gemensam votering i denna fråga, så hoppas jag, att denna debatt verkligen i någon mån skall ha klargjort, vad frågan gäller. Första kammaren avslog förslaget med en så knapp majoritet som 12 röster. Detta borde också i sin mån angiva, hur frågan i själva verket ligger. Det finns ingen anledning att icke bifalla bankoutskottets förslag.

Herr Kristensson: Herr talman! Förhållandet är, att det verkligen föreligger en ingående utredning av denna sak, som herr Hallendorff, om han vill, kan taga reda på i ett betänkande, som är avgivet med anledning av en i riksdagen väckt motion om omläggning av riksdagsbiblioteket. Där är det ingående redogjort för, huru denna sak är ordnad i våra grannländer och i Frankrike, där man ursprungligen kom upp med denna tanke att utbyta parlamentstryck.

Som utskottet nu lagt denna sak, kan jag icke finna, att det behöver möta några som helst principiella betänkligheter för riksdagen att ansluta sig till utskottets förslag. Utskottet har starkt pointerat, att frågan ordnas endast provisoriskt, så att vi kunna, då saken varit i gång någon tid, därest därtill skulle finnas anledning, ändra om anordningen på sådant sätt, att man får det för oss mest tillfredsställande.

Jag vill således, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan, som icke i någon mån binder riksdagen. Och nog torde väl riksdagen få valuta för dessa 7,000 kronor, som det här är fråga om.

Herr Adelswärd: Herr talman! Under diskussionen inom utskottet kunde jag icke finna, att någon egentligen ville bestrida den praktiska nyttan av den anordning, som i motionen föreslogs. Icke heller ha argumenten mot utskottets hemställan inom kammaren gått i den riktningen, om jag icke skall så förstå det yttrande, som nyss fälldes av professor Hallendorff. Det föreföll, som om han fruktade, att om sådana här korta sammanfattningar och referat bleve tillgängliga, skulle det giva anledning till, att man endast alltför ytligt toge reda på de frågor det gällde. Och han tycktes ogilla ett sådant förfaringssätt, om jag förstod honom rätt. Emellertid är det ju klart, att vad man avser att vinna här är endast att få ett praktiskt hjälpmedel för att sedan, om man finner sig behöva det, gå djupare in på frågan, vilket lätt låter sig göra, då ju allt riksdagstryck och annan litteratur av detta slag som behövs

finnes att tillgå i riksdagsbiblioteket och även andra bibliotek. Jag vågar således hålla före, att några vägande skäl emot detta förslag på den grunden, att det icke skulle vara praktiskt och nyttigt, kan man icke anföra, och jag vill knappast anse, att det var professor Hallendorffs egentliga mening, att så skulle vara. De invändningar, som gjorts, ha varit av två slag.

Den ena har gällt kostnadsfrågan, och den andra den bristfälliga utredningen. Beträffande kostnadsfrågan vill jag säga, att när det gäller ett nytt anslag av denna beskaffenhet, så är det ju alltid svårt att bemöta den invändningen. Vi veta, att budgeten är hårt anlitad, och varje ny utgift bidrager till att anlita den ytterligare. Men nog får man väl ändå säga, att så som här inom riksdagen nu beviljas och måste beviljas kolossala anslag på åtskilliga områden, så är det att sila mygg och svälja kameler, om man nu vill rygga tillbaka för denna lilla utgift av 7,000 kronor, som egentligen för resten icke är någonting annat än en del av riksdagskostnaderna eller sådana kostnader, som hänga ihop helt och hållet med riksdagens arbete, och som då i någon liten mån skulle öka dessa utgifter utöver det belopp, som vi redan kommit upp till.

Anmärkningen beträffande den bristande utredningen har redan av den siste ärade talaren blivit bemött. Det finns ju en utredning till viss grad gjord. Jag har för min del svårt att förstå, vari utredningen egentligen ytterligare skulle komma att bestå, och jag vill upprepa vad som nyss sades av en ärad talare på Stockholmsbanken: Hur skall man kunna åstadkomma en verkligt användbar och pålitlig utredning i ett fall sådant som detta annat än just genom att göra ett försök. Denna provisoriska anordning på ett år, som vi här tala om, kan betraktas såsom en utredning och den allra bästa och säkraste utredning, som över huvud taget kan åstadkommas. Skall utredningen verkställas genom en stor kommitté eller på annat sätt, så betvivlar jag, att den kommer att bli väsentligen mycket billigare än den utredning, som denna provisoriska anordning innebär, och som icke kommer att draga större kostnad än 7,000 kronor.

Jag ber därför, herr talman, att på det varmaste få hemställa att kammaren i detta fall åtminstone ville bifalla utskottets hemställan.

Herr Hallendorff: Endast ett par ord.

Jag skulle icke dra mig för att vara med om en utgift på 7,000 kronor, ifall den kunde vara till något gagn. Icke heller drar jag mig för att understödja en åtgärd för internationell sammanslutning, om jag åtminstone kan tro, att därigenom någon verklig nytta åstadkommes. Men i detta fall får jag bekänna, att vad som upplysts är av det slag, att jag åtminstone icke kan förstå, vari det verkliga gagnet skulle ligga. Detta måste jag fortfarande fasthålla. Den utredning, som det

Ang. bearbetning m. m. av viktigare in- och utländska riksdagsstryck.
(Forts.)

Ang.' bearbet-
ning m. m.
av viktigare
in- och ut-
ländskt riks-
dagstryck.
(Forts.)

så mycket talas om, har ju i själva verket, såvitt resultaten därav nu framdragits, icke företett något annat än de mest desperata förmodanden om vad denna publikation eller dessa publikationer skulle innehålla. På ett håll säges det, att det skall bli bearbetning av utländskt riksdagstryck till svenska, och på ett annat, att det skall bli bearbetning av svenskt riksdagstryck för utländskt bruk. Jag förmodar, att bägge sakerna åsyftas. I varje fall blir det emellertid en ytterst vanskelig sak att finna en något så när förnuftig begränsning för vad man skall taga med, och det blir nog mycket tillfälliga omständigheter, som avgöra, vad publikationen kommer att innehålla och även hur pass värdefullt innehållet blir, är jag rädd. Under sådana omständigheter kan jag icke komma längre, än att dessa 7,000 kronor möjligen kunna bli till nytta, men lika möjligt är, att de icke alls bli det.

Nu har det sagts, att det är så gagneligt och värdefullt att taga reda på vad som förekommer inom de utländska representationerna. Ja, det tror jag visst. Men den som verkligen behöver ha reda därpå, har nog en del vida säkrare möjligheter, nämligen att genom vederbörliga register — ty även de utländska representationernas tryck äro försedda med uppslagsregister — få ledning för att finna vad han söker. Det blir litet mera besvär, det är sant, men utan besvär vinner man över huvud taget aldrig tillgång till sanningen. Den som på en så pass kort genväg, som det här är fråga om, vill skaffa sig en säker grund för sina eventuella yrkanden, råkar nog lätt i åtskilliga fataliteter vis à vis de fakta, som han på den vägen trott sig finna.

Till sist vill jag upplysa om att voteringsiffrorna i första kammaren icke voro så föraktliga som av en ärad talare på Stockholmsbanken nyss antydde. Om jag hörde rätt, var det 51 mot 39, vilket ju vid den nuvarande frekvensen icke är någon så obetydlig majoritet emot anslaget.

Herr Vahlquist: Herr talman, mina herrar! Jag har verkligen mycket svårt att förstå, varför man reser ett sådant motstånd mot bankoutskottets förslag i denna fråga. Här är det dock erkänt från de håll, från vilka vi kunna få något stöd för vårt utlåtande, att frågan bör vara för riksdagen av intresse, och det ganska stort. Jag skall endast erinra om vad fullmäktige i riksgäldskontoret säga på sidan 11 i utskottets utlåtande: »Fullmäktige anse den föreliggande frågan, som redan flerstädes i utlandet vunnit sin lösning, vara av betydelse och intresse jämväl för den svenska riksdagen.» Och detta yttrande ha fullmäktige ännu en gång under denna riksdag upprepat i avgivet yttrande. Jag anser därför att utskottet har haft fullt fog för sin ståndpunkt rörande motionärens förslag, och detta så mycket hellre, som det här är fråga om blott ett försök på ett år. Det är sedan möjligt för riksdagen, om så visar sig behöfligt, att ändra beslutet ett kommande år och ställa saken på

en annan bog. Men jag för min del tror, att detta icke skall visa sig behöfligt, utan att det går att lösa frågan så, som utskottet föreslagit, även om denna lösning för tillfället anses provisorisk.

Herr Hallendorff sade: vad gäller frågan egentligen, man vet det icke riktigt, från den ena sidan säges det, att det skall vara översättning av utländskt riksdagstryck till svenska, och från den andra, av svenskt riksdagstryck till främmande språk. Ja, det är alldeles riktigt, det är bägge delarna naturligtvis. Och det trodde jag verkligen, att herr Hallendorff skulle förstå.

Jag vill tillägga, att när det är en fråga, som gäller riksdagens egna ledamöters sätt att kunna ordna sitt riksdagsarbete praktiskt och att så att säga underlätta ett allmänbildande studium, varför skall man då lägga hinder i vägen för en sådan sak, då det dessutom icke är fråga om större belopp, än vad här är fallet. Jag har icke kunnat underlåta, att uttala min förvåning över, att man häremot reser så starkt motstånd.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar vice talmannen *D. Persson* och *Hildebrand*.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Efter av herr talmannen givna propositioner å de därunder förekomna yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13.

Slutligen föredrogos vart för sig:

jordbruksutskottets utlåtande, nr 97, i anledning av väckt motion om anslag till bekostande av undersökning beträffande vissa malmfyndigheter å kronojord m. m.; och

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 13, med anledning av första kammarens beslut rörande dels inom nämnda kammare väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inskränkning i möjligheten för värnpliktige m. fl. att å utminuterings- eller utskänkningsställe inköpa brännvin, vin eller öl, dels ock andra kammarens beslut rörande en likalydande motion.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 14.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 176, angående utredning av frågan om frigivande av laxfisket i Mörrumsbukten eller fredningslinjens inflyttande närmare Mörrumsåns utlopp i bukten;

Ang. bearbetning m. m. av viktigare in- och utländskt riksdagstryck.
(Forts.)

nr 177, angående åtgärder till hämmande av genom handel med jordegendom uppkommande vanhävd å sådan egendom m. m.; och

nr 178, angående åtgärder till förhindrande att entreprenörer vid uppförande av statens byggnader undandraga sig att erlagga betalning för arbetskraft och materialier.

§ 15.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 33, angående val av två fullmäktige i riksbanken samt ordförande och tre fullmäktige i riksgäldskontoret ävensom suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda verk;

nr 34, angående lag om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga av krig föranledda förhållanden m. m.;

nr 35, angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till baltiska utställningen i Malmö år 1914;

nr 36, angående ändrad lydelse av § 8 mom. 2 i förordningen med tulltaxa för inkommande varor den 9 juni 1911;

nr 37, angående ändrad lydelse av § 13 mom. 1 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor;

nr 38, rörande förordning angående utförsel av socker under viss tid utan erläggande av sockerskatt m. m.;

nr 39, angående bankovinsten;

nr 41, angående ändrad lydelse av 4 och 9 §§ i lagen den 24 juli 1903 om utländsk försäkringsanstalts rätt att driva försäkringsrörelse här i riket;

nr 42, angående förslag om rätt för värnpliktig, vars hustru och barn åtnjuta familjeunderstöd, att till större andel än för närvarande lyfta honom tillkommande penningbidrag;

nr 43, angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att meddela befrielse från vissa tull- och andra avgifter för gåvor och understöd in natura till krigsfångar m. m.;

nr 44, angående lag om fortsatt tillämpning av lagen den 20 juni 1913 angående vård av enskildes skogar på Öland;

nr 45, angående förslag till lag om skyddssköppympning ävensom förslag om ändrad lydelse av 127 och 128 §§ i strafflagen för krigsmakten den 23 oktober 1914;

nr 46, angående ändrad lydelse av 11 § i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering; samt

nr 47, angående förslag till lag om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag m. m.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 19, i anledning av dels väckta motioner om ändring i gällande bestämmelser angående kommunal rösträtt, dels väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av allmän och lika kommunal rösträtt för såväl män som kvinnor m. m.;

nr 20, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lika representationsrätt för stad och land vid val av landsförmän;

nr 21, i anledning av väckt motion om viss ändring i § 8 i förordningen om kommunalstyrelse på landet;

nr 22, i anledning av väckt motion om viss ändring i § 16 b) och c) i riksdagsordningen; och

nr 23, i anledning av väckta motioner om ändring av § 111 regeringsformen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av överskott i Djurgårdskassan till vissa restaureringsarbeten å Ulriksdals slott;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 20 av femte huvudtiteln gjorda framställning om anslag för anskaffning av flygbåtsmateriel;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för bestridande av vissa omkostnader för riksförsäkringsanstalten för handläggning av ärenden rörande ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring;

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglemente för avlöning vid armén på krigsfot (krigsavlöningsreglemente) jämte två i ämnet väckta motioner;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förordning med särskilda föreskrifter angående avlöningsförmåner m. m. vid marinen på krigsfot jämte en i ämnet väckt motion;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till skyddskoppympningen;

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader m. m.; och

nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidshjälp under år 1916 åt befattningshavare i statens tjänst jämte i ämnet väckta motioner.

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 33, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om spirituosaaccis m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § 1 mom., 3 § 1 mom., 8 och 23 §§ samt 25 § 2 mom. i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker m. m.; samt

särskilda utskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag

till lag om försäkring för olycksfall i arbete, till lag om ändrad lydelse av 17 kap. 12 § handelsbalken, till lag om ändrad lydelse av 14 § i lagen den 27 juni 1902 innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar och till lag angående tillämpning med avseende å elektrisk järnväg av bestämmelserna i lagen den 12 mars 1886 angående ansvarighet för skada i följd av järnvägs drift, dels ock i anledning därav väckta motioner; och

nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden dels ock i ämnet väckta motioner.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Bengtsson* i Norup under 4 dagar fr. o. m. den 2 juni.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,55 e. m.

In fidem
Per Cronvall.